

Fanget i et politisk og militærtaktisk spill

Norske utenrikspolitiske motiver for Norges fredsbevarende styrker i Libanon 1978-1982

Robin Sitter

Masteroppgave i historie
Institutt for arkeologi, konservering og historie
Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2019

Fanget i et politisk og militærtaktisk spill

Norske utenrikspolitiske motiver for Norges fredsbevarende styrker i Libanon 1978-1982

© Robin Sitter

2019

Fanget i et politisk og militærtaktisk spill: Norske utenrikspolitiske motiver for Norges fredsbevarende styrker i Libanon 1978-1982

Robin Sitter

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven er et bidrag til forståelsen av hvilke vurderinger og motiver som ble lagt til grunn for etableringen og opprettholdelsen av ett militært bidrag i FN-regi. FN har hatt stor støtte i befolkningen og hos norske beslutningstakere, og siden opprettelsen i 1945 har organisasjonen hatt en særstilling i norsk utenrikspolitikk. I 1978 ble den fredsbevarende *United Nations Interim Force in Lebanon* (UNIFIL) opprettet etter den israelske invasjonen av Sør-Libanon. Styrken skulle overvåke israelsk tilbaketrekning, opprette internasjonal fred og sikkerhet, og assistere libanesiske myndigheter til å gjenopprette suverenitet over eget landområde. De norske styrkene ble i Sør-Libanon i tjue år, og oppgaven undersøker tidsperioden fra 1978 til 1982. Oppdraget ble farligere enn forventet, noe som satte sitt preg på motivene og vurderingene som ble gjort av norske myndigheter. Oppgaven analyserer hvilke motiver norske beslutningstakere hadde for å sende norske soldater til Sør-Libanon. Videre undersøker oppgaven hvilke løpende vurderinger myndighetene gjorde og setter de i sammenheng med situasjonen slik den utspant seg i Libanon.

Støtten til FN og USA var gjennomgående motiver for å opprette og opprettholde bidraget til FN-styrken, men etter hvert ble humanitært arbeid for lokalbefolkningen uttrykt som motiv for å fortsatt bli. Dette ble spesielt gjeldende etter den israelske invasjonen i 1982. Det politiske motivet for å opprette og opprettholde bidraget var en blanding av altruisme og egeninteresser, men etter hvert som oppdraget utspant seg ble altruisme et mer uttrykt motiv. Norske myndigheter oppfattet at de hadde lite handlingsrom angående det norske bidraget, og etter at norske styrker var sendt til Sør-Libanon var det som om bordet fanget den norske avgjørelsen. Etter hvert ble det tydelig for norske myndigheter at FN-styrken ble en fast brikke ingen turte å flytte på. De politiske omkostningene ble vurdert som for store til å trekke seg ut, selv om situasjonen ble ansett som meningsløs av norske beslutningstakere.

Forord

Da var masteroppgaven levert og det har vært en lærerik prosess. Oppgaven har gitt meg en fantastisk mulighet til å jobbe med noe jeg liker godt. Arbeidet har gitt meg økt innsikt i hvilket arbeid som ligger bak historisk forskning og økt innsikt i mine egne evner og begrensinger.

I den anledning er det mange som skal takkes. Først og fremst en stor takk til professor Hilde Henriksen Waage for grundig, kritisk og nøye veiledning fra høsten 2017 til våren 2019.

Waages innspill og kommentarer har vært til stor hjelp med å forme denne oppgaven. Jeg vil også rette en spesiell takk til alle som har vært med i Hildes seminargruppe og som har gitt gode innspill til oppgaven.

Takk til Institutt for forsvarsstudier som hadde tro på prosjektskissen og problemstillingen, og som valgte å tildele meg et mastergradsstipend. Ved instituttet ønsker jeg å rette en spesiell takk til Martin Lau Slåtten for gode samtaler, tips og lån av litteratur som har vært til uvurderlig hjelp. Det har vært en gedigen glede å være en del av det fantastiske miljøet ved instituttet.

En takk rettes til mine kjære mastergradskolleger for gode samtaler og møter som har gjort at jeg ikke har druknet i mitt eget arbeid.

Sist, men ikke minst vil jeg takke mamma, pappa og broren min for gode innspill, perspektiver og god moralsk støtte.

Oppgaven dediseres til pappa som tjenestegjorde i Norbatt II og dessverre gikk bort under skriveprosessen.

Robin Sitter

Oslo, mai 2019

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	V
Forord	VI
Innholdsfortegnelse	VII
Kapittel 1: Innledning.....	1
Norske utenrikspolitiske aktører	2
Teoretiske perspektiver: Norsk engasjementspolitikk og FN	3
Norges tidligere militære FN-engasjement	6
Norsk politikk ovenfor Midtøsten	11
Om kildene	14
Litteratur og faghistorisk status	17
Litteratur om norsk utenrikspolitikk	17
Litteratur om norske FN-operasjoner	18
Litteratur om Midtøsten og Libanon	20
Masteroppgavens relevans	21
Disposisjon	21
Kapittel 2: Konglomeratet Libanon: Politikk, økonomi og fragmentert samfunn	23
Fra mandatområde til flerkulturell stat	23
Reformering av valgsystemet: krisen i 1958.....	25
Økonomi og samfunn – konsentrering og byttehandel	28
Mot kokepunktet	29
Mot borgerkrig og intervensjon.....	32
Stedfortrederkrig i Libanon	33
Konklusjon	35
Kapittel 3: Ingen fred å bevare i Libanon i 1978	37
Libanon - en fredsbevarers mareritt	37
Den norske behandlingen	41
Forsvaret tjuvstarter.....	43
Klargjøring og avreise	44
I kryssilden	46
I gang med jobben	48
Lønnskamp – problemet som overskygget alle problemer i de norske FN-styrkene.....	53
Vedvarende politisk støtte	55

Konklusjon	56
Kapittel 4: Bordet fanger - fortsatt i Libanon 1979-81	58
Stabilitet for all pris.....	58
Stabilitet på bakken?	65
Norge som mekler etter Camp David.....	67
FN-soldater som humanitære hjelpere	69
Nytt regjeringsparti, vedvarende motiv	71
Konklusjon	72
Kapittel 5: «Fred for Galilea» - Israels invasjon av Libanon 1982	74
Opptakten til krig	74
Resolusjoner uten resultat	77
Hastesammenkalling av Samordningsutvalget for Libanon.....	77
Betenkeligheter uten endring	81
Multinasjonal styrke utenfor FN – USA griper inn og Norges meklerrolle svekkes	84
Ensidig tilbaketrekning, men ikke av Norge	87
Ingen militær hensikt.....	88
FNs kontinuerlige forlengelser	89
Det politisk mulige	90
Tilbake til regulære fornyelser	92
Konklusjon	93
Kapittel 6: Konklusjon	95
1978.....	95
1979-1981.....	96
1982.....	98
Videre forskning.....	99
Primærkilder.....	101
Utenriksdepartementet	101
Riksarkivet	101
Regjeringsnotater	101
Forsvarsarkivet	101
Referater fra Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité:.....	102
Stortingsmeldinger, proposisjoner, innstillinger og Stortingstidene (kronologisk)	102
Forsvarsmuseet.....	104
FN dokumenter.....	104
Resolusjoner	104

Rapporter.....	105
Avisartikler.....	105
Litteratur.....	105

Kapittel 1: Innledning

I 2020 åpner det seg en plass i FNs Sikkerhetsråd og Norge kjemper for å bli valgt til å sitte der i perioden 2021-2022. Dette er blitt en viktig prioritering for den sittende regjeringen, og FN har kommet høyt på den politiske dagsordenen. Norges støtte til FN i mer enn 70 år, og at flere enn 40 000 nordmenn har tjenestegjort i FNs fredsoperasjoner blir fremhevet som en grunn at til Norge burde få plassen.¹ FN har siden opprettelsen hatt en særstilling i norsk utenrikspolitikk. For litt over 40 år viste denne støtten seg gjennom deltakelse i den FN-opprettede styrken *United Nations Interim Force in Lebanon* (UNIFIL).

Styrken ble opprettet etter at Israel 15. mars 1978 hadde invadert Sør-Libanon. Invasjonen, av israelerne døpt «operasjon Litani», ble ikke tatt godt imot av det internasjonale samfunnet, og president Jimmy Carter i USA fryktet hvilke innvirkninger Israels militære aksjon ville ha på fredsforhandlingene mellom Egypt og Israel. Carter-administrasjonen ønsket å få FNs Sikkerhetsråd til å svare på den militære aksjonen.² Sikkerhetsrådet vedtok 19. mars samme år FN-resolusjon 425 og 426 som gjorde det klart for en øyeblikkelig opprettelse av en midlertidig FN-styrke for Sør-Libanon. Styrken skulle (1) overvåke israelsk tilbaketrekning, (2) opprette internasjonal fred og sikkerhet, og (3) assistere libanesiske myndigheter til å gjenopprette suverenitet over eget landområde.³

Oppdraget utviklet seg til å bli langvarig og ikke så midlertidig som navnet til styrken skulle tilsi. 41 år senere markerte UNIFIL at de fortsatt var i Sør-Libanon.⁴ Det norske militære bidraget var en del av denne styrken fra 1978 til 1998. Det utviklet seg til å bli det lengste norske internasjonale militære engasjementet i nyere tid. Det ble også det nest største norske internasjonale militære bidraget bare overgått av Tysklandsbrigaden i antall tjenestegjørende.

¹ Utenriksdepartementet, "Norges kampanje for sete i FNs sikkerhetsråd," Regjeringen, <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/fn/sr2021/id2603889/>. Besøkt 28.03.2019; "Norway for the UN Security Council 2021-2022," red. (Regjeringen.no: Regjeringen, 2018), 1-2. Besøkt 28.03.2019; Jens Frølich Holte, "Bør Norge bli medlem av FNs sikkerhetsråd? Frokostmøte hos Civita," red. Utenriksdepartementet (Regjeringen.no 06. mars 2019).

² Bjørn Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, vol. no. 65, Norwegian foreign policy studies (trykt utg.) (Boulder, Colo: Rienner, 1989), 8.; Mona Ghali, "United Nations Interim Force in Lebanon," red. William J. Durch, *The evolution of UN peacekeeping* (New York: St. Martin Press, 1993). 185-86.

³ United Nations Security Council, "Resolution 425 (1978) of 19 March 1978," red. United Nations Security Council (New York: United Nations 1978).; "Resolution 426 (1978) of 19 March 1978," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1978).

⁴ UNIFIL. United Nations Interim Force in Lebanon, "UNIFIL marks the 41st anniversary of its establishment," United Nations, <https://unifil.unmissions.org/unifil-marks-41st-anniversary-its-establishment>. Besøkt 02.04.2019

Norge bidro med ulike avdelinger, men samlet bestod det militære bidraget av en infanteribataljon, et sanitetskompani, et verkstedkompani, en helikopterving og en del av UNIFILs mobile reaksjonsstyrke. Til sammen tjenestegjorde 21 400 nordmenn i UNIFIL.⁵ De norske styrkene opplevde mange utfordringer, og denne oppgavens tema er å undersøke de politiske vurderinger som lå til grunn for det norske militære bidraget til Libanon i årene 1978 - 1982.

Hvorfor valgte norske beslutningstakere å delta i UNIFIL da det ble opprettet? Hvorfor valgte norske beslutningstakere å bli stående med styrker i Libanon? Hvilken rolle spilte situasjonen på bakken i Libanon i disse beslutningene? Var Norges militære tilstedeværelse i Libanon motivert av egeninteresser og/eller altruistiske motiver?

Oppgaven vil undersøke tre ulike perioder: 1978, 1979 - 1981 og 1982. Den første og siste perioden karakteriseres av en israelsk invasjon, og det er derfor interessant hvordan de norske aktørene forholdt seg til den nye situasjonen på bakken.

Norske utenrikspolitiske aktører

Utenrikspolitikk defineres av statsviter Gunnar Fermann som «territorialstatens utad- og formålsrettede virksomhet der strategier velges og virkemidler anvendes i lys av statens kollektive selvforståelse, utenrikspolitiske målsetninger, maktmidler og de konkrete utfordringer staten står ovenfor.»⁶ De som initierte den norske militære tilstedeværelsen, som er et uttrykk for norsk utenrikspolitikk, var regjeringen gjennom kongelig resolusjon av 22. mars 1978.⁷ De kunne iverksette dette da utenrikspolitikk blir ansett som regjeringens prerogativ. Dette var som en følge av «at det er regjeringen som definerer og håndhever statens interesser utad gjennom utenrikspolitikken.»⁸ Statsministeren kan ta fatt i enhver sak som angår regjeringen, men har hovedansvar for helheten av regjeringens politikk.⁹ Innad i regjeringen er det utenriksministeren som er hovedansvarlig for utformingen av

⁵ Jacob Børresen, Gullow Gjeseth, og Rolf Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, vol. B. 5 (Bergen: Eide, 2004), 170-71, 81.

⁶ Gunnar Fermann, "Utenrikspolitikk som begrep, intensjon og atferd," i *Anarki, makt og normer: Innføring i internasjonal politikk*, red. Jon Hovi og Raino Malnes (Oslo: Abstrakt forlag, 2011), 28.

⁷ UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Kongelig resolusjon av 22. mars 1978. Deltakelse av en norsk FN-bataljon i De forente nasjoners midlertidige styrke i Libanon (UNIFIL).» 22.mars 1978

⁸ Fermann, "Utenrikspolitikk som begrep, intensjon og atferd," 32.

⁹ Nils Morten Udgaard, "Statsministerens kontor - minst, men mektigst?," i *Norsk utenrikspolitisk praksis: Aktører og prosesser*, red. Birgitte Kjos Fonn, Iver B. Neumann, og Ole Jacob Sending (Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2006), 48.

utenrikspolitikk.¹⁰ Utenriksministeren leder Utenriksdepartementet (UD) som behandler de prinsipielle sidene ved et eventuelt norsk militært bidrag til FN-styrker.¹¹ For å forstå motivene bak den militære tilstedeværelsen er dermed regjeringens utenriksminister og Utenriksdepartementet en sentral aktør fordi utenriksministeren har det overordnede ansvaret for norsk utenrikspolitikk.¹² FN-operasjoner krevde et samarbeid mellom UD og Forsvarsdepartementet (FD), men forsvarsministeren hadde begrenset konstitusjonelt ansvar for utenrikspolitikken.¹³ FD var administrativt ansvarlig for Forsvarets bidrag til den militære tilstedeværelsen og vil dermed være en supplerende aktør mer enn en hovedaktør i denne oppgaven.¹⁴

Teoretiske perspektiver: Norsk engasjementspolitikk og FN

Den militære styrken som dro til Libanon i 1978 var en del av en FN-opprettet styrke. FN-styrker har i hele etterkrigstiden vært et uttrykk for norsk utenrikspolitikk. For å forstå motivene og vurderingene til norske beslutningstakere er det viktig å forstå de norske utenrikspolitiske særtrekkene, og hva som tidligere hadde vært norske beslutningstakeres hovedmotiv for internasjonalt militært engasjement.

Historiker Rolf Tamnes står bak begrepene «Mesen, megler, moralist» som han bruker for å betegne norsk *engasjementspolitikk* i perioden fra 1965 og fremover. Engasjementspolitikken omfatter politikkområder som fred, utvikling, bistand, miljø, multilateralisme og menneskerettigheter.¹⁵ Engasjementspolitikken var ikke noe nytt fenomen i norsk utenrikspolitikk, men fra midten av 1960-tallet opplevde politikken et veiskille da engasjementet ble «mer kraftfullt og høyrøstet enn før».¹⁶ Hensikten til den norske

¹⁰ Nina Græger og Iver B. Neumann, "Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet som beslutningspolitiske aktører," *ibid.*, 72.; Thorbjørn L. Knutsen, "Norsk utenrikspolitikk som forskningsfelt," i *Norges utenrikspolitikk*, red. Thorbjørn L. Knutsen, Gunnar Sørbø, og Svein Gjerdåker (Oslo: Christian Michelsens institutt/Cappelen Akademisk Forlag, 1997), 22.

¹¹ Græger og Neumann, "Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet som beslutningspolitiske aktører," 75.; Rolf Kristiansen, *Norsk militær innsats for de Forente nasjoner (1949-1970)* (Oslo: Forsvarets krigshistoriske avdeling, 1972), 209.

¹² Græger og Neumann, "Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet som beslutningspolitiske aktører," 72.; Knutsen, "Norsk utenrikspolitikk som forskningsfelt," 22.; Gunnar Fermann, "Utenrikspolitisk analyse. Begreper, perspektiver, anvendelser," i *Utenrikspolitikk og norsk krisehåndtering*, red. Gunnar Fermann (Oslo: Cappelen Damm, 2013), 94-95.

¹³ Græger og Neumann, "Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet som beslutningspolitiske aktører," 72.; Kristiansen, *Norsk militær innsats for de Forente nasjoner (1949-1970)*, 209.

¹⁴ Wegger Strømme og Dag Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL* (Oslo: Gazzete bok, 2005), 390.

¹⁵ Rolf Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995* (Oslo: Universitetsforlaget, 1997), 339-447.

¹⁶ *Ibid.*, 341.

engasjementspolitikken var å få en bedre organisert samarbeid mellom stater og økt rettferdighet.¹⁷

Engasjementspolitikk i en norsk kontekst ønsker å gi inntrykk av «at engasjementet er rettet mot noe eller noen som egentlig ligger bortenfor snevre norske egeninteresser.¹⁸ Den bar preg av en uegennyttig karakter og resulterte i en usedvanlig sterk virketrang.¹⁹ Virketrangen var også et resultat av at det hos norske beslutningstakere eksisterte et norsk altruistisk selvbilde. Dette selvbildet hadde vokst frem over tid og «bygger på subjektivt opplevde egenskaper ved staten, nasjonen og folket».²⁰ Et slikt selvbilde skapte en sterk virketrang for norske beslutningstakere for å engasjere seg for FNs fredsarbeid. Selvbildet hos norske beslutningstakere ble heller drevet av et ønske om å gjøre det de anså som det rette, enn at det ga faktiske resultater på bakken.²¹ At altruisme i seg selv kan være en interesse henger sammen med at norske interesser utledes av hva norske myndigheter og folket «mener Norge er».²²

En annen måte å beskrive fenomenet på er det Olav Riste kaller en *misjonærimpuls*. Norge har en lang historie med misjonering, men på 1970-tallet begynte norsk utenrikspolitikk å fortone seg som en «misjonær for etiske ideal i internasjonal politikk.»²³ Motivet for denne utenrikspolitikken var en overbevisning om at Norge hadde en spesiell rolle for å fremme at verden ble en fredeligere plass basert på internasjonal rett og humanitære verdier.²⁴ Norge hadde på 1970-tallet fått økonomi til å utøve utenrikspolitikk som fremmet menneskerettigheter, fredelig konfliktløsning i rammen av folkerett og demokratiske prinsipper, og globalt samarbeid for bedre miljø.²⁵ Røttene til den norske idealismen i

¹⁷ Ibid., 469.

¹⁸ Lene Kristoffersen, "Interesser i norsk engasjementspolitikk," *Oslo Files on Defence and Security* 4(2009): 9.

¹⁹ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 342.

²⁰ Halvard Leira, red. *Norske selvbilder og norsk utenrikspolitikk* (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 2007), 9.

²¹ Ibid., 37.

²² Ibid., 5.

²³ Olav Riste, "Ideal og egeninteresser: utviklinga av den norske utenrikspolitiske tradisjonen," i *Motstrøms: Olav Riste og norsk internasjonal historieskriving*, red. Sven G Holtsmark, Helge Øystein Pharo, og Rolf Tamnes (Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2003), 83.

²⁴ *Norway's Foreign Relations - A History* (Oslo: Universitetsforlaget, 2001), 255.

²⁵ "Ideal og egeninteresser: utviklinga av den norske utenrikspolitiske tradisjonen," 83.

utenrikspolitikken kan spores tilbake til kristen nestekjærlighet, og sosialistisk og sosialdemokratisk internasjonalisme.²⁶

Tamnes er imidlertid klar på at ingen utenrikspolitikk er genuint uegennyttig da den norske virkestrangen til å engasjere seg i verden har bakgrunn i et småstatsperspektiv. I dette perspektivet søkes det at engasjement skal tjene *både* norske idealer og interesser.²⁷ Som en liten stat i utkanten av Europa og en liten militærmakt hadde ikke Norge så mye å stå opp med mot ren militær makt. Dermed argumenterer Tamnes for at engasjementet dypest sett var diktert av realpolitiske hensyn for å demme opp mot naken militærmakt og vern for småstater. Likevel harmonerte egennytten i realpolitikken med idealer for felles nytte.²⁸ Derfor arbeidet Norge for en mer fredfull og organisert verden. Arbeidet for en fredeligere verden kan da anses som en norsk *interesse*, samtidig som det er et ideal.

Noe av arbeidet for en fredfull og organisert verden var å befeste og styrke FNs rolle i internasjonal politikk. Riste argumenter for at norske bidrag til FNs fredsbevarende operasjoner var et handlingsrettet tiltak for norske myndigheter for å gi uttrykk for misjonærimpulsen.²⁹ I Norge stod FN i en særstilling og hadde stor støtte både politisk og i befolkningen. Organisasjonen utgjorde en bærebjelke og hjørnestein i norsk utenrikspolitikk.³⁰ Den store støtten til FN vedvarte over lang tid da den i stor grad var forenlig og sammenfallende med to tradisjoner i norsk utenrikspolitikk. Den «moralistiske» tradisjonen vektla at det for småstater nytter å kjempe for moralsk atferd og at høyverdige målsetninger er oppnåelig på lang sikt. Norge skal i denne tradisjonen ha et særskilt «kall» for å ta ansvar for å oppnå dette. FN er i denne tradisjonen det viktigste instrumentet for å overføre denne holdningen til praktisk politikk.³¹

²⁶ Tore Nyhamar, "Norsk utenrikspolitikk: Nasjonal internasjonalisme?," i *Anarki, makt og normer: Innføring i internasjonal politikk*, red. Jon Hovi og Raino Malnes (Oslo: Abstrakt forlag, 2011), 151-52.; Leira, *Norske selybilder og norsk utenrikspolitikk*, 11.

²⁷ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 342-43.

²⁸ *Ibid.*, 469.

²⁹ Riste, *Norway's Foreign Relations - A History*, 258.

³⁰ *Ibid.*, 256.; Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 411.; Knut Einar Eriksen, "Norge i det vestlige samarbeid," i *Vekst og velstand. Norsk politisk historie 1945-1965*, red. Trond Bergh, Helge Øystein Pharo, og Knut Einar Eriksen (Oslo: Universitetsforlaget, 1987), 181.; Gunnar Fermann, "Norge og FN," i *Norges Utenrikspolitikk*, red. Thorbjørn L. Knutsen, Gunnar Sørbo, og Svein Gjerådaker (Oslo: Cappelen Akademisk forlag, 1997), 207.

³¹ Bjørn Skogmo, "Norge i FN - illusjoner, virkelighet og visjon," i *Norsk utenrikspolitikk* red. Johan Jørgen Holst og Daniel Heradstveit (Tano 1985), 162.

Den andre tradisjonen vektlegger troen på organisasjonssamfunnet. Det vil si at Norge ønsket å «bygge opp et system av institusjoner og regler for en bedre styring og kontroll med samfunnsutviklingen.»³² Norges støtte til å bygge opp et system av institusjoner og regler bygget på småstatsperspektivet der multilateralisme tjente norske idealer og interesser da Norge var (og er) en liten nasjon som alene ikke har mulighet til å påvirke utviklingen i verden. En organisert verden, bygget på folkerettens prinsipper om stateres ukrenkelighet og fredelig løsning av konflikter ble i dette perspektivet betraktet som et vern for småstater.³³ Folkeretten bygger på at «stater er likeverdige, med like rettigheter, men ulikheter i makt og styrke skyves i bakgrunnen.»³⁴ Dermed er det viktig for Norge som en småstat å fremme folkeretten som skaper klare kjøreregler i internasjonal politikk for å opprettholde sine egeninteresser som en småstat. Kjørereglene vil binde opp større og mektigere stater som i et totalt anarkisk system har større evne til å påvirke utfall i internasjonal politikk i sin favør.³⁵ Det var viktig for Norge (og andre småstater) at rett gikk foran makt. De to tradisjonene, den moralistiske og troen på organisasjonssamfunnet har ofte gjort at Norges ideelle motiver og egeninteresser hyppig faller sammen.³⁶

Selv om Norge arbeidet hardt for å fremme FN som et kollektivt sikkerhetssystem gjennom økt multilateralisme, ble ikke støtte til FN ansett som tilstrekkelig for Norge. Derfor gikk landet inn i NATO i 1949 for å avskrekke Sovjetunionen fra å gå til angrep på Norge.³⁷ Selv om Norge gikk inn i NATO ble FN organisasjonen Norge militært engasjerte seg stort i med deltakelse i observatør- og fredsbevarende oppdrag.³⁸

Norges tidligere militære FN-engasjement

Engasjementspolitikken resulterte i en sterk virkefrang for Norge på den internasjonale scenen, spesielt gjennom FN. FN ble en av Norges arenaer for å engasjere seg i Midtøsten og

³² Ibid.

³³ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 342-43.

³⁴ Nyhamar, "Norsk utenrikspolitikk: Nasjonal internasjonalisme?," 151.

³⁵ Ibid.

³⁶ Skogmo, "Norge i FN - illusjoner, virkelighet og visjon," 162.; Nyhamar, "Norsk utenrikspolitikk: Nasjonal internasjonalisme?," 151.

³⁷ Knut Einar Eriksen og Helge Øystein Pharo, *Norsk utenrikspolitisk historie bind 5, Kald krig og internasjonalisering, 1949-1965* (Oslo: Universitetsforlaget, 1997), 66.

³⁸ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 168.

En observatørstyrke i et FN oppdrag arbeider i små ubevåpnede grupper og skal overvåke våpenhvileavtaler og rapportere hendelser. Fredsbevarende styrker er bevåpnet og kan bruke våpnene i selvforsvar. Torunn Laugen Haaland, "Small forces with a global outreach : role perceptions in the Norwegian Armed Forces after the Cold War" (Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, University of Oslo Unipub, 2008), 60.

andre steder i verden.³⁹ Å delta i FNs fredsbevarende operasjoner var en viktig og profilert del av Norge, og de andre skandinaviske landenes, FN-politikk.⁴⁰ Norge kunne gjennom fredsbevaring via FN påvirke utviklingen i ulike regioner og ha større innvirkning enn småstatsstatusen skulle tilsi. Operasjonene var lite risikofylte og dermed heller ikke så kontroversielle. Tamnes argumenterer for at Norge likte å plassere seg i tornadoens sentrum, der det var vindstille.⁴¹

Helt siden FNs observatørstyrke i India og Pakistan ble opprettet i 1947, har Norge deltatt med ujevne mellomrom i FN-operasjoner. Norges militære styrker til FNs fredsbevarende operasjoner i Egypt (UNEF I 1956-1967) og Kongo (UNUC 1960-1964) har – sammen med UNIFIL – det til felles at de var førstegenerasjons fredsbevaringsoperasjoner.⁴² Opprettelsen var improvisert og ad-hoc-preget da de ble satt inn ved akutte behov i en stat, men var et av Sikkerhetsrådets viktigste virkemidler for å overvåke eller garantere våpenhviler og tilbaketrekninger.⁴³ Sikkerhetsrådet er organet i FN som har hovedansvaret for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet.⁴⁴ Rådet var (og er) det organet som normalt utstedte mandater til FNs fredsbevarende operasjoner.⁴⁵ Formålet med slike operasjoner var å «hindre, moderere og bilegge konflikter mellom stater ved hjelp av innsats av en tredje part [sic].»⁴⁶.

Fredsbevaring i seg selv skulle ikke løse grunnlaget for konflikt, men fasilitere opphør i kamphandlinger slik at forhandlinger gjort av diplomater og politikere kan løse grunnlaget for konflikt.⁴⁷ Slike fredsbevarende operasjoner ble hjemlet i FN-paktens kapittel VI og skulle overvåke inngåtte avtale(r) mellom partene i en konflikt.⁴⁸ Slik overvåkning baserte seg på tre prinsipper; prinsippet om samtykke, upartiskhet og minimal bruk av våpenmakt.⁴⁹

³⁹ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 342.; Daniel Heradstveit, "Norsk politikk i Midt-Austen etter Oktoberkrigen," i *Norsk utenrikspolitisk årbok* red. Johan Jørgen Holst (Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1974), 18-19.

⁴⁰ Hallvard Kvale Svenbalrud, "Foundation and Ornament: The United Nations as "Cornerstone of Norwegian Foreign Policy," 1970-2005" (Disseration for the PhD., University of Oslo, 2012), 209.

⁴¹ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 413.

⁴² I noe litteratur brukes begrepet tradisjonell fredsbevaring i stedet for førstegenerasjonsfredsbevaring.

⁴³ Gunnar Fermann, *Internasjonal fredsbevaring 1956-1990*, vol. 5, Forsvarsstudier (Oslo: Institutt for forsvarsstudier, 1992), 14.; Skogmo, "Norge i FN - illusjoner, virkelighet og visjon," 148.

⁴⁴ "Norge i FN - illusjoner, virkelighet og visjon," 146.

⁴⁵ Dag Leraand, *INTOPS : norske soldater, internasjonale operasjoner : politisk vilje, militær evne, personlig innsats : 1947-2012*, Forsvarsmuseets skrifter (trykt utg.) (Oslo: Forsvarsmuseet, 2012), 169.

⁴⁶ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 167.

⁴⁷ Fermann, "Norge og FN," 210.; John Kristen Skogan, "Sikkerhetspolitiske mål og virkemidler," i *Anarki, makt og normer: Innføring i internasjonal politikk*, red. Jon Hovi og Raino Malnes (Oslo: Abstrakt forlag, 2011), 130.

⁴⁸ Peter Viggo Jakobsen, *Nordic approaches to peace operations : a new model in the making?* (London: Routledge, 2006), 11.

⁴⁹ Disse tre prinsippene hadde krystallisert seg på grunnlag av bestemmelsene i FN-pakten, og den kalde krigen da supermaktene USA og Sovjetunionen kunne nedlegge veto i FNs Sikkerhetsråd om de ikke godtok styrken. Upartiskhet var da et kriterium for at veto ikke skulle bli lagt ned. Om dette ikke ble ivarettatt kunne FN-styrkene

United Nations Emergency Force (UNEF)

I oktober 1956 brøt Suez-krigen ut. Som et resultat av denne krigen ble *United Nations Emergency Force* (UNEF) opprettet. Styrken ble opprettet for å skille de krigførende partene Egypt og Israel etter Suez-krigens slutt, veilede tilbaketrekningen av britiske, franske og israelske styrker, og sikre en våpenhvile.⁵⁰ Norge var et av de aller første landene som ble forespurt om å bidra med tropper til den militære FN-styrken.⁵¹ Tilbaketrekningen til UNEF skjedde i kaotiske former da egyptiske myndigheter 18. mai 1967 krevde at UNEF skulle trekke seg tilbake fra egyptisk territorium. Dette viste med all tydelighet hvor prisgitt den fredsbevarende styrken var de politiske vurderingene i vertslandet. Dagen etter opphørte UNEF.⁵²

I Norge ble forespørselen fra FN om hvorvidt Norge kunne delta i den første nyopprettede fredsbevarende operasjon mottatt 4. november og ble behandlet av regjeringen samme dag. I ekspressfart ble forslaget dagen etter godkjent ved Kronprinsregentens resolusjon, den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité, og Stortinget. Regjeringen vurderte at et positivt svar for en slik vaktstyrke ville være i samsvar med de forpliktelser Norge hadde påtatt seg igjennom FN-pakten. Statsminister Gerhardsen mente også oppdraget var viktig både som fredsbevaring og for å styrke Norges anseelse utad.⁵³ Det at Norge også hadde fremmet forslaget om å opprette den fredsbevarende styrken, gjorde det vanskelig å avvise et bidrag.⁵⁴ Den raske avgjørelsen om deltakelse i UNEF var et uttrykk for norske beslutningstakers klare støtte til FN som organisasjon. UNEF ble et eksempel på at en militær internasjonal

ses på som en aktør som intervenerte i en stats indre anliggende. Kristiansen, *Norsk militær innsats for de Forente nasjoner (1949-1970)*, 213.; Leraand, *INTOPS : norske soldater, internasjonale operasjoner : politisk vilje, militær evne, personlig innsats : 1947-2012*, 169.

⁵⁰ Fermann, *Internasjonal fredsbevaring 1956-1990*, 5, 43.; Kristiansen, *Norsk militær innsats for de Forente nasjoner (1949-1970)*, 64-65.

Ettallet i operasjonsnavnet UNEF kom i 1973 da UNEF II ble opprettet. Petter Marki, *UNEF : United Nations Emergency Force : DANOR-bataljonen og det norske feltsykehuset : Suez, Sinai og Gazastripen, 1956-1967* (Oslo: FN-veteranenes landsforbund, 2008), 72.

⁵¹ Hilde Henriksen Waage, *Norge - Israels beste venn : norsk Midtøsten-politikk 1949-1956* (Oslo: Universitetsforlaget, 1996), 341.

⁵² Fermann, *Internasjonal fredsbevaring 1956-1990*, 5, 46-47.

⁵³ Kjetil Skogrand, *Alliert i krig og fred : 1940-1970*, vol. B. 4 (Bergen: Eide, 2004), 233-34, 39.

⁵⁴ Utenriksdepartementet, "Om deltakelse av et norsk kompani på ca. 190 befal og menige i de Forente Nasjoners vaktstyrke i Midt-Østen " i *Stortingsproposisjon nr. 132 (1956)* red. (Oslo: Regjeringen, 1956), 1.; Den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomité, "Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomité om deltakelse av et norsk kompani på ca. 190 befal og menige i De Forente Nasjoners vaktstyrke til Midt-Østen. (St. Prp. nr. 132)," i *Innst. S. nr. 240*, red. (Oslo: Stortinget, 1956), 615.; Marki, *UNEF : United Nations Emergency Force : DANOR-bataljonen og det norske feltsykehuset : Suez, Sinai og Gazastripen, 1956-1967*, 100.

krise kunne løses med fredelige midler innen FN.⁵⁵ Den tverrpolitiske enigheten som hadde bidratt til et rekordraskt vedtak om norsk bidrag til Suez var et resultat av at «ingen visste hva Norge egentlig hadde gitt seg i kast med. Alle var bare enige om at Norge måtte bidra med sitt for å redde freden».⁵⁶

Freden var derimot ikke bare det eneste som ble reddet med den norske deltakelsen i UNEF. Den raske positive avgjørelsen var også preget av norske sikkerhetspolitiske og økonomiske vurderinger. USA ønsket at UNEF skulle fylle vakuemet som ville oppstå ved tilbaketrekningen av franske og britiske styrker fra Midtøsten. Derfor høstet den raske norske avgjørelsen ros fra USA og resulterte i økt internasjonal anerkjennelse, økt synlighet og prestisje.⁵⁷ Norge var også Suezkanalens nest største bruker, og det var derfor i norsk interesse å skape ordnede forhold rundt kanalen så de norske rederiene slapp å seile rundet. Det ville skapt store ekstraavgifter.⁵⁸ Den norske deltakelsen i UNEF var dermed motivert av *både* det norske idealistiske selvbildet som fredselskere som arbeidet for en fredeligere verden, og sikkerhets- og økonomiske egeninteresser.

United Nations Organization in the Congo (UNUC)

30. juni 1960 skulle Kongo bli selvstendig fra Belgia. Det brøt ut opprør i Kongo mellom interne politiske fraksjoner, og belgiske styrker. Noen kongolesiske delstater proklamerte også selvstendighet fra den unge, nye staten Kongo. 14. juli 1960 ble *United Nations Organization in the Congo (UNUC)* opprettet for å beskytte kongoleserne mot aggresjon fra belgiske styrker og gi militær assistanse til kongolesiske sikkerhetsstyrker var klare til å ta over ansvaret. FN-troppene ankom allerede 15.juli. Oppdraget til FN-styrken var opprinnelig å beskytte kongolesere mot belgiske styrker, men oppdraget ble endret flere ganger på grunn av de interne stridighetene i Kongo. Selv om oppdraget opprinnelig var fredsbevarende ble

⁵⁵ Christine Due Ose, "Med sykkel til Sinai: Norges deltagelse i FN's første fredsbevarende styrke – fredsidealisme eller ivaretagelse av egeninteresser?" (Mastergradsoppgave, Universitetet i Oslo, 2010), 11.

⁵⁶ Waage, *Norge - Israels beste venn : norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*, 351-52.

⁵⁷ Ose, "Med sykkel til Sinai: Norges deltagelse i FN's første fredsbevarende styrke – fredsidealisme eller ivaretagelse av egeninteresser?," 117-18.

⁵⁸ Ibid., 119.; Riste, *Norway's Foreign Relations - A History*, 259.

oppdraget endret slik at FN-styrken også ble satt til å slå ned stridende grupper.⁵⁹ Styrken ble oppløst i 1964 etter finansielle problemer fordi flere land ikke ønsket å betale for styrken.⁶⁰

I likhet med UNEF foregikk arbeidet på det norske politiske plan raskt. Norske myndigheter fikk 14. juli underhånden et varsel om at det var stor sannsynlighet for at Norge kom til å bli forespurt å stille et fredsbevarende bidrag. Det var da ikke sikkert Norge kom til å bli forespurt, men på regjeringsskonferansen samme dag ble saken drøftet. Regjeringen kom da til enighet om at Norge ville stille seg positive til et bidrag, om forespørselen kom.

Utenriksdepartementet mottok den offisielle forespørselen om deltakelse 16. juli.⁶¹ Da regjeringen hadde drøftet dette på forhånd var de fra første stund positive til et bidrag. Det samme var Forsvarsdepartementet (FD) og Luftforsvaret, og to dager før forespørselen var behandlet i statsråd stod den første norske soldaten på kongolesisk jord. Forespørselen ble behandlet i statsråd 20. juli, og den kongelige resolusjonen som ga FD fullmakter til å stille en styrke til rådighet ble gitt samme dag.⁶² Den raske behandlingen bygget på Norges antikoloniale grunnsyn og FNs særstilling i norsk politikk. Norske politiske beslutningstakere mente også at Norge gjennom å bidra til FN-styrken kunne bidra til å stabilisere en farlig situasjon som kunne utvikle og spre seg til andre steder i verden. Beslutningstakerne mente at FNs fredsbevarende evne hadde blitt svekket om Norge hadde nektet å stille styrker. Det ønsket ikke norske beslutningstakere å bidra til.⁶³

⁵⁹ Lars Andreas Arnesen, "Fra Gardermoen til Afrikas hjerte: Den norske FN-styrken i Kongo, 1960-1964" (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2015), 15.; Kristiansen, *Norsk militær innsats for de Forente nasjoner (1949-1970)*, 147-49.; Skogrand, *Alliert i krig og fred: 1940-1970*, B. 4, 234-35, 40.; Fermann, *Internasjonal fredsbevaring 1956-1990*, 5, 49.; Alan James, *Peacekeeping in International Politics*, vol. 29, Studies in International Security (Hampshire: Macmillan Academic and professional ltd., 1990), 291-92.

Forkortelsen UNUC stammer fra det franske navnet på operasjonen, *Opération des Nations Unies au Congo*.

⁶⁰ Kristiansen, *Norsk militær innsats for de Forente nasjoner (1949-1970)*, 151, 206.; Skogrand, *Alliert i krig og fred: 1940-1970*, B. 4, 235.; Jakobsen, *Nordic approaches to peace operations: a new model in the making?*, 16.

⁶¹ Arnesen, "Fra Gardermoen til Afrikas hjerte: Den norske FN-styrken i Kongo, 1960-1964," 19-20.

⁶² *Ibid.*, 27-29.; Kristiansen, *Norsk militær innsats for de Forente nasjoner (1949-1970)*, 152-53.

De første norske soldatene var stabsoffiserer som ble overført fra UNTSO og UNEF I for å bygge opp en FN-stab i Kongo. *Ibid.*, 152.

⁶³ Utenriksdepartementet, "Melding om Norges deltaking i De Forente Nasjoners vaktstyrke i Kongo," i *St. meld. nr. 8 (1960-1961)*, red. (Oslo: Regjeringen, 1960).; Den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomité, "Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomité om melding om Norges deltakelse i De Forente Nasjoners vaktstyrke i Kongo (St. meld. nr. 8)," i *Innst. S. nr. 13*, red. (Oslo: Stortinget, 1960).; Utenriks- og konstitusjonskomitéen, "Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomitéen om øket norsk bidrag til De Forente Nasjoners vaktstyrker i Kongo (St. prp. nr. 93)," i *Innst. S. nr. 56*, red. (Oslo: Stortinget, 1962), 122.; Eriksen og Pharo, *Norsk utenrikspolitisk historie bind 5, Kald krig og internasjonalisering, 1949-1965*, 141.;

FN-beredskapsstyrke

I 1964 ble det opprettet en mobiliseringsbasert FN-beredskapsstyrke i Forsvaret. En av motivene for å opprette en beredskapsstyrke var at Forsvaret skulle unngå hastig improvisasjon som hadde skjedd under oppsetningen av militære bidrag til Egypt og Kongo.⁶⁴ En annen vurdering Stortinget la til grunn i opprettelsen av en beredskapsstyrke var at det ville vise at Norge stilte «Gjennom aktiv og lojal deltakelse i slike fredsbevarende operasjoner yter vårt land et effektivt bidrag til verdensfreden og til FN's [sic] sak.»⁶⁵ FN's evne til å avverge blodige sammenstøt, og at fredsbevarende styrker kunne være krigsforebyggende ble også trukket fram som begrunnelse for å opprette en beredskapsstyrke til dette formålet.⁶⁶ Styrken ble erklært ferdig oppsatt i 1968, og det norske militære engasjementet i Libanon var den første praktiske prøven for beredskapsstyrken.⁶⁷

I 1973 brøt det ut krig mellom Syria og Egypt, og Israel. I Norge var det et stort ønske å delta i FN-oppdraget som ble satt opp for å overvåke tilbaketrekningen av styrker fra Sinaihalvøya etter krigen. Derimot ble Norge aldri spurt om å delta da den storpolitiske rivaliseringen mellom USA og Sovjetunionen begrenset antall land fra NATO og Warszawapaktlandene. Dermed var Canada og Polen de eneste landene fra en av forsvarsalliansene som deltok i UNEF II. Skuffelsen blant norske politiske myndigheter var stor.⁶⁸

Norsk politikk ovenfor Midtøsten

Norge har siden opprettelsen av Israel i 1948 støttet statsdannelsen, men annerkjennelsen av Israel kom etter ett års diskusjon.⁶⁹ På en side var det skyldfølelsen etter Holocaust, konservativ bibeltenkning med fokus på det hellige land og arbeiderbevegelsens drøm om et sosialistisk paradisi i Israel som formet Norges Midtøsten-politikk.⁷⁰ På en annen side kom det til uttrykk en spenning mellom embetsverket i Utenriksdepartementet (UD), politisk ledelse og norsk opinion i utformingen av politikken. De to sistnevnte hadde stor begeistring for

⁶⁴ Skogrand, *Alliert i krig og fred : 1940-1970*, B. 4, 237.

⁶⁵ Militærkomitéen, "Innstilling fra militærkomitéen om norske beredskapsstyrker til disposisjon for De Forente Nasjoner (St. prp. nr. 61)," i *Innst. S. nr. 248*, red. (Oslo: Stortinget, 1964), 555.

⁶⁶ Ose, "Med sykkel til Sinai: Norges deltagelse i FN's første fredsbevarende styrke – fredsidealisme eller ivaretagelse av egeninteresser?," 93.

⁶⁷ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 168-69.

⁶⁸ Odd Karsten Tveit, *Alt for Israel: Oslo-Jerusalem, 1948-1978* (J.W. Cappelens Forlag AS, 1996), 544-46.

⁶⁹ Hilde Henriksen Waage, *Da staten Israel ble til : et stridsspørsmål i norsk politikk 1945-49* (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1989), 173.

⁷⁰ "Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie," i *Motstrøms: Olav Riste og norsk internasjonal historieskriving*, red. Sven G Holtsmark, Helge Øystein Pharo, og Rolf Tamnes (Oslo: Cappelen Akademiske Forlag, 2003), 404-05.

opprettelsen av Israel, mens embetsverket var skeptiske til anerkjennelsen og inntok en generell negativ holdning til Israel.⁷¹ De norske standpunktene vedrørende Midtøsten skulle etter embetsverkets syn vektlegge hensynet til den vestlige alliansen Norge hadde blitt en del av i 1949, mekling gjennom FN og at norske skipsinteresser skulle være overordnet hensynet til Israel.⁷² Derimot måtte UD vektlegge innenrikspolitiske forhold i Norge i sin utforming av politikken og da måtte departementet være lydhare for den politiske ledelse og opinionens begeistring for Israel. Dermed ble norsk politikk på 1950-tallet svært Israel-vennlig.⁷³

Utformingen av norsk politikk måtte ta noen avveininger på 1960- og 1970-tallet om hvordan Norges egeninteresser i regionen kunne påvirkes av nabolandene til Israel. Igjen var det spenningen mellom embetsverket i UD, allmenpolitisk oppfatning og opinionen. De to sistnevntes syn på nabolandene blir av Tamnes beskrevet som negativt, mens embetsverkets holdning overfor araberstatene var pragmatisk og nøkternt, med fokus på statenes oljepolitiske sammenheng.⁷⁴ På den ene siden ble norsk politikk ovenfor Israel fortsatt påvirket av den kollektive skyldfølelse for behandlingen av jødene under andre verdenskrig og et sterkt engasjement for Israel på Stortinget. Da venneforeningen «Israels venner» ble opprettet i 1974, hadde den støtte fra over halvparten av Stortingets representanter.⁷⁵ På den andre siden hadde Norge siden Israels opprettelse ingen egeninteresser å ivareta i Israel, men hadde fortsatt vært en av Israels mest trofaste støttespillere i FN.⁷⁶

For Norge var det av økonomiske og sikkerhetsmessige grunner interessant å opprettholde stabilitet, og fravær av krise og krig i Midtøsten. En konflikt i Midtøsten kunne utvikle seg til en verdenskonflikt som Norge ikke ønsket å være en del av. Stabilitet var også viktig for den norske handelsflåten. Som en sjøfartsnasjon fraktet den norske handelsflåten store mengder olje fra Midtøsten til vestlige land. Dette ga god økonomisk vinning og dermed en vital interesse å opprettholde frakt-etterspørselen.⁷⁷

⁷¹ *Norge - Israels beste venn : norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*, 388-98.

⁷² *Ibid.*, 391-92.

⁷³ "Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie," 406.

⁷⁴ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 377.

⁷⁵ Eriksen og Pharo, *Norsk utenrikspolitisk historie bind 5, Kald krig og internasjonalisering, 1949-1965*, 385.; Riste, *Norway's Foreign Relations - A History*, 258-59.; Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 385.

⁷⁶ Waage, *Norge - Israels beste venn : norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*, 371, 88.

⁷⁷ Heradstveit, "Norsk politikk i Midt-Austen etter Oktoberkrigen," 20.

Selv om norsk politikk overfor Israel på 1960- og 1970-tallet var preget av sterke følelser ble politikken overfor palestinerne omtalt som «gradvis en balansepolitikk». ⁷⁸ Hva skulle skje med palestinerne som var i området der staten Israel ble opprettet og senere utvidet? Frem til 1970-tallet hadde norsk Midtøsten-politikk vært ensidig støtte til Israel uten å ha kontakt med palestinerne, men selv med sin pro-israelske politikk i Midtøsten viste Norge misnøye med Israels fremtreden i regionen. I 1956 hadde Norge, i likhet med USA, vist motstand mot Israels bruk av militære virkemidler under Suez-krigen, og Norge var et av de første landene som var villige til å stille et bidrag til FN-styrken som ble satt inn som et resultat av krigen. ⁷⁹ Krigen bidro ikke til at Norge modifiserte sin pro-israelske politikk, og det kan dermed argumenteres at «balansepolitikken» ikke hadde vesentlige implikasjoner på 1960- og 1970-tallet. ⁸⁰ Som historiker Hilde Henriksen Waage oppsummerer det hele «[d]en palestinske siden av Midtøsten-konflikten brydde verken Arbeiderpartipolitikkerne, fagbevegelsen, Utenriksdepartementets ledelse eller den norske opinionen seg særlig om.» ⁸¹

Selv om norske myndigheter og opinion fortsatt hadde hatt stor sympati for Israel, støttet Norge i 1967 FNs sikkerhetsrådsresolusjon 242 som ba Israel trekke seg tilbake fra områder som Israel hadde okkupert under Seksdagerskrigen i 1967. ⁸² Seksdagerskrigen var også en faktor som gjorde at den norske allmenheten begynte å stille spørsmål med styrkeforholdene i Midtøsten da Israel vant en overlegen seier. Oppfatningen av Israel som den svake og truede part passet ikke med dette resultatet. ⁸³ Balansepolitikken bestod også i å begynne og ha forbindelse med palestinerne. Siden PLO ble opprettet i 1964, hadde organisasjonen vært forbundet med ekstremisme og terror, men da organisasjonen ble noe mer moderat på slutten av 1970-tallet opprettet Norge uoffisiell kommunikasjon med organisasjonen. Denne kommunikasjonen ble ikke bare opprettet på grunn av PLOs moderasjon, men også endringer i det norske synet på konflikten, økende interesse for forhold i den tredje verden og generasjonsskifte i Arbeiderpartiet i Norge. ⁸⁴ Like fullt var ikke PLO inne i den norske

⁷⁸ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikks historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 377.

⁷⁹ Waage, "Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie," 405.; *Norge - Israels beste venn : norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*, 340-42.

⁸⁰ Eriksen og Pharo, *Norsk utenrikspolitisk historie bind 5, Kald krig og internasjonalisering, 1949-1965*, 386-89.

⁸¹ Waage, "Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie," 406.

⁸² Tamnes, *Norsk utenrikspolitikks historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 377.

I dette avsnittet bruker jeg ordet «okkupert» da dette er ordvalget FNs Sikkerhetsråd har brukt i sin resolusjon 242, punkt 1 (i). United Nations Security Council, "Resolution 242," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1967).

⁸³ Waage, "Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie," 407.

⁸⁴ *Ibid.*

varmen. Norge åpnet døren på gløtt da utenriksminister Frydenlund støttet at organisasjonens leder, Yassir Arafat, skulle få uttale seg i FNs generalforsamling i 1974. Frydenlund fikk hard medfart fra opinionen og politikere i Norge for å smått ha åpnet opp for PLO. Dermed ble åpningen i døren stengt da Norge inntok en steilere posisjon overfor PLO i FN etter dette. Norge ble også da et av få land i Europa som inntok en så steil holdning ovenfor PLO.⁸⁵

Om kildene

Arkivmateriale utgjør denne oppgavens grunnmur og er primærkilder for vurderinger gjort av norske utenrikspolitiske beslutningsmyndigheter. I denne framstillingen har det blitt brukt ulikt arkivmateriale, men hovedvekten av materiale stammer fra Utenriksdepartementet, den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité og regjeringsnotater. Disse arkivene blir i oppgaven supplert av Riksarkivets forsvarsarkiv for å forstå det virkende leddet (Forsvaret) i det norske militære engasjementet. Dette har gitt mulighet til å gi en gjennomgående beskrivelse av situasjonen på bakken, samtidig som de politiske vurderingene ble fattet.

Utenriksdepartementets arkiver er mangfoldig med tanke på motiver og vurderinger, og jeg har ved hjelp av UD's forskerkontakt snevret ned arkivet til dokumenter som er relatert til UNIFIL og Samordningsutvalget for Libanon i perioden 1978-1982 (UD 26.6/65K Bind 1 – 13 og UD 24.11/19H Bind 1 – 2.). Arkivet inneholder betydelige mengder notater og annen skriftlig kommunikasjon innad i departementet, og mellom departementet og utenriksstasjonene som arbeidet med UNIFIL. Arkivet er svært omfattende. Flere av dokumentene har vært gradert *fortrolig* eller *strengt fortrolig* og har med stor sannsynlighet vært ment for intern bruk. Dette innebærer at de vurderinger som fremgår i arkivet var de faktiske vurderingene til de som skrev dokumentene. Dermed er det belegg for å hevde at arkivmateriale har høy pålitelighet for å undersøke oppgavens formål. Kontrasten til dokumenter som var ment for internt bruk er dokumenter som var ment for allmenheten. De dokumentene var i stor grad tilpasset offentligheten der det som kom fram i dokumentene ikke skulle skape kontroverser rundt følsomme temaer, som det var mange av i tilknytning til Midtøsten.

⁸⁵ Riste, *Norway's Foreign Relations - A History*, 265.; Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 377-78.; Hilde Henriksen Waage, "Explaining the Oslo Backchannel: Norway's Political Past in the Middle East," *Middle East Journal* 56, no. 4 (Autumn, 2002): 602.

I dette arkivet er det stor kontinuitet vedrørende det praktiske aspektet ved styrkens tilstedeværelse i Libanon, men er vanskelig å opprettholde en vedvarende årsakskjede. Ofte begynner dokumentene i dette arkivet – i likhet med i de andre kildene – med «viser til (telefon)samtale». Det vises også til dokumenter som ikke finnes igjen i samme arkiv. Dermed har en del av årsakskjeden bak en beslutning og vurderinger allerede forsvunnet og jeg kan dermed ikke utlede en fullstendig oversikt over departementets beslutningsprosess. For å dekke disse hullene ville det vært en styrke å supplere med intervjuer av sentrale beslutningstakere. For å forstå motiv og vurderinger hadde det vært en styrke for oppgaven å gjennomføre intervjuer med sentrale aktører som kommer frem i det skriftlige arkivmaterialet. Dette bringer med seg noen problemstillinger knyttet til seleksjon av informanter og informantens validitet. Da oppgavens periode er for 37 til 41 år siden kan informantens hukommelse være påvirket av glemsel, påvirkning av andre, endrede holdninger og påvirkning av eventuelle andre utenlandsoppdrag.⁸⁶ Flere av hovedaktørene, som fem av åtte ministre i perioden, har gått bort før denne oppgaven ble skrevet.⁸⁷ Det ville dermed blitt en skjevfordeling av intervjumateriale som bare hadde belyst små perioder i hele oppgavens periode. På grunn av skjevfordelingen og manglende tid har jeg valgt å ikke gjennomføre intervju til denne oppgaven, men heller fokusert på arkivkildene.

Stortinget har offentliggjort referater fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité for perioden 1976 til 1985.⁸⁸ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite var en fagkomite hvor regjeringen kunne konsultere og rådføre seg med Stortinget bak lukkede dører der referatene var hemmelige.⁸⁹ Selv om utenrikspolitikk var regjeringens prerogativ var Stortinget ofte engasjert i saker, og utenrikspolitikken var preget av konsensus og enighet

⁸⁶ Knut Kjeldstadli, *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*, 2. utg. (Oslo: Universitetsforlaget, 1999), 191-96.

⁸⁷ Ministre er i denne sammenheng begrenset til statsminister, utenriksminister og forsvarsminister. To av de gjenlevende ministrene kom i regjering etter oktober 1981. Dermed ville det blitt en viss skjevhet i intervjumateriale som bare ville utfylt siste del av oppgaven.

⁸⁸ Referater fra Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite 1976-1980:

<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Lukkede-moter/den-utvidede-utenriks--og-konstitusjonskomite-1976-1981/>. Besøkt 06.03.2019

Referater fra Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite 1981-1985: <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Lukkede-moter/den-utvidede-utenriks--og-konstitusjonskomite-1981-1985/>. Besøkt 06.03.2019

⁸⁹ Stortinget, "Referater fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen 1976–1985," Stortinget, <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Lukkede-moter/den-utvidede-utenriks--og-konstitusjonskomiteen-1976-1985/>. Besøkt 30.04.2019

utad.⁹⁰ Bak lukkede dører hadde regjeringen mulighet til å diskutere de reelle vurderingene politiske beslutningstakere hadde om situasjonen.

Etter søknad til Arbeiderpartiets nåværende og Høyres daværende leder har forfatteren fått innsyn i regjeringsnotatene som ble utarbeidet til regjeringskonferansene som omhandlet FN-operasjonen.⁹¹ Dette gir et unikt innblikk i hvilke vurderinger utenriksministeren og forsvarsministeren la til grunn da de skulle presentere saken i regjeringskonferansene der de viktigste og raskeste beslutningene ble tatt. I konferansene tas det ikke formelle beslutninger, det gjøres i fagdepartementet eller Kongen i statsråd, men de konklusjoner som vedtas i regjeringskonferansen er politisk bindende for regjeringens medlemmer.⁹² Regjeringsnotatene er brukt med en forutsetning om at ingen opplysninger fra dokumentene kunne publiseres uten særskilt tillatelse fra daværende eller nåværende partileder. Høyres daværende partileder Kåre Willoch hadde ingen merknader for bruken av regjeringsnotatene.⁹³ Arbeiderpartiet mente det opprinnelige manuset for oppgaven var problematisk da det etter deres syn ikke gjorde det klart hva som faktisk var uttalt i regjeringsnotatene, og hva som var forfatterens egne fortolkninger og konklusjoner. Oppgaven har dermed måtte endres ved fire anledninger for å ta hensyn til dette før publisering.⁹⁴ Det har ført til omfattende bruk av direkte sitater der regjeringsnotatene fra Arbeiderpartiet er brukt og eksplisitt presisering av forfatterens fortolkninger. Dette har hatt språk- og stilmessige konsekvenser, men ikke innholdsmessige følger.

I korrespondanse med Riksarkivet har forfatteren blitt gjort oppmerksom at de hadde noen av den norske bataljonen sine sluttrapporter.⁹⁵ Sluttrapportene i arkiv RAFA-3426 er en interessant inngang for å få oversikt over den militære styrkens erfaringer fra sin periode og inneholder også månedsrapporter som er skrevet nærmere hendelsene i tid. Rapportene gir et

⁹⁰ Anders C. Sjaastad, "Stortinget som utenrikspolitisk organ," i *Norsk utenrikspolitisk praksis: Aktører og prosesser*, red. Birgitte Kjos Fonn, Iver B. Neumann, og Ole Jacob Sending (Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2006), 19.

⁹¹ E-post til forfatter fra Arbeiderpartiet 28.08.2018 og Høyre 10.10.2018

Søknad om innsyn i regjeringskonferansene ble avslått på grunnlag av de er utarbeidet til bruk for statsministeren. E-post til forfatter 03.09.2018.

I fotnotene vil det stå RA S-1005 for å vise til at dokumentene er hentet fra Riksarkivet (RA)

⁹² Anne Nafstad Lyftingsmo, "Om r-konferanser: Forberedelse av saker til regjeringskonferanse," red. Statsministerens kontor (Oslo2018), 5, 8, 33.

⁹³ E-post til forfatter fra Høyre 11.04.2019

⁹⁴ E-post til forfatter fra Arbeiderpartiet 12.04.2019, 25.04.2019, 26.04.2019 og 30.04.2019.

⁹⁵ Sluttrapporter fra Norbatt kontingent, I – VIII, XIII – XVI, XX og XXIII skal finnes i Riksarkivet. For kontingent IX finnes det en perioderapport som omhandler tidsrommet 20. mai 1982 til 18. august 1982.

innblikk i hvordan den norske bataljonen oppfattet og opplevde oppdraget i Sør-Libanon. Forsvaret var det virkende leddet i det norske militære engasjementet og er dermed denne oppgavens sentrale aktør for å beskrive situasjonen i Libanon. Beskrivelsen av situasjonen settes i sammenheng med motivene og vurderingene for å vise hva norske soldater ble sendt ut til på grunnlag av de politiske vurderingene og motivene.

Litteratur og faghistorisk status

Litteratur om norsk utenrikspolitikk

Norsk utenrikspolitikk lange linjer er blitt ubønhørlig dekket i litteratur fra flere fagfelt.⁹⁶ Norsk utenrikspolitikk i denne perioden blir beskrevet i *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder 1965-1995* av Rolf Tamnes. Sammen med Olav Ristes *Norway's Foreign Relations – A History*, og *Ideal og egeninteresser: Utviklinga av den norske utanrikspolitiske tradisjonen* gir disse verkene en grundig og omfattende innføring i norske utenrikspolitiske tradisjoner med ulike perspektiver på hva som drev norsk utenrikspolitikk.⁹⁷ Hovedtrekkene som blir lagt fram i disse verkene er norske myndigheters dualistiske perspektiv på utenrikspolitikken som både skulle tjene norske idealer og interesser gjennom norsk engasjementspolitikk.⁹⁸ Denne oppgaven vil være en nærmere analyse av et aspekt ved engasjementspolitikken, nemlig fredsbevaring i FN-regi, og undersøke hvordan motivene som finnes i den overordnede analysen av engasjementspolitikk er tilstede i vurderingene som gjelder UNIFIL.

Humanitært arbeid skulle utover i oppgavens periode få en mer sentral rolle i vurderingene og motivene til norske myndigheter. I Mathias Skovli Pettersens masteroppgave *Nødhjelp by proxy: Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon, 1975–1982* tar Pettersen for seg endringer i UD's nødhjelpspolitik utført i Libanon.⁹⁹ Den norske militære tilstedeværelsen i Libanon førte til et tettere norsk engasjement fra UD, og beslutningstakerne

⁹⁶ Se eks. Thorbjørn L. Knutsen, Gunnar Sørbo, og Svein Gjerdaaker, red. *Norges utenrikspolitikk*, 2 utg. (Oslo: Christian Michelsens institutt/Cappelen Akademisk Forlag, 1997).; Gunnar Fermann, red. *Utenrikspolitikk og norsk krisehåndtering*, 1 utg. (Oslo: Cappelen Damm Akademisk 2013).; Leira, *Norske selvbilder og norsk utenrikspolitikk*.; "Folket og freden: Utviklingstrekk i norsk fredsdiskurs 1890–2005," *Internasjonal politikk* 63, no. 2 (2005).

⁹⁷ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*.; Riste, *Norway's Foreign Relations - A History*.; "Ideal og egeninteresser: utviklinga av den norske utenrikspolitiske tradisjonen."

⁹⁸ Se teoretiske perspektiver for en utfyllende forklaring av disse verkene

⁹⁹ Mathias Skovli Pettersen, "Nødhjelp by proxy: Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon, 1975-1982" (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2015).

kom tettere på konfliktene i Midtøsten og dermed fikk en økt innsikt i regionens utfordringer.¹⁰⁰

Litteratur om norske FN-operasjoner

I den bredere forskningslitteraturen som gir et godt oversiktsbilde er bind fem av Norsk forsvarshistorie *Allianseforsvar i endring: 1970-2000* av Jacob Børresen, Gullow Gjeseth og Rolf Tamnes. Verket tar kronologisk for seg hendelser, operasjoner og organisering av Forsvaret i perioden, samt Forsvarets overordnede utvikling. Boken presenterer hvordan Norge ble ansett som en ideell bidragsyter til FN-operasjoner da stormaktene ofte hadde en «belastet historie» som aktør i ulike regioner i verden.¹⁰¹ At Norge hadde en beredskapsstyrke – som ikke var engasjert i andre oppdrag – blir trukket frem som en umiddelbar årsak til at Norge sendte styrker til Libanon. En mer allmenn årsak for at Norge sendte styrker er at det reflekterte Norges omfattende FN-engasjement, og at det var i pakt med landets humanitære og altruistiske tradisjoner. At engasjementet i Libanon kunne tjene Norges sikkerhetspolitiske interesser, ved at en væpnet konflikt i Midtøsten kunne trekke inn supermaktene som igjen kunne få konsekvenser for Norge, er en annen årsak verket argumenter for.¹⁰² Boken er relevant for min oppgave da den setter oppdraget i en større kontekst for forsvarsutviklingen mellom 1970 og 2000, og gir innblikk i de motstridende kreftene i forsvars – og utenriksdepartementet og Forsvaret i deres syn på UNIFIL.

I litteraturen om UNIFIL ble det i samtiden skrevet flere verker om styrken. Tidsskriftet *Internasjonal Politikk* hadde to særnumre i 1978 og 1985 dedikert til UNIFIL, samt at Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) gjennomførte et treårig forskningsprosjekt fra 1983 om fremtiden til FNs fredsbevarende styrker. Artikkene i 1978 drøfter ulike problemer med FN-engasjement på det politiske og det operative plan.¹⁰³ Formålet til 1985-utgaven var å samle lærdommer fra UNIFIL som da ble ansett som en av de vanskeligste FN-operasjonene i FNs historie, spesielt etter invasjonen i 1982.¹⁰⁴ Forskningsprosjektet resulterte i en internasjonal

¹⁰⁰ Ibid., 97-98.

¹⁰¹ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 167.

¹⁰² Ibid., 171-72, 234.

¹⁰³ Arne Olav Brundtland, red. *Internasjonal Politikk nr 4B* (Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 1978), 748.

¹⁰⁴ Kjell Skjelsbæk, red. *Internasjonal Politikk nr. 2/3* (Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 1985), 6-7.

workshop.¹⁰⁵ Disse antologiene og forskningsprosjektet har beredt grunnen til at min oppgave strekker seg fram til 1982 for å inkludere et mulig brudd i historien til UNIFIL.

Bjørn Skogmos *UNIFIL: International Peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, analyserer UNIFILs politiske, juridiske og strukturelle handlingsrom og begrensinger som fredsbevarende styrke, og redegjør for de forskjellige aktørene innad i Sikkerhetsrådets politikk og oppførsel. Den gjennomgående hypotesen for boka er at problemene for «the UNIFIL operation have been much more political than operational.»¹⁰⁶ Denne boka er relevant for min oppgave ved å redegjøre og drøfte Sikkerhetsrådets rolle vedrørende UNIFIL. Dette danner bakteppet for de norske vurderingene og motivene for å delta og opprettholde det militære bidraget til Sør-Libanon.

En bok mange som tar for seg det norske bidraget til UNIFIL benytter seg av er boken *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon – Norge i UNIFIL* av Wegger Strømmen og Dag Leraand fra 2005. Boken tar for seg de første 20 årene Norge deltok i UNIFIL.¹⁰⁷ Denne boken beveger seg på flere nivåer da den beveger seg i trekantforholdet Midtøsten (forholdet regionalt mellom Israel, Libanon og palestinerne), UNIFIL (styrkens oppdrag, organisering og sammensetning) og Norge (norsk forsvars- og sikkerhetspolitisk utvikling) i Norges 20-årige deltakelse i styrken. Boken er ren deskriptiv, og har som hensikt å gi et bredt og sammensatt bilde av Norges og norske soldaters deltakelse i UNIFIL.¹⁰⁸

Det har blitt skrevet flere minnebøker og personlige beretninger fra tida i Libanon. *Norske FN-styrker i Libanon* redigert av Per Hohle er en deskriptiv antologi der flesteparten av bidragsyterne er militært personell i nøkkelposisjoner i forhold til det tema de tar opp.¹⁰⁹ *Farlig fred* av Per Ø. Jevne og *Møte med Libanon* av Marius Gisvold ble nedtegnet i kort tid etter at de begge hadde vært i Libanon.¹¹⁰ Emmanuel Erskine, som var den første sjefen for UNIFIL, nedtegnet sin beretning i *Mission with UNIFIL: an African soldier's reflections*.

¹⁰⁵ Anthony McDermott B. og Kjell Skjelsbæk, red. *A Thankless Task: The Role of UNIFIL in Southern Lebanon*, NUPI-rapport nr.123 (Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1988).;

¹⁰⁶ Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 1, 3.

¹⁰⁷ Norge deltok i to omganger i UNIFIL. Først fra 1978 til 1998, deretter fra 2006 til 2008.

I tjeneste for Norge, "OPERASJON: UN Interim Force in Lebanon (UNIFIL)," Forsvaret, <https://itjenestefornorge.no/operasjoner/un-interim-force-in-lebanon-unifil> Besøkt: 08.08.2018

¹⁰⁸ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 11-12.

¹⁰⁹ Per Hohle, red. *Norske FN-styrker i Libanon* (Oslo: Norsk arkivforskning. Bedrifthistorisk institutt og forlag AS, 1983).

¹¹⁰ Per Ø Jevne, *Farlig fred* (J. W. Cappelens forlag AS, 1978).; Marius Gisvold, *Møte med Libanon. En norsk FN-soldats beretning*. (Oslo: Gyldendal, 1979).

Visegeneralsekretær for politiske saker i FN, Brian Urquhart, hadde ansvar for fredsbevarende styrker i FN skrev sin beretning *A life in Peace and War*.¹¹¹ I 2018 ga Frank Magnes ut verket *Norske FN-soldater i skuddlinjen*, som bygger på intervjuer gjort i etterkant.¹¹² Slik litteratur er relevant for å få vite hvordan soldatene på det personlige plan opplevde og forstod bidraget. Hukommelse er derimot en aktiv og selektiv prosess, som påvirkes av tidsrommet mellom hendelsestidspunktet og nedtegning, endrede holdninger og flere faktorer som påvirker vinkling og vektlegging av hendelser.¹¹³ Sir Michael Howard argumenterer for at hukommelsen er upålitelig, spesielt for å beskrive militære handlinger da det alltid er stor forvirring rundt hva som faktisk skjer.¹¹⁴ Dermed brukes beretningene som et supplement til den større fortellingen, støttet av arkivmateriale og annen sekundærlitteratur.

Litteratur om Midtøsten og Libanon

Historieprofessor Fawwaz Traboulsi beskriver i sitt verk *A History of Modern Lebanon* en gjennomgående fortelling om Libanons historie, med hovedvekt på 1900-tallet og årsakene til (borger)kriger på 1970- og 80-tallet.¹¹⁵ Et annet faghistorisk verk som tar for seg Libanons sekteriske historie er William Harris sitt verk *Lebanon: A History, 600-2011*.¹¹⁶ Sammen med William L. Cleveland og Martin Butons *A History of the Modern Middle East* er Libanons historie grundig gjennomgått.¹¹⁷ Den sistnevnte boka setter Libanons sekteriske historie som blir behandlet i Harris i en større kontekst ved å ta for seg utviklingen i Midtøsten som region. Et faghistorisk verk som tar for seg Israels historie som er sentralt i fortellingen om Libanon er den historiske revisjonisten Avi Shlaim sitt verk *The Iron Wall*.¹¹⁸ Shlaim legger frem en nyfortolkning av Israels politikk ovenfor den arabiske verden. Dette danner deler av bakteppet for forståelsen av hendelsesforløpene som foregikk frem mot, og under den norske militære tilstedeværelsen i Sør-Libanon. I Hilde Henriksen Waages verk *Konflikt og stormaktspolitikk i*

¹¹¹ Emmanuel A. Erskine, *Mission with Unifil: An African Soldier's Reflections*. (New York: St. Martin Press 1989).; Brian Urquhart, *A life in peace and war* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1987).

¹¹² Frank Magnes, *Norske FN-soldater i skuddlinjen : Libanon 1978-1998*, Militærhistorisk bibliotek (Skallestad: Ares forlag, 2018).;

Av andre personlige bidrag som er nedtegnet en viss tid etter hendelsestidspunktet er Knut A Braa, *Den lange veien hjem* (Oslo: Piratforlaget, 2012).

¹¹³ Kjeldstadli, *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*, 196.

¹¹⁴ Michael Howard, "The Use of Military History," *Centre for Defence and Strategic Studies* (2008): 5.

¹¹⁵ Fawwaz Traboulsi, *A History of Modern Lebanon* (London: Pluto Press, 2007).

¹¹⁶ William Harris, *Lebanon: A History, 600-2011* (Oxford: Oxford University Press, 2012).

¹¹⁷ William L. Cleveland og Martin Bunton, *A history of the modern Middle East* (Boulder, Colorado: Westview Press, 2013).

¹¹⁸ Avi Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world* (New York: Norton & Company, 2000).

Midtøsten trekker hun frem at noe av roten til konflikt i Libanon er et etnisk religiøst lappeteppe som har ført til en rekke utfordringer for landet.¹¹⁹

Masteroppgavens relevans

Denne oppgaven kan fattes som et bidrag til forståelse av hvilke vurderinger og motiver som ble lagt til grunn for etableringen og opprettholdelsen av ett militært bidrag i FN-regi. I tidligere litteratur har det blitt argumentert for at Norges motiver for å opprette og opprettholde FN bidraget var drevet av hensyn til lokalbefolkningen, forpliktelser overfor FN og forhindre en spredning av konflikt i Midtøsten.¹²⁰ Mitt bidrag vil være å sette motivene sammen med situasjonen norske soldater opplevde, samt vise hvilke begrensinger norske beslutningstakere oppfattet at de hadde som kan ha spilt inn på motivene.

Oppgavens tidsperiode tar for seg en situasjon som aldri før har blitt opplevd av FNs fredsbevarende styrker, nemlig etableringen, oppbygningen og til slutt okkuperingen av ansvarsområdet til styrken. Etter invasjonen i 1982 ble hele UNIFILs ansvarsområde liggende som en FN-sone i et okkupert område bak de israelske linjene, og situasjonen som en følge av den israelske invasjonen var helt ny i FNs fredsbevarende styrkers historie.¹²¹ Situasjonen for de fredsbevarende styrkene ble dermed radikalt endret og kan betegnes som et historisk brudd. Dermed er det interessant å undersøke om og evt. hvordan motivene ble påvirket av bruddet.

Disposisjon

Andre kapittel er et litteraturbasert bakgrunnskapittel som redegjør og drøfter årsakene til den libanesiske borgerkrigen og destabiliseringen av landet. Dette var konflikten som var bakgrunnen som førte til Israels invasjon i 1978 og har derfor fått et eget kapittel. I kapittel tre redegjøres det for premisset for det norske bidraget ved å belyse FNs Sikkerhetsråds behandling av invasjonen av Libanon. Videre drøfter kapittelet hvilke vurderinger som lå til

¹¹⁹ Hilde Henriksen Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten* (Kristiansand: Cappelen Damm Akademiske, 2013), 210.

¹²⁰ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikks historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 412-13.; Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 171.

¹²¹ John Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations* (Washington: Brassey's 1998), 133.; Alan James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982" *International Journal* 38, no. 4 (1983): 625.; Martin Hjelmervik Ness, "UNIFIL, June 1982 until July 1985 - "The Occupied period", " i *A Thankless Task: The Role of UNIFIL in Southern Lebanon*, red. Anthony McDermott B. og Kjell Skjelsbæk (Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1988), 33.

grunn for behandlingen av FNs forespørsel til Norge om å stille styrker til UNIFIL. Disse vurderingene settes så i lys av hvilken virkelighet de norske soldatene opplevde da de ankom Libanon. Videre i kapittel fire drøftes de vedvarende norske vurderingene og motivene for å opprettholde det norske styrkebidraget til Libanon i perioden 1979 til 1981, og hvordan vurderingene og motivene stod i stil med situasjonen soldatene gjennomgikk i Sør-Libanon. Kapittel fem redegjør for den israelske invasjonen som skjer i 1982 og hvordan situasjonen endres radikalt for den fredsbevarende styrken. Et styrende premiss for de norske vurderingene i denne perioden var FNs Sikkerhetsråds behandling av invasjonen. Derfor belyses Sikkerhetsrådets reaksjon før de norske motivene og vurderingene blir diskutert. Dette settes deretter i sammenheng med situasjonen soldatene måtte hankses med i Sør-Libanon.

Kapittel 2: Konglomeratet Libanon: Politikk, økonomi og fragmentert samfunn

I lang tid har Libanons religiøse lappetepe og geopolitisk posisjon påvirket utviklingen i landet. I 1975 startet en blodig borgerkrig med en påfølgende destabilisering av landet som førte til den israelske invasjonen i 1978. Borgerkrigen var en kulminasjon av flere underliggende konflikter relatert til politikk, økonomi og samfunnsstrukturen i Libanon. Nabolandene hadde også en sterk påvirkning på borgerkrigen.

Fra mandatområde til flerkulturell stat

Det politiske systemet i Libanon bygger på en religiøs maktbalanse. I 1922 ble Libanon et fransk mandatområde.¹²² Det politiske systemet som ble etablert var et parlamentarisk ett-kammersystem med en president valgt av parlamentet.¹²³ Mandatmakten Frankrike hadde kontroll over utenrikspolitikk og det militære, samt mulighet til å oppløse nasjonalforsamlingen og tilsidesette grunnloven. Nasjonalforsamlingen og presidenten fikk en viss selvbestemmelsesrett. Da Libanon ble et fransk mandatområde ble det innført en uoffisiell deling av politisk makt basert på religiøs tilhørighet. Den uoffisielle delingen gikk ut på at presidenten skulle være maronitt, mens statsministeren skulle være en sunnimuslim.¹²⁴

De religiøse gruppenes politiske posisjon i Libanon ble formet av Frankrikes interesser i Libanon. Som mandatmakt utnevnte Frankrike seg selv til beskytter av de kristne i Libanon, og da særlig maronittene, en romersk-katolsk gruppe. Denne gruppen hadde Frankrike hatt et forhold til siden år 1250.¹²⁵ Frankrike ønsket å sikre sin makt i det nye mandatområdet. Dette gjorde franskmennene ved å føre en splitt-og-hersk politikk mellom de ulike etniske og religiøse gruppene. Alliansen med de kristne i Libanon ga Frankrike et lojalt og sikkert fotfeste i Midtøsten. Alliansen var i Frankrikes økonomiske og geopolitiske interesse.¹²⁶

¹²² Mandatområdene i Midtøsten hadde blitt fordelt etter første verdenskrig (1914-1918). Områdene som ble fordelt var tidligere tyske og ottomanske kolonier. Formelt ble mandatene fordelt av Folkeforbundet i juli 1922, men Sykes-Picot-avtalen fra januar 1916 hadde gitt seierherrene Storbritannia og Frankrike kontroll over ønskede områder. Storbritannia fikk kontrollen over Irak, Transjordan og Palestina, mens Frankrike fikk kontroll over Syria og Libanon. Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 216.

¹²³ Nils A. Butenschøn, *Midtøsten : imperiefall, statsutvikling, kriger* (Oslo: Universitetsforlaget, 2008), 162.

¹²⁴ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 210.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 217-18.

¹²⁵ Anne Mari Vigdal Elvestad, "Frankrikes maronittiske marionetter? : fransk-maronittiske forhold 1918-1937" (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2012), 20.

¹²⁶ Butenschøn, *Midtøsten : imperiefall, statsutvikling, kriger*, 159.;

Libanon var i geopolitisk interesse ved at havnene i Libanon ga Frankrike tilgang til andre kolonier i Afrika. Av økonomisk interesse var Libanon interessant for å opprettholde gjennomstrømningen av olje og at Frankrike fikk

Som en del av splitt-og-hersk politikken utvidet Frankrike det libanesiske området til å inkludere havnebyene Beirut og Tripoli, samt Bekaadalen. Dette fordoblet Libanons areal, men på bekostning av det nye syriske mandatet, også styrt av Frankrike. Ulike grupper sunni- og sjiamuslimer og drusere ble innlemmet i det som ble kjent som Stor-Libanon.¹²⁷ Disse gruppene mislikte å komme under kristent styre, og de ønsket å befestе sin arabiske identitet. På en annen side fryktet de kristne i Libanon å bli en del av en større arabisk stat.¹²⁸ Splitt-og-hersk politikken og innlemmingen av syriske territorier i Libanon ble aldri godtatt av syrerne og ble en oppskrift på politisk ustabilitet.

Under andre verdenskrig kom Libanon under kontroll av den franske Vichy-regjeringen, som var støttet av Tyskland. Mandatområdet ble dermed et konfliktsenter mellom Vichy-regjeringen, Storbritannia og De frie franske styrker under ledelse av general Charles de Gaulle. I slutten av juli 1941 hadde britene og De frie franske styrker fjernet Vichy-regimet fra Libanon, og de Gaulle hadde erklært at Syria og Libanon skulle bli to selvstendige stater. Imidlertid gikk de Gaulle tilbake på dette løftet da han fryktet at britene skulle presse Frankrike ut av Midtøsten. Frankrike var også svekket av krigen, noe som ga mulighetsrom for lokale selvstendighetsbevegelser for å få gjennomslag. Sosial uro og større gjennomslagskraft for selvstendighetsbevegelser førte til at Frankrike gjorde helomvending og avholdt valg i Libanon i 1943. Resultatet blir en overveldende seier til partier som var imot fransk overherredømme og for selvstendighet.¹²⁹

Valget i 1943 førte til at Bishara al-Khuri ble president. Han var maronitt og som den uoffisielle maktfordelingen krevde, valgte han sunnimuslimen Riyadh al-Sulh til statsminister. Sammen utarbeidet de Nasjonalpakten som var et forsøk på en kompromissløsning for å få bukt med Libanons sekteriske problemer. Maktfordelingen ble gjort på grunnlag av religiøs tilhørighet og befolkningssammensetningen fra folketellingen i 1932. Maronittene hadde da et

sikret sine investeringer i området. Elvestad, "Frankrikes maronittiske marionetter? : fransk-maronittiske forhold 1918-1937," 20, 84-85.

¹²⁷ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 255-56.; Malcolm E. Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, Second utg., A History of the Near East (London: Longman, 1996), 87-89, 104-05.

¹²⁸ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 216-18.; Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 209.

¹²⁹ Butenschön, *Midtøsten : imperiefall, statsutvikling, kriger*, 186.; Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 211-12.; Raghid El-Solh, *Lebanon and Arabism: national identity and state formation* (London: Tauris, 2004), 142.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 104.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 218.

ørlite flertall på 51 prosent mot i hovedsak 49 prosent muslimer.¹³⁰ Folketellingen i 1932 var kontroversiell da både kristne og muslimer fikk gjennomslag for å telle med befolkning som var bosatt i utlandet, samt at armenske flyktninger ble telt til fordel for de kristne. På tross av kontroversene rundt folketellingen har det ikke blitt foretatt en ny folketelling siden 1932.¹³¹

Fordelingsnøkkelen for stillinger i regjeringen og byråkratiet ble seks kristne mot fem muslimer. Maktfordelingen på det toppolitiske nivået ble at presidenten alltid skulle være en maronitt, statsministeren skulle være sunnimuslim mens parlamentspresidenten skulle være en sjiamuslim. I regjeringen og nasjonalforsamlingen skulle maronittene, sunnimuslimene, sjiamuslimene, de gresk-ortodokse kristne, druserne og de gresk-katolske kristne alltid være representert.¹³² Dette bidro til at den kristne delen av befolkningen fikk mer politisk makt enn andre religiøse grupper, noe som skulle bli gjenstand for konflikt.

Reformering av valgsystemet: krisen i 1958

Den demografiske situasjonen i Libanon har siden opprettelsen av mandatområdet i 1922 vært i endring. På grunn av emigrasjon av kristne fra Libanon og at den muslimske delen av befolkningen i gjennomsnitt fikk flere barn enn de kristne, var ikke den religiøse demografien slik det politiske systemet hadde hatt som utgangspunkt.¹³³ Dermed utfordret demografiske endringer maktfordelingen, og krisen i 1958 var et uttrykk for dette.

Før valget av nasjonalforsamlingen i 1957 hadde daværende president Camille Chamoun utfordret maktbalansen i det politiske systemet med å «reformere» valgsystemet. Reformen bestod i å endre valgkretser, slik at hans egne støttespillere skulle slå sine politiske

¹³⁰ *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 218.; Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 105.

¹³¹ Elvestad, "Frankrikes maronittiske marionetter? : fransk-maronittiske forhold 1918-1937," 69-70.

¹³² Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 213.; Henrik Lunden, ""UNIFIL er vår regjering": patronage, fredsbevaring og legitimitet i Sør-Libanon" (Hovedoppgave, Universitetet i Bergen, 1999), 10.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 110.; Ussama Makdisi, "Reconstructing the Nation-State: The Modernity of Sectarianism in Lebanon " *Middle East Report*, no. No. 200, *Minorities in the Middle East: Power and the Politics of Difference* (1996): 25.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 218. I 1932 var Libanons religiøse sammensetning; 29 prosent maronitter, 23 prosent sunnimuslimer, 20 prosent sjiamuslimer, 10 prosent gresk-ortodokse kristne, 7 prosent druser, 6 prosent gresk-katolikker og de resterende 5 prosentene var hovedsakelig kristne sekter. Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 109.

¹³³ Elvestad, "Frankrikes maronittiske marionetter? : fransk-maronittiske forhold 1918-1937," 45-46.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 218.

Å fastslå hvordan den demografiske situasjonen var i Libanon er derimot vanskelig da man etter 1932 hadde sluttet med å gjennomføre offisielle folketellinger. Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 105.

motstandere i valget av nasjonalforsamling.¹³⁴ Dermed kunne grunnloven endres slik at Chamoun kunne bli gjenvalgt som president året etter. Disse støttespillerne hadde ikke støtte i den muslimske delen av befolkningen.¹³⁵ «Reformeringen» av valgsystemet var en av flere elementer som økte misforholdet mellom presidenten og hans støtte spillere, og resten av befolkningen. Et annet element var Chamouns tilnærming ovenfor vestlige land. Chamoun var sterkt pro-vestlig og førte en politikk som styrket båndene til Vesten. I hans presidentperiode mottok Libanon store mengder våpen og økonomisk hjelp fra USA. Han brøt heller ikke diplomatiske forbindelsene med Storbritannia og Frankrike som en følge av Suezkrisen i 1956.¹³⁶

Presidentens pro-vestlige handling var derimot i strid med det flertallet av befolkningen ønsket da de ble sett på som mulige tegn på vestlig imperialisme. Spesielt den muslimske befolkningen i Libanon ønsket å støtte en panarabisk politikk som vendte seg mot den egyptiske presidenten Gamal Abdel Nasser. Chamoun så derimot Nasser som en trussel mot Libanons selvstendighet da panarabismen ønsket å samle arabisktalende i en større enhet.¹³⁷ Presidenten hadde ikke stor folkelig oppslutning, og Chamoun utfordret den skjøre maktbalansen i det politiske systemet gjennom «reformene». Dette samlet opposisjonen bestående av forskjellige grupper av sjia- og sunni-muslimer, drusere og kristne i en valgallianse kalt *Nasjonal Front*.¹³⁸

Valget i 1957 endte med at Chamouns støttespillere fikk flertall i nasjonalforsamlingen. For opposisjonen ble valget sett på som en inkarnasjon av Chamouns korrupte styre. Chamoun ble anklaget for å ha manipulert valget og fått økonomisk hjelp av CIA.¹³⁹ Noen opposisjonelle

¹³⁴ Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 210.

¹³⁵ Før reformene kunne en president bare bli sittende i én seksårsperiode.

Walid Khalidi, *Conflict and Violence in Lebanon: Confrontation in the Middle East*, Harvard Studies in International Affairs (Harvard University: Center for International Affairs 1979), 38.; Eugene L. Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, overs. Gunnar Nyquist, 2 utg., *The Arabs - A History* (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2013), 360-61.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 210.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 220-23.

¹³⁶ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 312-13.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 210.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 130-31.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 220-21.

¹³⁷ Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 359.

Panarabisme er ønsket om å styrke et kulturelt og politisk fellesskap mellom arabiske land som hadde blitt splittet av Sykes-Picot avtalen fra 1916. David Hirst, *Beware of small states : Lebanon, battleground of the Middle East* (London: Faber and Faber, 2010), 54.

¹³⁸ Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 360.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 220-21.

¹³⁹ Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 132.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 210.

grep dermed til våpen for å hindre Chamouns fortsatte styre. Dette førte til voldelig opprør og Chamoun ønsket at hæren skulle slå det ned. Sjefen for hæren, Fuad Shihab, nektet å støtte Chamouns diskrediterte styre, og opprøret fortsatte dermed våren og sommeren 1958.¹⁴⁰ På samme tid, i Irak, gjennomførte en gruppe militære offiserer et statskupp, henrettet kongefamilien og dens støttespillere, og Irak ble en republikk. Den nye irakiske politikken ble formet med inspirasjon av Nasser. Før 1958 hadde det irakiske monarkiet hatt støtte fra vesten, men etter 1958 kuppet mistet vesten sin innflytelse på Irak da den nye republikken vendte seg mot Nasser.¹⁴¹

Chamoun utnyttet dermed muligheten til å be USA om hjelp. USA så kuppet i Irak som en trussel og tilbakeskritt for vestlig innflytelse i Midtøsten. Amerikanerne hadde siden 1956 arbeidet for å undergrave Nasser.¹⁴² Opprørerne i Libanon representerte en trussel mot den vestlige innflytelsen. Chamoun ba USA om hjelp i henhold til Eisenhower-doktrinen fra 1957.¹⁴³ Doktrinen lovet amerikansk støtte til de land som ba om hjelp mot aggresjon fra en kommunistisk trussel. Amerikanerne var klar over at det ikke var en kommunistisk trussel i Libanon, men en konflikt om innflytelse i regionen. USA ville ikke godta at vestligorienterte regimer ble ytterligere svekket og at amerikanerne kunne mistet innflytelse. Dermed intervenerte USA i Libanon.¹⁴⁴

Under intervensjonen vendte noe av den politiske stabiliteten tilbake da den stagnerte krigslysten til partene i konflikten. Presidentvalget ble avholdt i slutten av juli 1958 og Fuad Shihab vant valget. Valget av statsminister falt på Rashid al-Karami som var medlem av *Nasjonal Front*. Den amerikanske intervensjonen og valget av president Fuad Chehab gjenopprettet *status quo* og oppretthold maktfordelingen fra 1943.¹⁴⁵ Krisen i 1958 viste at konfliktlinjene i Libanon ikke nødvendigvis fulgte religiøse skillelinjer, men at flere faktorer må til for å forklare situasjonen i Libanon.

¹⁴⁰ Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 361.

¹⁴¹ Adeed Dawisha, *Iraq : A Political History* (Princeton: Princeton University Press, 2013), 172-73.; Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 313.; Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 364.

¹⁴² *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 360.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 186.

¹⁴³ Khalidi, *Conflict and Violence in Lebanon: Confrontation in the Middle East*, 38.; Juan Romero, "Discourse and Mediation in the Lebanese Crisis of 1958," *Middle Eastern Studies* 48, no. 4 (2012): 568.

¹⁴⁴ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 313.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 223.

¹⁴⁵ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 313.; Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 365, 438.; Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 115.

Økonomi og samfunn – konsentrering og byttehandel

På 1950-tallet opplevde Libanon sterk økonomisk vekst, men på samme tid var situasjonen preget av økende forskjeller mellom fattige og rike. De økonomiske ressursene ble særlig konsentrert rundt finanssektoren og handelsstanden som lå i Beirut.¹⁴⁶ Dette kan da ses på som en økonomisk konsentrering av de økonomiske ressursene hos noen få. Disse sektorene, sammen med industrisektoren, var i hovedsak kontrollert av de kristne. Sør-Libanon var et område der majoriteten var sjiamuslimer og området bestod hovedsakelig av jordbruk som ga liten økonomisk gevinst. Dermed sank levestandarden i sør, samtidig som de økonomiske forskjellene ble større.¹⁴⁷

Ansettelse innenfor forskjellige sektorer fulgte gjerne bekjentskaper og ofte, men ikke alltid, fulgte bekjentskapene religiøse skillelinjer.¹⁴⁸ Skillet mellom fattige og rike fulgte ofte religiøse skillelinjer, men noen bevegelser organiserte seg på tvers av de religiøse linjene. Kamal Jumblatt dannet *Den libanesiske nasjonalbevegelsen* på starten av 1970-tallet. Dette var en løs koalisjon av organisasjoner som følte seg utenfor eliten som kontrollerte de økonomiske ressursene i landet. Nasjonalbevegelsen bestod av drusere, pan-arabere og venstreorienterte organisasjoner som ønsket en mer arabiskorientert politikk, samt et politisk system som ikke skulle være bygget på religiøs tilhørighet. Jumblatt, bevegelsens leder, var personlig sterkt kritisk til det politiske systemet bygget på religiøs tilhørighet. Han framsto dermed som hovedopponenten til de som ønsket å beholde dette systemet.¹⁴⁹

Få i Libanon hadde kontroll over store ressurser. Resten av befolkningen var derfor avhengig av et uformelt system av byttehandel med mellommenn.¹⁵⁰ *Patronage* brukes som et begrep for å beskrive et asymmetrisk bytteforhold, der patronen kontrollerer knappe ressurser klienten er avhengig av.¹⁵¹ Dette bytteforholdet fulgte ikke nødvendigvis religiøse skillelinjer, men kunne følge slektskap, naboskap, vennskap og politisk ståsted. De få som kontrollerte store ressurser var ofte drevet av konkurranse med andre som allerede hadde ressurser, og de

¹⁴⁶ Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 128.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 220.

¹⁴⁷ Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 162.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 224.

¹⁴⁸ Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 162.

¹⁴⁹ Itamar Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, Revised edition utg. (Ithaca, N.Y: Cornell University Press, 1985), 76-77.; Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 439.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 225.

¹⁵⁰ Jeffrey G. Karam, "Beyond Sectarianism: Understanding Lebanese Politics through a Cross Sectarian Lens," *Middle East Brief* April no. 107 (2017): 4-5.

¹⁵¹ Lunden, "'UNIFIL er vår regjering': patronage, fredsbevaring og legitimitet i Sør-Libanon," 8.

hadde da et pragmatisk forhold til byttehandel.¹⁵² Forhold som kunne gagne dem ble opprettet og opprettholdt, uavhengig av religiøs tilhørighet. Det viktigste var at et mellomledd kunne yte deg hjelpen som trengtes for å oppnå en tjeneste. Dermed har dette systemet blitt reproduisert som en organisatorisk løsning for fordeling av ressurser og oppbygning av makt i Libanon.¹⁵³ Den sosiale organiseringen, økonomisk fordeling, religiøse forhold og det politiske systemet i Libanon var dermed viktige faktorer som forklarte konflikt og sameksistens i Libanon.

Mot kokepunktet

Palestinerne var en kompliserende faktor i et allerede komplisert Libanon. Etter opprettelsen av staten Israel og den påfølgende krigen i 1948 ble palestinsk tilstedeværelse i Libanon etter hvert en viktig faktor i libanesisk innenrikspolitikk. De palestinske flyktningene fikk ikke rettigheter som fullverdige innbyggere i Libanon, og de utgjorde etter hvert en stor gruppe mennesker uten formell påvirkningskraft i det politiske systemet. Frem til 1960-tallet ønsket heller ikke palestinerne noen stor rolle i libanesisk innenrikspolitikk da Libanon ble ansett som et midlertidig oppholdssted. De palestinske flyktningene ønsket og trodde de skulle tilbake til Palestina. I tillegg var de uten noe sterkt lederskap og var uorganisert på alle mulige måter.¹⁵⁴

Palestinerne så ikke for seg at tilbakevendingen til Palestina skulle komme som et resultat av palestinerne arbeid alene. Derfor var støtten til panarabismen blant palestinerne stor tidlig på 1960-tallet, og palestinerne fikk tidvis løfterik retorikk fra arabiske ledere. På tross av den løfterike retorikken viste lederne i Egypt og Jordan at de satte nasjonal sikkerhet over palestinerne kamp for å få tilbake Palestina da de hindret aksjoner fra palestinerne for å bevare roen ved grensene til Israel.¹⁵⁵ Det førte ikke palestinerne noe nærmere en retur til sitt tidligere hjemland.

På tross av hindringene som ble lagt i veien for palestinerne, nektet de å holde seg i ro. Utover på 1960-tallet vokste det frem en palestinsk nasjonalisme som var overbevist om at de selv

¹⁵² Karam, "Beyond Sectarianism: Understanding Lebanese Politics through a Cross Sectarian Lens," 2-3.

¹⁵³ Lunden, ""UNIFIL er vår regjering": patronage, fredsbevaring og legitimitet i Sør-Libanon," 10, 40.

¹⁵⁴ Farid El Khazen, *The Breakdown of the State in Lebanon* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2000), 133.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 225.

¹⁵⁵ Butenschøn, *Midtøsten : imperiefall, statsutvikling, kriger*, 344-46.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 335.

måtte sørge for tilbakevendingen til Palestina. Den økte nasjonalismen uroet Nasser og andre arabiske ledere da de mistet kontroll over palestinerne. For å ikke miste kontroll over palestinerne, støttet den egyptiske lederen Nasser og andre arabiske ledere opprettelsen av *Den palestinske frigjøringsorganisasjonen* (PLO) i 1964. PLO var en paraplyorganisasjon for en rekke palestinske grupper, deriblant Fatah som ble ledet av Yassir Arafat.¹⁵⁶ Fatah gikk inn for væpnet kamp. Først da trodde de det ville tvinge arabiske land til å samle seg og gå inn for å frigjøre Palestina. Dermed ble det fra palestinerne side iverksatt mellom 100 og 200 angrep i perioden fra 1965 til 1967 mot Israel. Ved opprettelsen av PLO fikk palestinerne et lederskap, samt at de ble organisert. Israel ble dermed konfronterte av en organisert og trent gerilja.¹⁵⁷ Det skulle gjøre palestinerne til en større aktør i Libanon i tiden fremover.

I 1967 gikk Egypt, Jordan og Syria på et sviende nederlag under Seksdagerskrigen mot Israel. Alt palestinsk territorium var etter denne krigen okkupert av Israel, samt at Israel også okkuperte egyptisk, syrisk og jordansk territorium.¹⁵⁸ Det endelige punktum i troen på støtte fra arabiske regimer om å frigjøre Palestina ble satt etter krigen og palestinerne så ingen annen utvei enn at de tok ansvar for frigjøringen av Palestina. Det betydde at de fravek støtten de tidligere hadde gitt til panarabismen.¹⁵⁹ Palestinerne hadde fra 1967 større innvirkning på de innenrikspolitiske forholdene i Libanon da PLO etablerte seg i Libanon med personer som hadde våpen- og geriljatrening.¹⁶⁰ Mellom 1967 og 1969 utførte PLO flere angrep mot Israel fra libanesisk territorium. Dermed ble palestinerne en innenrikspolitisk gruppe som utfordret den libanesiske staten. PLO skapte også en stat-i-staten da de innførte utstrakt administrativt selvstyre i Libanon som den libanesiske sentralmyndigheten ikke greide å motsette seg. Om palestinerne skulle støttes eller ikke ble et politisk stridsspørsmål i Libanon som dannet grunnlaget for Kairo-avtalen.¹⁶¹

¹⁵⁶ Butenschøn, *Midtøsten : imperiefall, statsutvikling, kriger*, 344-45.; Khazen, *The Breakdown of the State in Lebanon*, 133-35.; Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 397-98.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 335-36.

¹⁵⁷ Butenschøn, *Midtøsten : imperiefall, statsutvikling, kriger*, 352.; Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 398.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 336.

¹⁵⁸ Det egyptiske territoriet som ble okkupert var Sinai og Gaza, det syriske territoriet var Golanhøydene, mens det jordanske territoriet av Vestbredden og Øst-Jerusalem. *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 355.

¹⁵⁹ Butenschøn, *Midtøsten : imperiefall, statsutvikling, kriger*, 343-46.; Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 335.; Khazen, *The Breakdown of the State in Lebanon*, 134-35.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 352.

¹⁶⁰ Khazen, *The Breakdown of the State in Lebanon*, 136.

¹⁶¹ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 225-26.

Kairo-avtalen ble inngått i 1969 mellom den libanesiske hæren og PLO, forhandlet fram av den egyptiske president Gamal Abdel Nasser etter forespørsel fra den libanesiske statsministeren. I henhold til avtalen kunne PLO bruke libanesisk territorium til å angripe Israel, mot at angrepene i hemmelighet skulle koordineres med den libanesiske hæren. Avtalen ble inngått uten den libanesiske presidentens støtte, og dette skapte splid mellom regjeringen og presidenten. Dermed skapte den palestinske tilstedeværelsen polarisering mellom de religiøse gruppene i Libanon da de politiske posisjonene fulgte religiøse skillelinjer.¹⁶² Maronittene i Libanon så på avtalen som en favorisering av den muslimske delen av befolkningen, og Kairo-avtalen akselererte organiseringen av maronittiske militser. Dermed var det flere milits-grupper som utfordret sentralmyndigheten. For å gjøre vondt verre, ble situasjonen ytterligere spent da PLO ble kastet ut av Jordan i september 1970. De fleste palestinerne, mange av dem med våpen- og geriljatrening, flyttet til Libanon. Dette intensiverte konfliktpotensialet i takt med at angrepene på Israel økte, samtidig som israelsk gjengjeldelsesangrep rammet Libanon.¹⁶³

De israelske angrepene traff som oftest Sør-Libanon, et område med et flertall av sjiamuslimer. På grunn av angrepene fra Israel flyktet flere hundre tusen sjiamuslimer til Beirut. Der var det ikke arbeid, og sjiamuslimene vokste til å bli en fattig og marginalisert gruppe. Gruppen hadde liten politisk gjennomslagskraft. Det politiske systemet hadde sørget for det, til tross for at sjiamuslimene hadde blitt den største religiøse gruppen i landet.¹⁶⁴ Palestinerne var en gruppe som ikke hadde politisk gjennomslagskraft i det politiske systemet, selv om de utgjorde flere hundretusen mennesker. Dermed allierte PLO seg med de fattige og marginaliserte sjiamuslimene da de hadde en felles ergrelse over sentralmyndighetene som ikke beskyttet dem innenfor libanesisk territorium. På grunn av manglende beskyttelse til sine innbyggere ble det politiske systemet ansett som svakt. Da begge gruppene var politisk og økonomisk marginalisert gjennom ikke å ha innflytelse eller arbeid ble de knyttet sterkere sammen. Historiker Hilde Henriksen Waage karakteriserer denne alliansen som en «elendighetsallianse».¹⁶⁵ Gryten av forskjellige militarisererte grupper var dermed nådd kokepunktet og var i ferd med å koke over.

¹⁶² Khalidi, *Conflict and Violence in Lebanon: Confrontation in the Middle East*, 40-41.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 222.; Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 268.

¹⁶³ Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 41-42.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 226-27.

¹⁶⁴ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 381.; Hirst, *Beware of small states : Lebanon, battleground of the Middle East*, 95.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 227.

¹⁶⁵ *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 224,26-27.

Mot borgerkrig og intervensjon

I mars 1975 kokte det over da en konflikt om fisk utløste den libanesiske borgerkrigen.¹⁶⁶ Fiskerne protesterte mot at et maronitt-eid selskap hadde fått monopol på fiskerettighetene i byen Saida. Fiskerne, som i hovedsak var muslimer, var redde for at monopoliseringen av fiskerirettighetene ville ta fra dem levebrødet. Selskapet var ledet av den tidligere maronittiske presidenten, Camille Chamoun. Den libanesiske hæren, som hovedsakelig var ledet av maronitter ble beordret til å slå ned på demonstrasjonene til fiskerne. Under demonstrasjonene ble en sunnimuslimsk leder skutt og drept, noe som skapte sterke reaksjoner. PLO allierte seg med fiskerne og andre venstreradikale grupper for å hindre at hæren tok kontroll over byen. *Den libanesiske nasjonalbevegelsen* som hadde vokst seg stor under Kamal Jumblatt ledelse, så på hærens inngripen som et forsøk på å beskytte maronittisk storkapital. Dermed fikk konflikten også en viktig klassesdimensjon drevet frem av misnøyen med urettferdigheten i det økonomiske systemet i Libanon. For maronittene ble PLOs allianse med andre innenrikspolitiske grupper i Libanon sett på som en trussel mot den skjøre maktbalansen fra 1943.¹⁶⁷

Fiskerikonflikten illustrerte et større konfliktbilde som omhandlet «forsvarerne av status quo og de som ville ha en ny samfunnsorden».¹⁶⁸ Etter demonstrasjonene i Saida spredde konflikten seg til Beirut der maronittlederen Pierre Gemayel ble angrepet av ukjente gjerningsmenn.¹⁶⁹ Tre mennesker i hans følge ble drept. Gamayel var en av grunnleggerne av det libanesiske falangistpartiet, og på 1960-tallet hadde partiet opprettet en væpnet gruppe, den såkalte Falangist-militsen. De kjempet for et kristent, maronittstyrt Libanon.¹⁷⁰ Angrepet førte til at falangist-militsen angrep en buss med palestinere der 28 mennesker døde. Den stabiliserende faktoren som tidligere hadde hindret Libanon fra å falle fra hverandre hadde vært hæren. Den libanesiske hæren var bygget opp av i hovedsak muslimske soldater, mens

¹⁶⁶ I historiografien om borgerkrigen i Libanon opereres det noe ulikt med hvilken hendelse som utløste borgerkrigen, men fiskerikonflikten i mars 1975 er i litteraturen for denne oppgaven kronologisk først. Dermed velger jeg å presentere hendelsen som den utløsende årsaken til borgerkrigen. Litteratur som opererer med fiskerikonflikten som den utløsende årsaken på borgerkrigen: Khazen, *The Breakdown of the State in Lebanon*, 268.; Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 440.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 183.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 227.

¹⁶⁷ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 380-81.; Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 440.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 227-28.

¹⁶⁸ Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 440.

¹⁶⁹ Litteratur som opererer med angrepet på Pierre Gemayel som den utløsende årsaken til borgerkrigen: Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 381-82.; Hirst, *Beware of small states : Lebanon, battleground of the Middle East*, 99,102.; Edgar O'Ballance, *Civil war in Lebanon, 1975-92* (Basingstoke: Macmillan, 1998), 1.

¹⁷⁰ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 226.

offiserene hadde en kristen hovedvekt. Dilemmaet for hæren var at hvis de ikke slo ned demonstrasjonene fra palestinerne og andre grupper, ville maronittenes egne militser gjøre det. Derimot ville ikke soldatmassen angripe trosfeller. Dermed forvitret hæren, og de ulike delene av hæren allierte seg med ulike militsgrupper i 1975.¹⁷¹

Stedfortrederkrig i Libanon

Syria ønsket å ha kontroll på hva som skjedde i Libanon da landet, sammen med Jordan, lå innenfor den syriske interessesfæren. Syria hadde heller ikke gitt opp ønsket om å samle Libanon og Syria etter delingen Frankrike gjorde på 1920-tallet.¹⁷² Tidligere hadde syrerne støttet PLO og dets allierte grupper, men våren 1976 bestemte syrerne seg for å støtte maronittene. Maronittene var da på defensiven og muligheten for å tape var til stede. Om dette scenarioet artet seg ville antakelig slutttilstanden skape et splittet Libanon delt mellom en israelsk støttet kristen stat og en muslimskdominert del. Denne delingen ville gjøre at den israelskstøttede delen ville komme utenfor Syrias kontroll. En splittelse ville muligens åpne for en større regional konflikt mellom Israel og Syria da de hadde støttet hver sin side del av Libanon som ønsket hevn på den andre delen. En mulig storkrig og manglende kontroll var ikke i Syrias interesse. Syria så seg dermed tjent med å intervensere i konflikten og bringe situasjonen tilbake til *status quo*. I mai 1976 gikk den syriske hæren inn i Libanon og ble der til oktober da en arabisk konferanse fikk fremforhandlet en våpenhvile mellom PLO og Syria. Ro og orden skulle opprettholdes av en arabisk fredsstyrke som i virkeligheten nesten utelukkende var fra Syria. Syria ble dermed i realiteten stående i Libanon med 40 000 soldater som en del av den arabiske fredsstyrken.¹⁷³

Den mulige storkrigen Syria fryktet bekymret også FN. Etter borgerkrigens begynnelse ble det diskutert i FN om en fredsbevarende styrke ville kunne hjelpe å opprettholde lov og orden i Libanon. Dette ble derimot avfeid da FN ikke ventet at verken Israel eller PLO ville samarbeide med FN, noe som var et essensielt aspekt for en vellykket fredsbevarende styrke.

¹⁷¹ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 381-82.; Rogan, *Araberne - Historien om det arabiske folk*, 440.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 228.; Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 269-70.

¹⁷² Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 36.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 271. Den syriske lederen fra 1970, Hafez al-Assad, skal i 1972 ha uttalt at «Syria og Libanon er ett land. Vi er mer enn brødre». Ibid., 279. fotnote 876

¹⁷³ Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 48.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 196-97.; Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 270.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 235-43.; Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 382-83.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 229-30.;

Israel har gjennomgående vært skeptisk til FNs fredsbevarende styrker og ønsket ikke å bli hindret av en fredsbevarende styrke for å oppnå sine mål. PLO ønsket å ha mest mulig adgang til Israel og en FN styrke ville for dem være i veien. FN anså det også som vanskelig å finne land som ønsket å sende soldater til en så farlig og åpen situasjon.¹⁷⁴

Den syriske intervensjonen og påfølgende våpenhvilen mellom Syria og PLO fra oktober 1976 skapte en viss grad av fred og ro i Beirut slik at den nyvalgte presidenten Elias Sarkis kunne forsøke å gjenoppbygge landet. Sarkis hadde blitt valgt med hjelp av syrisk støtte og hans kontroll var begrenset til et lite geografisk område. Presidenten som *de jure* hadde makten i Libanon hadde dermed *de facto* nesten ingen innflytelse.¹⁷⁵ Våpenhvilen skapte ikke fred i Libanon, og manglende kontroll gjorde at hovedfokuset flyttet seg fra Beirut til Sør-Libanon der PLO gjenopptok angrepene mot Israel, og de kristne landsbyene tok til våpen mot PLO med hjelp av Israel.¹⁷⁶

Utfordringen for Israel var at Libanon var et konfliktfylt lappeteppes av etnisk-religiøse grupper. Mangelen på politisk styring og kontroll over libanesisk landområde gjorde at militante palestinere begynte å benytte territoriet til angrep mot Israel. Ved borgerkrigens begynnelse holdt Israel seg militært utenfor. Derimot hadde de lenge gitt økonomisk støtte til maronittene, som Israel så på som sine samarbeidspartnere. Dette samarbeidet var ikke noe nytt da maronittiske og jødiske ledere hadde hatt et nært forhold siden 1930-tallet.¹⁷⁷ Fra våren 1976 ønsket Israel å opprette en «sikkerhetssone», bemannet av vennligsinnede libanesere, ved sin nordlige grense for å holde PLO unna Israel.¹⁷⁸ De vennligsinnede libaneserne som ble Israels samarbeidspartner i Sør-Libanon var militsen til Saad Haddad, en gresk-katolikk som ledet en militans bestående av kristne i ledene posisjoner og sjia-muslimer som underordnede. Denne militsen ble sett på som en stedfortreder for Israel i Sør-Libanon da

¹⁷⁴ James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 " 614-15.

¹⁷⁵ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 382.; Khalidi, *Conflict and Violence in Lebanon: Confrontation in the Middle East*, 107-08.; Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 55.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 207-08.

¹⁷⁶ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 383.; Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 271.

¹⁷⁷ Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 104.; Ze'ev Schiff og Ehud Ya'ari, *Israel's Lebanon war* (London: Unwin, 1986), 13.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 232.

¹⁷⁸ Karim Makdisi, "Reconsidering the Struggle over UNIFIL in Southern Lebanon," *Journal of Palestine Studies* 43, no. 2 (2014): 25.

den kjempet mot palestinere og deres allierte.¹⁷⁹ Dette samarbeidet skulle i fremtiden vise seg å bli en vedvarende utfordring for de norske styrkene i UNIFIL etter at sikkerhetssonen ble en realitet i 1978.¹⁸⁰

Den syriske intervensjonen var til fordel for maronittene, og dermed aksepterte Israel Syrias nærvær så lenge de holdt seg unna områdene som grenset til Israel. Syria godtok dette da de ikke ønsket en konfrontasjon med Israel. Så lenge Israel holdt seg utenfor Libanon, skulle ikke Syria utfordre Israels krav. Dette skapte den noe ironiske situasjonen at PLO indirekte ble beskyttet av Israel, da PLO trakk til grenseområdene syrerne måtte holde seg unna. Angrepene mot Israel stoppet dermed ikke opp og endte med en israelsk invasjon i 1978 som igjen resulterte i opprettelsen av UNIFIL, som norske styrker deltok i.¹⁸¹

Konklusjon

De bakenforliggende årsakene til den libanesiske borgerkrigen kan oppsummeres med fem faktorer:

(I) Maktfordelingen fra 1943 bygget på religiøse skillelinjer og var tilpasset demografien fra folketellingen i 1932. Demografien hadde derimot endret seg, noe som gjorde at mindretallet av befolkningen satt med makt til å ta avgjørelser på tvers av flertallets ønsker. (II) Den økte forskjellen mellom fattige og rike som vokste frem på 1950-tallet fulgte ofte religiøse skillelinjer da ansettelse innenfor forskjellige sektorer var avhengig av bekjentskaper som gjerne var bygget på religiøs tilhørighet. Dette gjorde de religiøse skillene tydeligere. (III) Den sosiale organiseringen i Libanon var et resultat av at noen få hadde kontroll over store ressurser. Da sentralmakten ikke evnet å tilby befolkningen elementære tjenester og beskyttelse innenfor Libanons territorium, ble viktigheten til et patron-klientforhold

¹⁷⁹ Hirst, *Beware of small states : Lebanon, battleground of the Middle East*, 118.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 206.; Schiff og Ya'ari, *Israel's Lebanon war*, 25.; Marianne Heiberg, "Peacekeepers and Local Populations: Some Comments on UNIFIL," i *NUPI rapport*, red. (Norsk Utenrikspolitisk Institutt 1990), 5. Da militsen ble opprettet gikk den under navnet *Army of Free Lebanon* (AFL). I FN terminologi ble militsen kjent som *De Facto Forces* (DFF). Militsen endret navn i 1984 til *South Lebanon Army* (SLA). Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 206.; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 21, 35.

¹⁸⁰ Ahmad Beydoun, "The South Lebanon Border Zone: A Local Perspective," *Journal of Palestine Studies* 21, no. 3 (1992): 44.

¹⁸¹ United Nations, *The blue helmets : a review of United Nations peace-keeping.*, 3 utg. (New York: Department of Public Information, 1996), 83.; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 7.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 232.; Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 272.; Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 346-47.; Nitza Nachmias, "UNIFIL: When peace is non-existent, peacekeeping is impossible," *International Peacekeeping*, 6, no. 3 (1999): 97.; Makdissi, "Reconsidering the Struggle over UNIFIL in Southern Lebanon," 25.

forsterket. Sentralmaktens rolle ble da neglisjert og patron-klientforholdet stod for fordelingen av ressurser og oppbygning av makt i Libanon.

(IV) Den palestinske tilstedeværelsen i Libanon, uten rettigheter og formell påvirkningskraft, gjorde denne gruppen marginalisert. Etter manglende støtte fra nærliggende arabiske ledere vokste en palestinsk nasjonalisme som mente palestinerne selv måtte sørge for tilbakevendingen til Palestina. Økt tilstedeværelse, bedre lederskap av palestinere i Sør-Libanon og angrep mot Israel førte til israelske gjengjeldelsesangrep mot Sør-Libanon. Dette rammet sjiamuslimene som bodde der, en gruppe som var politisk marginalisert i Libanon selv om de var den største religiøse gruppen. De var dermed også fattige, og det ble dermed knyttet en «elendighetsallianse» mellom sjiamuslimene og palestinerne.

(V) Nabolandenes interesse i Libanon var av regional art da Syria ikke ønsket økt israelsk tilstedeværelse i Libanon gjennom en mulig deling av Libanon. Syria intervenerte dermed i den libanesiske borgerkrigen med Israels velsignelse så lenge de holdt seg unna grenseområdene til Israel. Dette skapte den noe ironiske situasjonen at PLO oppholdt seg i Sør-Libanon gjennom Israels indirekte beskyttelse og fortsatte sine angrep mot Israel. Dermed invaderte Israel Libanon i 1978.

Kapittel 3: Ingen fred å bevare i Libanon i 1978

15. mars 1978 invaderte Israel Libanon.¹⁸² Påsken skulle vise seg å bli av det mer spesielle og hektiske slaget for norske politiske og militære myndigheter. Utenriksminister Knut Frydenlund var i embetets medfør i Kina, og det var olje- og energiminister Bjartmar Gjerde som styrte Norge. Kongen og statsministeren hadde dratt på fjellet i påskeferien, som så mange andre nordmenn, da Libanon ble angrepet av Israel. Alle kluter ble satt i verk for å få kongen og statsministeren ned fra fjellet for å samle regjeringen. 22. mars ble det satt statsråd for å drøfte norsk deltakelse i UNIFIL.¹⁸³ En slik hastig aksjon for å samle regjeringen bygget på en etablert politikk i etterkrigstiden om å støtte opp under FNs fredsbevarende operasjoner. Deltakelse i FNs fredsbevarende operasjonene ble ansett som lite risikofylte og var dermed heller ikke så kontroversielt.¹⁸⁴ Det hadde tidligere ikke vært noen norske betenkeligheter med FNs fredsbevarende styrker, bortsett fra at det ikke måtte gå på bekostning av beredskapen i Norge, og om Norge hadde det mannskapene og materiellet FN etterspurte.¹⁸⁵

Hvordan foregikk behandlingen av invasjonen av Libanon i FNs Sikkerhetsråd? Hvordan foregikk og hvilke vurderinger lå til grunn for behandlingen av FNs forespørsel til Norge om å stille styrker til UNIFIL? Hva var det norske militære FN-bidraget til Libanon og hvordan samsvarte vurderingene til norske beslutningsmyndigheter med situasjonen soldatene møtte i Libanon?

Libanon - en fredsbevarers mareritt

Den direkte årsaken til Israels invasjon var et palestinsk angrep 11. mars på en buss i Israel som resulterte i 37 døde og over 70 skadde sivile. Målet for det palestinske angrepet var å forstyrre de pågående fredsforhandlingene mellom Israel og Egypt.¹⁸⁶ Israels statsminister Menachem Begin samlet nasjonalforsamlingen som vedtok en resolusjon der det ble gjort klart at «the terrorist organizations and their emissaries must be struck at to exterminate

¹⁸² Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 7.; James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 " 616.; Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, 110.

¹⁸³ Tveit, *Alt for Israel: Oslo-Jerusalem, 1948-1978*, 655-58.; Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 170.

¹⁸⁴ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 413.

¹⁸⁵ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 172.

¹⁸⁶ Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 369-70.; Khalidi, *Conflict and Violence in Lebanon: Confrontation in the Middle East*, 123-24.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 239-40.

them.».¹⁸⁷ Natt til 15. mars iverksatte Israel sitt svar på angrepet. Svaret til Israel viste seg å være en massiv militær aksjon mot libanesisk territorium.¹⁸⁸ Umiddelbart etter at Israel hadde sendt sine styrker inn i Libanon, meddelte Libanons faste representant til FNs Sikkerhetsråd at det var gjennomført «naked aggression against Lebanese territory».¹⁸⁹

Da Israel invaderte Libanon natt til 15.mars, skapte det et internasjonalt ramaskrik, ledet an av USAs president Jimmy Carter. Han fryktet hvilke følger invasjonen kunne få for fredsforhandlingene mellom Egypt og Israel som hadde pågått siden desember 1977. Allerede 21. mars var det planlagt en fredskonferanse mellom Egypt og Israel. I disse forhandlingene var Israels statsminister Menachem Begin under press for å få til en eller annen form for palestinsk selvstyre og gjennomføre en israelsk tilbaketrekning fra israelsk-okkuperte områder. Dette skulle ligge til grunn for å få til en fredsavtale med Egypt. Carter fryktet at invasjonen ville styrke Israels posisjon. Samtidig fryktet Carter at Egypts president Anwar Sadat ikke kunne fortsette fredsforhandlingene så lenge Israel hadde gått inn i enda et arabisk land. Å sende FNs fredsbevarende styrker til Libanon var en mulighet for Carter til å få krisen under kontroll slik at invasjonen ikke ytterligere skulle skade fredsforhandlingene. Amerikanerne var klare på at en FN-styrke ikke kom til å løse problemene i Libanon, men en viss stabilitet kunne oppnås. For Carter var det viktig å tilby et *fait accompli* til israelerne før Begin hadde muligheten til å mobilisere deler av amerikansk opinion som kunne presse Carter på hjemmebane.¹⁹⁰ Carter-administrasjonen ble en drivende kraft for å få gjennomført en israelsk tilbaketrekning.¹⁹¹

¹⁸⁷ Menachem Begin, "Statement to the Knesset by Prime Minister Begin on the terrorist raid and the Knesset resolution- 13 March 1978," Israel Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook3/Pages/134%20Statement%20to%20the%20Knesset%20by%20Prime%20Minister%20Beg.aspx>. Besøkt 27.03.2019

¹⁸⁸ Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 369-70.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 239-40.; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 7.

¹⁸⁹ Ghassan Tuani, "Letter dated 15 March 1978 from the Permanent Representative of Lebanon to the United Nations addressed to the President of the Security Council ", red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1978,), 1.

¹⁹⁰ *Fait accompli* er et uttrykk for «avgjort sak» Kjell Skjelsbæk, "UN Peacekeeping: Expectations, Limitations and Results: Forty Years of Mixed Experience," i *The United Nations and Peacekeeping: Results, Limitations and Prospects*, red. Indarjit Rikhye og Kjell Skjelsbæk (London: MacMillan, 1990), 58.; Mathias Nesthun Sønsteby, "Alternativenes grusomhet: Amerikansk politikk overfor Libanon, 1977-1979" (Mastersoppgave, Universitetet i Oslo, 2015), 55.

¹⁹¹ Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 7-9.; Ghali, "United Nations Interim Force in Lebanon," 185-86.; Makdisi, "Reconsidering the Struggle over UNIFIL in Southern Lebanon," 26.; Urquhart, *A life in peace and war*, 287.; Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, 110.

Libanesiske myndigheter under president Elias Sarkis ba Sikkerhetsrådet om hjelp, og 17. mars tok USA saken opp i FNs sikkerhetsråd. Israel forsøkte å få avstemningen utsatt, men dette ble blankt avvist av USA. Samtidig utøvet amerikanerne et kraftig press på Israel, blant annet ved å true med å kutte militær støtte til Israel da invasjonen var et brudd på retningslinjene for amerikansk våpeneksport.¹⁹² Behandlingen av saken i Sikkerhetsrådet foregikk samtidig som israelske styrker sakte rykket nordover i Libanon. Farten på fremrykningen gikk så sakte at PLO fikk slått retrett, og de fleste av geriljasoldatene hadde forlatt området før israelerne kom. Den opprinnelige planen var å etablere en ti kilometer lang sone fra den israelske grensen og inn i Libanon, men da FN vurderte å sette inn en fredsbevarende styrke, besluttet Israel å rykke helt nord til Litani-elven. Dette utgjorde i underkant av tjue ekstra kilometer.¹⁹³

18. mars la amerikanerne frem et forslag til en FN-resolusjon. Amerikanerne ble støttet av de vestlige landene i Sikkerhetsrådet, men blant de andre medlemmene var det en utbredt skepsis til amerikanernes forslag. Sovjetunionen uttrykte tvil om resolusjonen og erklærte at de ikke ville betale for UNIFIL. Selv med sine tvil ønsket ikke Sovjetunionen å nedlegge veto mot resolusjonen og stemte dermed blankt. Verken Israel, PLO eller Syria uttrykte noen eksplisitt støtte til forslaget. Sarkis libanesiske regjering var den eneste regionale parten som støttet opprettelsen av UNIFIL for å få hjelp til å gjenopprette suverenitet over Sør-Libanon. Den libanesiske regjeringens autoritet over Sør-Libanon hadde vært fraværende siden borgerkrigens start i 1975, og Sarkis hadde i hele sin regjeringsperiode ikke hatt kontroll over området.¹⁹⁴ Alliansefrie stater fryktet at styrken ikke kom til å bli så midlertidig som resolusjonen foreslo.¹⁹⁵ FNs generalsekretær Kurt Waldheims nøkkelrådgivere var klare på at det ikke eksisterte noen forutsetninger for en fredsbevarende styrke i området.¹⁹⁶ Brian Urquhart, visegeneralsekretær for politiske saker i FN med ansvar for fredsbevarende styrker,

¹⁹² Makdisi, "Reconsidering the Struggle over UNIFIL in Southern Lebanon," 26-27.

¹⁹³ Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 370.; Makdisi, "Reconsidering the Struggle over UNIFIL in Southern Lebanon," 29-30.; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 10.; Fermann, *Internasjonal fredsbevaring 1956-1990*, 5, 93-94.

¹⁹⁴ Skjelsbæk, "UN Peacekeeping: Expectations, Limitations and Results: Forty Years of Mixed Experience," 58.; Ray Murphy, "UN Peacekeeping i Lebanon. A Case Study," *International Relations and Security Network* (2008): 5.; Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 383.

¹⁹⁵ Security Council official records, "2074th meeting: 19. March 1978," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1978), 3.; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 7-9. Ghali, "United Nations Interim Force in Lebanon," 185-86.; Urquhart, *A life in peace and war*, 289.

¹⁹⁶ Andrew Gilmour, "The Role of the UN Secretary-General: A Historical Assessment," i *Land of Blue Helmets: The United Nations and the Arab world*, red. Karim Makdisi og Vijay Prashad (Oakland, California: University of California Press, 2017), 29.

ga uttrykk for et pessimistisk syn på det mulig forestående oppdraget ved å omtale Sør-Libanon som «en fredsbevarers mareritt.».¹⁹⁷

På tross av advarslene mot å opprette en fredsbevarende styrke, vedtok Sikkerhetsrådet 19. mars resolusjon 425 og opprettet United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL). Styrken skulle overvåke israelsk tilbaketrekning, opprette internasjonal fred og sikkerhet, og assistere libanesiske myndigheter til å gjenopprette suverenitet over eget landområde. Resolusjon 426 ble vedtatt samme dag og slo fast at styrken skulle bli i området i seks måneder.¹⁹⁸

Generalsekretæren fikk i oppdrag å utarbeide en plan for gjennomføringen av resolusjonen innen tjuefire timer.¹⁹⁹ Waldheim hadde forutsett at resolusjonen kom til å bli vedtatt og hadde allerede et utkast til rapport klart ved slutten av møtet, som hadde vedtatt resolusjon 425 og 426.²⁰⁰

Ved tidligere fredsbevarende oppdrag hadde de praktiske sidene ved et oppdrag blitt nøye studert, ikke minst gjennomførbarheten til et fredsbevarende oppdrag. I UNIFILs tilfelle var det ikke tid til en inngående studie, da styrken var opprettet hurtig for å hankses med et prekært problem. Dermed ble viktige sider ved denne fredsbevarende operasjonen ikke tatt hensyn til. For det første ble ikke operasjonsområdet klart definert, og for det andre hadde FN ikke undersøkt om PLO og Israel ville samarbeide og gi FN-styrken tillatelse til å operere i området.²⁰¹ Dette hadde vært en av de forutsetningene for at styrken skulle være effektiv som generalsekretæren hadde tatt opp i sin rapport. De andre forutsetningene var at styrken trengte FNs sikkerhetsråds fulle støtte og at styrken måtte være i stand til å virke som en integrert og effektiv militær enhet. Ingen av generalsekretærens forutsetninger for at UNIFIL skulle bli en effektiv fredsbevarende styrke ble oppnådd.²⁰² Selv om ingen land i Sikkerhetsrådet direkte gikk imot opprettelsen av UNIFIL, var det heller ikke full støtte slik generalsekretæren

¹⁹⁷ "Southern Lebanon would almost certainly be a peacekeeper's nightmare". Min oversetning. Urquhart, *A life in peace and war*, 288.

¹⁹⁸ United Nations Security Council, "Resolution 425 (1978) of 19 March 1978."; "Resolution 426 (1978) of 19 March 1978."

¹⁹⁹ "Resolution 425 (1978) of 19 March 1978."

²⁰⁰ Security Council official records, "2074th meeting: 19. March 1978," 6.

²⁰¹ Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 12-13.; Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, 111-13.

²⁰² United Nations Secretary-General, "Report of the Secretary-General on the implementation of Security Council resolution 425 (1978)", red. United Nations Security Council (New York: United Nations 1978).; Marianne Heiberg, "Observations on UN peace keeping in Lebanon," *NUPI-notat (trykt utg.)* 305(1984): 5.; Kjell Skjelsbæk, "UNIFIL: Forutsetninger, vanskeligheter og resultater," i *Internasjonal politikk nr.2/3*, red. Kjell Skjelsbæk (red.) (Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1985), 261-65.

etterspurte da Sovjetunionen ikke ønsket å betale for styrken. Sammen med Tsjekkoslovakia avsto Sovjetunionen. Kina deltok ikke i stemmegivningen.²⁰³ Behandlingen i Sikkerhetsrådet gikk fort, på tross av stor skepsis. Etter godkjenningen av resolusjon 425 trengte UNIFIL at medlemsland i FN stilte styrker til disposisjon. For Waldheim var veien kort for å spørre Norge hvordan norske myndigheter stilte seg til saken.

Den norske behandlingen

Gjennom hele etterkrigstiden var det viktig for Norge å støtte opp om FN og dets fredsbevarende styrker. 1978 var intet unntak. 19. mars uttalte forsvarsminister Rolf Hansen fra Arbeiderpartiet at et eventuelt norsk styrkebidrag til FN-styrken ville bestå av en beredskapsstyrke som kunne settes inn på kort varsel. Forsvarsminister Hansen understreket at norske myndigheter først ville svare FN etter at myndighetene hadde gjort en selvstendig vurdering av styrkens oppgave. Avgjørelsen om norsk deltakelse i UNIFIL skulle fattes i et ekstraordinært statsråd. Hansen fremhevet at norske soldater ikke skulle inn i krigstjeneste.²⁰⁴

Den militære rådgiveren til FNs generalsekretær Kurt Waldheim henvendte seg til det norske Utenriksdepartementet (UD) 20. mars med en uformell forespørsel om Norge kunne stille med en infanteribataljon på 600 mann. Bataljonen måtte være utstyrt til å operere selvforsynt i seks måneder. FN ønsket at styrken skulle ha mulighet til å bli satt inn i Libanon så fort som mulig.²⁰⁵ Forespørslene var helt i tråd med de styrker Norge hadde til disposisjon for FN-tjeneste.

Som i tidligere tilfeller tok norske politiske myndigheter en rask avgjørelse. Samme dag som UD mottok den uformelle forespørselen, ble FNs generalsekretær informert om at den norske regjeringen hadde truffet et politisk prinsippvedtak om å bidra med styrker til UNIFIL.²⁰⁶

²⁰³ United Nations Security Council, "Resolution 425 (1978) of 19 March 1978."; Tsjekkoslovakia avsto fordi styrkens funksjon ikke var klart definert i resolusjonen. Sovjetunionen avsto fordi resolusjonen ikke kritiserte Israel nok, de kunne ikke stille seg bak UNIFILs tredje oppdrag om å gjenopprette libanesisk autoritet og at deres forslag til endringer i resolusjonen ikke ble tatt til følge. Kina deltok ikke i stemmegivningen da de argumenterte at å opprette FN-styrker kunne føre til innblanding fra supermakter. Security Council official records, "2074th meeting: 19. March 1978," 2-4.; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 59, 194.

²⁰⁴ UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Gjenpart av telegram. Politisk avdeling. Sak: Norske FN-styrker til Midt-Østen – norske kommentarer.»: 1-2, 20.mars 1978; Rolf Løvstrøm, "Norske FN-tropper er aktuelle i flere land," *Verdens Gang*, 20.03 1978.

²⁰⁵ UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. Sak: Midt-osten. unifil. spmet om norske styrker.»: 2-3, 20.mars 1978

²⁰⁶ UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. Sak: fn-styrkene i libanon.»: 1. 21. mars 1978

Dette var i henhold til de instruksjer Utenriksdepartementet hadde gitt den norske FN-delegasjonen.²⁰⁷ Instruksjonen antydte at avgjørelsen praktisk talt var tatt, selv om et endelig vedtak måtte tas av regjeringen når den ville bli samlet til møte. Det var aldri et spørsmål om Norge skulle delta, men med hva og hvordan Norge skulle delta. Deltakelse i UNIFIL var dermed i tråd med det statsminister Odvar Nordli anså som «en naturlig oppfølging av norsk FN-politikk og norsk Midt-Østen-politikk».²⁰⁸ Da det var selvsagt for norske myndigheter at de ville bidra til FN, behøvdes ikke den selvstendige vurderingen Hansen proklamerte 19.mars.

I løpet av 21. mars hadde Frankrike og Nepal svart positivt på generalsekretærens uformelle henvendelse, og samme dag anbefalte generalsekretær Waldheim at Sikkerhetsrådet skulle godta tilbudene om å stille styrker som var kommet fra Norge, Frankrike og Nepal. Samme dag sendte generalsekretæren en formell anmodning til Norge om deltakelse i UNIFIL.²⁰⁹ Den offisielle tilslutningen til oppdraget ble gitt gjennom kongelig resolusjon (kgl. res.) 22. mars 1978.²¹⁰ 23. mars ba generalsekretær Waldheim i tillegg Norge om å stille med et verkstedkompani og en helikopterenhet til disposisjon for UNIFIL.²¹¹

I slutten av mars spurte FN norske myndigheter om Norge kunne bidra med en stabs- og forsyningsavdeling, en lufttransportenhet, verkstedavdeling, sambandsavdeling og sanitetsavdeling.²¹² Den norske møtedelegasjonen svarte med en gang, ifølge regjeringsnotatet fra 3. april 1978, at Norge ikke «ville være i stand til å sette opp stabs- og forsyningsavdeling, eller sambandsavdeling.»²¹³ Ifølge samme notat så norske myndigheter muligheten å stille

²⁰⁷ UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Forsvarsministerens redegjørelse for Stortingets Utenriks- og konstitusjonskomite»: 1-2. 6. april 1978.; Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite: «Beredskapsstyrken til Midt-Østen»: 18-21. 06. april 1978.

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1978_0406.pdf Besøkt 21.03.2019

²⁰⁸ UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Utdrag av statsminister Odvar Nordlis foredrag ved Telemark Arbeiderpartis årsmøte.» 8. april 1978

²⁰⁹ UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. Sak: unifil. norsk deltakelse.»: 1. 21.mars 1978; UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. UNIFIL. Norsk deltakelse.» 21.mars 1978

²¹⁰ UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Kongelig resolusjon av 22. mars 1978. Deltakelse av en norsk FN-bataljon i De forente nasjoners midlertidige styrke i Libanon (UNIFIL). 22.mars 1978

²¹¹ UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Forsvarets Overkommando». Sak unifil. norsk helikopterenhet og verkstedkompani.» 23.mars 1978

²¹² UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske FN-styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. Sak: unifil. forsyningssspørsmål. Spørsmålet om norsk deltakelse.» 1. april 1978.

²¹³ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da/ Eske 187/ Forsvarsdepartementet 1978: «Regjeringsnotat fra: Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. UNIFIL – Spørsmål om norsk deltakelse»: 2. 3.april 1978

med «et lufttransportelement, et verkstedkompani og et sanitetskompani samt personell som skal inngå i staben til UNIFIL».²¹⁴ Videre kommer det fram at Forsvarets Overkommando (FO) ga «sin tilslutning til at anmodningen om tilleggsstyrke imøtekommes.»²¹⁵ Til slutt i notatet ga Forsvarsminister Hansen uttrykk for at han var «enig i at Regjeringen etter forholdene, bør stille seg imøtekommende til den mottatte anmodning».²¹⁶ Ved å stille denne tilleggsstyrken til disposisjon for FN ønsket Forsvarsdepartementet, slik det fremkommer i et notat i UD's arkiv, at Norge skulle bekle høyere stillinger ved UNIFILs hovedkvarter. Stillingen Norge primært så for seg var styrkesjef eller stabssjef, sekundært forsyningsjef og personellsjef.²¹⁷ Med denne utvidelsen hadde norske myndigheter nådd yttergrensen for deltakelse i UNIFIL. Kgl. res. 7. april 1978 ga den formelle godkjenningen til å sende en helikopterving, et verkstedkompani og et sanitetskompani, samt stabspersonell.²¹⁸ Norge ble dermed en av de største bidragsyterne til UNIFIL. FNs særstilling i norsk politikk i etterkrigstiden og visjonen om å opprettholde FN som kollektivt sikkerhetssystem sto sterkt.

Forsvaret tjuvstarter

FNs sterke stilling i norsk politikk og rapportene om situasjonen i Libanon gjorde at Forsvaret allerede etter den israelske invasjonen 15. mars 1978 hadde antatt at FNs beredskapsstyrke kunne bli innkalt. Den første praktiske prøven for beredskapsstyrken var dermed under oppseiling. Det at styrken ikke var engasjert i andre oppdrag var en umiddelbar årsak til at norske myndigheter kunne sende styrker så raskt til Libanon. Hektiske forberedelser startet 18. mars, en dag før norske politiske myndigheter hadde mottatt den uformelle forespørselen fra FN. Da den formelle avgjørelsen ble tatt 22. mars, var allerede planene for innsettelse av styrken på plass, og mobiliseringsordren ble umiddelbart sendt ut.²¹⁹

²¹⁴ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da/ Eske 187/ Forsvarsdepartementet 1978: «Regjeringsnotat fra: Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. UNIFIL – Spørsmål om norsk deltakelse»: 4. 3.april 1978 Den norske møtedelegasjonen bestod av representanter fra FD, FO, militærmisjonen i Washington og FN-delegasjonen til New York.

²¹⁵ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da/ Eske 187/ Forsvarsdepartementet 1978: «Regjeringsnotat fra: Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. UNIFIL – Spørsmål om norsk deltakelse»: 4. 3.april 1978; FMU/100: Dokumentarkiv. UNIFIL-arkivet. Boks 2/20. UNIFIL: 1978-1979 (1): «Fra Stabssjefen/FO til Departementsråden. Vedr. utvidet norsk deltakelse i unifil.» 3.april 1978

²¹⁶ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da/ Eske 187/ Forsvarsdepartementet 1978: «Regjeringsnotat fra: Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. UNIFIL – Spørsmål om norsk deltakelse»: 4. 3.april 1978

²¹⁷ UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske FN-styrker i Libanon: «Fra Forsvarsdepartementet til Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner. Unifil – eventuell norsk tilleggsstyrke» 4.april 1978

²¹⁸ UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske FN-styrker i Libanon: «Kongelig resolusjon av 7. april 1978. Utvidet norsk deltakelse i de forente nasjoners midlertidige styrke i Libanon (UNIFIL)». 7. april 1978

²¹⁹ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 171.; Ole Jakob Hald, "Oppsetning, innsetting og organisasjon," i *Norske FN-styrker i Libanon*, red. Per Hohle (Oslo: Norsk arkivforskning. Bedrifthistorisk institutt og forlag AS, 1983), 68-71. Hald var sjef for Akershus Forsvarsdistrikt/Jegerkorpsset – Akershus Infanteriregiment nr.4 under klargjøringen av bidraget til Libanon.

Selv om norske myndigheter reagerte raskt ved henvendelsen fra FN, virket det som om FNs forståelse for beredskapsstyrkens mobiliseringstid ikke var lik den norske. 28. mars henvendte generalsekretær Waldheim seg på nytt til den norske FN-delegasjonen og uttrykte bekymring over at det tok så lang tid å få enheter fra den norske styrken på plass. FN hadde regnet med at enhetene ville være på plass i Libanon meget raskt da de ble omtalt som en «stand by force». De arabiske landene som var medlemmer av FN presset nemlig på for få sendt FN-styrken så fort som mulig til Libanon slik at israelerne trakk seg ut.²²⁰ Generalsekretærens bekymring var nok mer et utslag av mas enn reel bekymring. Få dager senere viste han stor takknemlighet og beundring for den effektive klargjøringen og overføringen av norske styrker.²²¹ Ifølge den utarbeidede klargjøringsplanen for mobiliseringsstyrken ville hovedstyrken være på plass i Libanon ti dager etter at norske politiske myndigheter hadde tatt sin beslutning.²²²

Klargjøring og avreise

Da FN-styrken skulle bli satt opp, viste det seg at et sekstitalls soldater enten trakk seg eller ble fritatt for tjeneste av andre grunner. Men det var ikke noe problem siden det på samme tid meldte seg flere frivillige som ønsket å dra til Libanon. Blant de som ble sendt til Libanon, var tre firedeler øvd i beredskapsstyrken, mens den siste firedelen nylig hadde avsluttet førstegangstjenesten.²²³ På materiellsiden var heller ikke utstyret klart, på tross av at Norge siden 1964 hadde hatt en beredskapsstyrke. Det kom som en overraskelse på Forsvarets Overkommando at det ikke fantes et eget FN-depot som styrken kunne hente utstyr fra. Et alternativt depot var brukt under repetisjonsøvelse i Norge, slik at utstyret var vått da det skulle sendes til Libanon.²²⁴ Løsningen ble å ta utstyr fra andre depoter i Forsvaret selv om disse depotene ikke hadde alt utstyret som trengtes.²²⁵ Det personlige utstyret var heller ikke i orden, til tider var utdelingen av utstyret kaotisk, og flere soldater fikk utdelt militæreffekter som ikke passet. Dessuten måtte de handle inn en del utstyr for egne penger. Som daværende FN-soldat Marius Gisvold lakonisk oppsummerer det hele: «Det krevdes i sannhet personlig

²²⁰ UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. Sak: unifil. norske styrker» 28. mars 1978

²²¹ UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. Sak: unifil. forsyningsspoersmaal. Spoersmaalet om norsk deltakelse» 1. april 1978

²²² Hald, "Oppsetning, innsetting og organisasjon," 68-71. Hald var sjef for Akershus Forsvarsdistrikt/Jegerkorpset – Akershus Infanteriregiment nr.4 under klargjøringen av bidraget til Libanon.

²²³ Ibid., 71.; Strømnen og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 116-17.

²²⁴ *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 112-13.

²²⁵ Ibid., 113.; Jevne, *Farlig fred*, 15.

initiativ for å få med seg forsvarlig utstyr fra Norge. Hadde det ikke vært for en del forståelsesfulle mennesker innenfor systemet, så hadde det ikke gått så bra.»²²⁶

Forsvaret understreket på sin side at deltakelse i UNIFIL ikke var farlig og at enkelte meldinger fra Libanon var overdramatisert og skapte unødig bekymring.²²⁷ Det var stabssjefen i FO Oddmund P. Åkenes som vurderte risikoen for operasjonen i forsvarssjefens fravær. På den ene siden vektla han at risikoen var høyere enn i tidligere FN-operasjoner Norge hadde deltatt i og at oppdraget var forbundet med en udefinerbar risiko. På den annen side var en udefinerbar risiko alltid til stede under fredsbevarende oppdrag i FN-regi. Åkenes konkluderte med at risikoen ikke var større enn at Norge burde stille seg positive til FNs forespørsel om norske styrker til UNIFIL.²²⁸

At UNIFIL ikke skulle være farlig ble gjentatt i det forsvarsminister Hansen sa til soldatene før avreise: «Jeg vil meddele dere at UNIFILs mandat er ment å vare kun 6 måneder. (...) Mandatet er slik innrettet at dersom dere blir beskytt eller angrepet i Libanon, blir dere trukket ut og hentet hjem umiddelbart.»²²⁹ Bataljonssjefen, Vigar Aabrek, påpekte også at oppdraget ikke var farlig og at styrken ikke skulle i en krigssituasjon.²³⁰ Forventingen om ikke å havne i en krigssituasjon lå imidlertid an til å få seg en realitetssjekk da VG på samme tid rapporterte fra Libanon at granatene haglet.²³¹ Norges tidligere deltakelse i FN-oppdrag, som i Egypt, var de erfaringene som norske myndigheter bygget sine uttalelser på. Situasjonen og oppdraget i Libanon skulle imidlertid vise seg å bli helt annerledes.

Allikevel var ikke norske myndigheter helt på bar bakke da det gjaldt erfaringer med FN-arbeid i Libanon. I 1958, riktignok 20 år tidligere, hadde Norge deltatt i observatøroppdraget United Nations Observation Group in Lebanon (UNOGIL). Ikke desto mindre var det et skrikende behov for oppdatering av informasjonen om Libanon. Oberst Leif Schanche ble sendt til Libanon 21. mars for å besiktige forholdene. I rapporten han lagde og sendte til

²²⁶ Gisvold, *Møte med Libanon. En norsk FN-soldats beretning.*, 19.; Ståle Yttrehus, *Fred og fare: historien om en norsk soldat i internasjonale operasjoner* (Oslo: Font forlag, 2013), 19.; Jevne, *Farlig fred*, 14-15.; Strømmen og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 113.

²²⁷ *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 117.

²²⁸ UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske FN-styrker i Libanon: «Fra forsvarssjefen til forsvarsministeren. Vedrørende: Innsetting av norsk FN-styrke i Libanon (UNIFIL) – risikomomentet». 22. mars 1978

²²⁹ Yttrehus, *Fred og fare: historien om en norsk soldat i internasjonale operasjoner*, 20.

²³⁰ Vigar Aabrek, "Foredrag ved NORBATT Is 10års markering i 1988. NORBATT 10 år etter," i *Norbatt I - Vurderinger i ettertid*, red. FN-Veteranenes landsforbund (Bergen: FN-Veteranenes landsforbund, 1998), 71.; NRK, "Fanget av ild," red. (NRK, 2018), 07.29 min ut i dokumentaren. Sett 19.12.2018

²³¹ Inge Sørensen, "VG på "norsk område" i Libanon: Her hagler med granater " *Verdens Gang*, 28.03 1978.

Utenriks- og Forsvarsdepartementet og Forsvarets Overkommando 28. mars, skrev han at det var skuddvekslinger mellom PLO og militsen til Saad Haddad, som siden 1976 hadde vært Israels samarbeidspartner og forlengede arm i Sør-Libanon. Skuddvekslingene skjedde på tross av løfter fra PLOs leder Yassir Arafat og Haddad om å respektere våpenhvilen FNs generalsekretær hadde oppfordret til dagen før.²³² Schanche anså det som usikkert om våpenhvilen faktisk ville bli overholdt. Schanche understreket at UNIFIL måtte være aktive for å gripe inn og oppnå forbindelse med PLO og Haddad for å få dem til å respektere våpenhvilen.²³³ Statsminister Oddvar Nordli mente også at det oppdraget norske myndigheter denne gangen hadde påtatt seg kom til å bli vanskeligere enn tidligere oppdrag.²³⁴ Den norske bataljonen (Norbatt) ankom Libanon mellom 1. og 5. april.²³⁵ Fra starten opplevde soldatene en situasjon som ikke på noe vis samsvarte med løftene i forkant av oppdraget fra forsvarsminister Hansen og bataljonssjef Aabrek.

I kryssilden

Dagen etter at den norske hovedstyrken ankom, gikk nordmennene i gang med å overta posisjonene til svenskene som hadde hatt ansvar for de østlige delene av Sør-Libanon. Svenskene hadde blitt overført fra FN-styrken i Sinai og var blitt møtt med granatild. Sverige fikk sin første falne allerede 29. mars da en bil kjørte på en mine. Israelerne hadde rykket fra den israelske grensen og opp til Litani-elven. Dette hadde presset over 200 000 mennesker på flukt nordover.²³⁶

²³² UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske FN-styrker i Libanon. «Rapport fra oberst Schanches reise til Israel og Libanon»: 1-2. 28.mars 1978.; United Nations Secretary-General, "Progress report of the secretary-General on the United Nations Interim Force in Lebanon S/12620 /Add .1 ", red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1978), 3.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 206.; Makdisi, "Reconsidering the Struggle over UNIFIL in Southern Lebanon," 25.

Da militsen ble opprettet gikk den under navnet *Army of Free Lebanon* (AFL). I FN terminologi ble militsen kjent som *De Facto Forces* (DFF). Militsen endret navn i 1984 til *South Lebanon Army* (SLA). Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 206.; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 21, 35.

²³³ UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske FN-styrker i Libanon. «Rapport fra oberst Schanches reise til Israel og Libanon»: 1-2. 28.mars 1978.

²³⁴ UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske FN-styrker i Libanon. «Utdrag av statsminister Odvar Nordlis foredrag ved Telemark Arbeiderpartis årsmøte.» 8. april 1978

²³⁵ RAFA-3426/F/Fd/L0058 «Vedlegg 2: Bataljonens ankomst til Tel Aviv og Beirut. Detaljer»: 1-3. i «Avsluttende rapport, NORBATT I.» 31. oktober 1978

²³⁶ Tor Martin Ingebrigtsen, "UNIFIL i historisk kontekst," i *Internasjonal politikk nr. 2/3*, red. Kjell Skjelsbæk (Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1985), 49.; FMU/100. Dokumentarkiv. UNIFIL-arkivet. Boks 12: «History of UNIFIL/UN. Vol. I 1978-1983»: 10; Strømmen og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 126, 28.

Allerede 4. april kom de norske styrkene under direkte beskytning fra bombekastere. Situasjonen i området var langt fra rolig, og i de kommende dagene, ukene og månedene ble de norske styrkene flere ganger tatt under ild. I Kaoukaba, som lå nord i det norske ansvarsområdet hadde de norske styrkene gjentatte ganger blitt beskutt tidligere, men 9. mai var første gang norske styrker besvarte ilden. I denne trefningen ble en norsk offiser såret.²³⁷ Etter dette ble det flere skuddvekslinger mellom norske soldater, PLO og Haddads militis, og situasjonen til de norske soldater bar preg av å være klemt mellom grupperinger som ønsket å slåss, selv om FN-styrken stod mellom.²³⁸ Fram til 1978 hadde fredsbevarende styrkers tradisjonelle oppdrag vært å overvåke en offisiell våpenhvile. I Sør-Libanon forelå det derimot ingen formell våpenhvileavtale mellom PLO og Israel, men ingen motsatte seg direkte det libanesiske ønsket om å utplassere FN-styrker på eget område. Derimot var det et utall av fraksjoner og grupperinger i området de norske styrkene oppholdt seg som ikke anerkjente FN-styrkens tilstedeværelse og som skapte skuddvekslinger. Dette førte til at situasjonen norske styrker stod i av og til hadde lite med en upartisk FN-styrke å gjøre.²³⁹ Det var dermed ingen fred å bevare for de fredsbevarende styrkene. De måtte bare forsøke å dempe konflikten så mye som mulig.

Påskeferien hadde gjort at regjeringen ikke hadde fått redegjort for den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen før 6. april. Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite var en fagkomite hvor regjeringen kunne konsultere og rådføre seg med Stortinget bak lukkede dører. Komiteen avga som regel ikke innstillinger eller fattet vedtak.²⁴⁰ Da komiteen fikk redegjørelsen, var norske styrker allerede i Libanon. På møtet ble det redegjort for hva regjeringen hadde foretatt seg frem til dette tidspunktet og hvilke kostnader det muligens ville få. Svern Stray fra Høyre spurte forsvarsministeren om Norge hadde gjort noen selvstendige vurderinger av mandatet fra Sikkerhetsrådet og dets gjennomførbarhet. Forsvarsminister Hansen henviste da til at FN hadde funnet det formålstjenlig å opprette styrken og at det måtte

²³⁷ For en beskrivelse av hendelsene, se Magnes, *Norske FN-soldater i skuddlinjen : Libanon 1978-1998*, 37-38, 70-121. Utdrag fra krigsdagboken avbildet på s.118-120; Vigar Aabrek, "Mekling i felten og prosedyrer i forbindelse med trefninger," i *Internasjonal politikk nr 4B*, red. Arne Olav Brundtland (Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 1978), 797.

²³⁸ RAFA-3426/F/Fd/L0058 «TILLEGG B: Måned rapport juni 1978»: 3-4. 11.juli 1978 i «Avsluttende rapport, NORBATT I.» 31. oktober 1978; RAFA-3426/F/Fd/L0058 «TILLEGG C: Måned rapport juli 1978»: 1. 11.august 1978 i «Avsluttende rapport, NORBATT I.» 31. oktober 1978; "Mekling i felten og prosedyrer i forbindelse med trefninger," 797-98.

²³⁹ RAFA-3426/F/Fd/L0058 «Avsluttende rapport, NORBATT I»: 12. 31.oktober 1978

²⁴⁰ Stortinget, "Referater fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen 1976–1985". Besøkt 25.08.2018

anses som at FN hadde tro på at oppdraget kunne gjennomføres etter de målene som var satt.²⁴¹

At oppdraget hadde møtt stor skepsis i FNs Sikkerhetsråd og at flere nøkkelrådgivere anså at det ikke eksisterte noen forutsetninger for en fredsbevarende styrke i området, ble ikke nevnt. For Hansen var det et vesentlig poeng at innsettelsen av UNIFIL hadde ført til at kontakten mellom Egypt og Israel ikke var blitt brutt.²⁴² Norske myndigheter var dermed på linje med USA. Det var viktig å ha en fredsbevarende styrke i Libanon slik at de pågående fredsforhandlingene mellom Israel og Egypt ikke ble skadelidende. Regjeringen fikk ingen merknader fra Stortinget, da det var stor enighet om at norsk deltakelse i fredsbevarende operasjoner var en vesentlig del av Norges internasjonale krigsforebyggende innsats. Innsats i fredsbevarende operasjoner ble sett på å være i samsvar med Norges målsetning om å forhindre konflikter og forebygge krigshandlinger.²⁴³ Motivene bak vurderingene om at bidraget forhindret konflikt og var krigsforebyggende kan tolkes i både en altruistisk retning, ved å oppnå fredelig konfliktløsning, og drevet av egeninteresse ved å unngå at konflikten kunne få konsekvenser for Norge.

I gang med jobben

I første omgang skulle de norske styrkene påse at de israelske styrkene trakk seg tilbake, og deretter skulle nordmennene overta posisjonene til israelerne. Alle posisjonene måtte komme under FNs kontroll og ikke overlates til andre styrker.²⁴⁴ Israelerne begynte å trekke seg ut 11. april og hadde da kontroll på over ti prosent av Libanons territorium. Nordmennene overtok umiddelbart stillingene, noe som førte til flytting og omorganisering av den norske styrken. 13. juni var den israelske uttrekningen ferdig.²⁴⁵ Det norske ansvarsområdet skilte seg fra de andre delene av UNIFIL-områdene ved at det norske området var adskilt og isolert fra resten av FN-styrken. Israelerne hadde nemlig overlatt en sone på 5-10 km nord for den israelske grensen til major Saad Haddad og hans milit. Ved å overlate området til Haddad, kunne

²⁴¹ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Beredskapsstyrken til Midt-Østen»: 23-25. 06. april 1978. https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1978_0406.pdf. Besøkt 25.08.2018

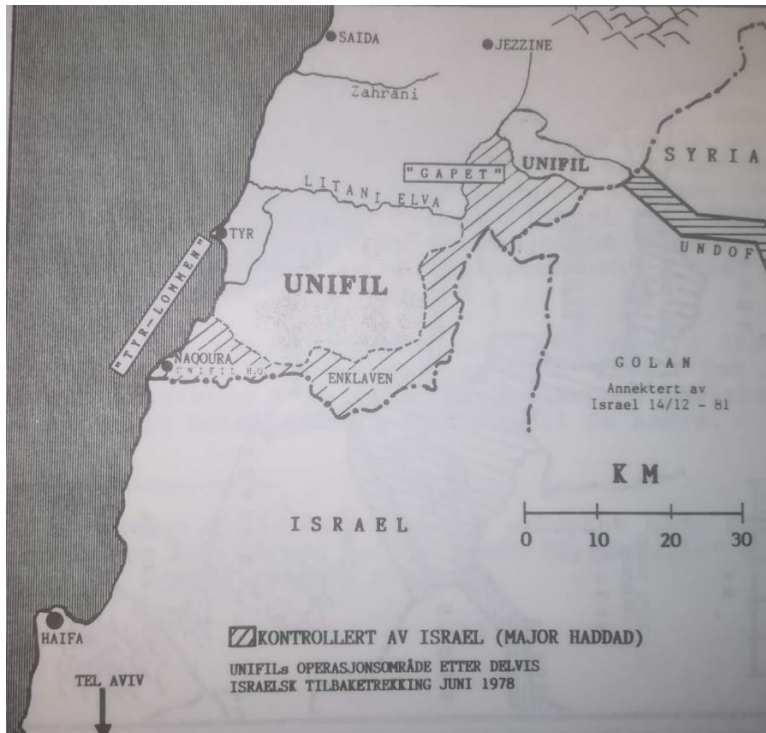
²⁴² Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Beredskapsstyrken til Midt-Østen»: 25. 06. april 1978. https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1978_0406.pdf. Besøkt 25.08.2018

²⁴³ Forsvarskomiteen, "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. nr. 178)," i *Innst. S. nr. 366 (1977-1978)* red. (Oslo: Stortinget, 1978), 2.

²⁴⁴ RAFA-3426/F/Fd/L0058 «Avsluttende rapport, NORBATT I»: 9. 31. oktober 1978

²⁴⁵ RAFA-3426/F/Fd/L0058 «Avsluttende rapport, NORBATT I»: 9. 31. oktober 1978; RAFA-3426/F/Fd/L0058 TILLEGG B: Måned rapport juni 1978»: 4. 11.juli 1978 i «Avsluttende rapport, NORBATT I.» 31. oktober 1978; Khalidi, *Conflict and Violence in Lebanon: Confrontation in the Middle East*, 133.

israelerne vise verdenssamfunnet at de rettet seg etter Sikkerhetsrådets resolusjoner. Samtidig opprettholdt Israel en stedfortrederstyrke i Libanon som beskyttet den israelske grensen fra libanesisk territorium.²⁴⁶ UNIFIL hadde da i henhold til mandatet bekreftet den israelske tilbaketrekningen, men ikke fått muligheten til å overta ansvaret for området.²⁴⁷

Bildetekst: Det norske operasjonsområdet helt øst etter den israelske tilbaketrekningen.²⁴⁸

I starten var bataljonens ansvarsområde så stort at det var en håpløs oppgave å gjennomføre effektiv overvåkning av området. I resolusjon 427 hevet FN's Sikkerhetsråd antallet soldater i UNIFIL fra 4000 til 6000, noe som gjorde at flere FN-styrker kom til Sør-Libanon, og det norske ansvarsområdet ble mindre. Nordmennene fikk således bedre kontroll. Oppgaven til den norske styrken var å hindre infiltrasjon fra væpnede grupper som PLO og Haddads milit, og hindre at de slåss mot hverandre. Overvåkingen skulle skje gjennom faste observasjons- og sjekkposter, samt patruljering. Imidlertid var det viktigste for bataljonen å etablere tillit til PLO, Haddad og Israel.²⁴⁹

²⁴⁶ Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 272.; Ingebrigtsen, "UNIFIL i historisk kontekst," 49.; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 15.; Vigar Aabrek, "Norbatt I," i *Norske FN-styrker i Libanon*, red. Per Hohle (Oslo: Norsk arkivforskning. Bedrifthistorisk institutt og forlag AS, 1983), 93.; Strømme og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 136.;

²⁴⁷ James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 " 629.

²⁴⁸ Martin Hjelmervik Ness, *FNs fredsbevarende operasjoner - UNIFIL, Deltakere, Forsvaret: En tilbakemelding fra de første 17 bataljonene* (Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1989), 2.

²⁴⁹ RAFA-3426/F/Fd/L0058 «TILLEGG B: Måned rapport juni 1978»: 3. 11.juli 1978 i «Avsluttende rapport, NORBATT I.» 31. oktober 1978; RAFA-3426/F/Fd/L0058 «Avsluttende rapport, NORBATT I»: 11. 31.oktober

I slutten av mars, før den norske styrken hadde kommet fram, hadde Forsvaret undersøkt hvilke holdninger de ulike grupperingene som sloss i Libanon hadde til UNIFIL. PLO-leder Yassir Arafat var positiv til å samarbeide med UNIFIL. Forsvarsledelsen regnet derfor med at PLO sentralt ikke ville skape problemer. Imidlertid var det langt mer usikkert om den sentrale PLO-ledelsen ville makte å holde kontroll over de ulike palestinske gruppene utenfor Beirut. Realiteten var at Arafat bare kontrollerte Fatah, PLOs militære hovedorganisasjon, og ikke de mange grupperingene innenfor PLO.²⁵⁰ For Arafat var det nok klart at PLO aldri kom til å slutte å angripe israelske soldater.²⁵¹ Om nordmennene da kom i skvis mellom PLO, og israelerne og Haddad ville det være en uheldig bieffekt av PLOs kamp.

Den israelske FN-delegasjonen hadde i utgangspunktet heller ingen innvendinger til FN-styrken, og ifølge FN-delegasjonen ville israelerne både samarbeide og yte bistand hvis det var ønskelig.²⁵² Israelerne ønsket å vise omverdenen at de la forholdene til rette for FN-styrken. Samtidig skapte de vanskeligheter for styrken for eksempel ved grensepasseringer. Etter at israelerne hadde trukket seg ut, var forholdet preget av at nordmennene forsøkte å få israelerne til å påvirke Haddads oppførsel ovenfor FN-styrkene. Israelerne påsto at de bare hadde en rådgivende rolle ovenfor Haddad, men i realiteten var den israelske innflytelsen ovenfor Haddad helt avgjørende, og ifølge Ze'ev Schiff hadde Israel total kontroll over Haddad. Det betyr derimot ikke at Haddads styrker alltid agerte på Israels ordre, men ble disiplinert av Israel.²⁵³

Fordi israelerne hadde overlatt enklaven til Haddad, førte dette til flere spente situasjoner mellom nordmennene og Haddad sine menn. I henhold til UNIFILs mandat skulle nordmennene hjelpe den libanesiske regjeringen under president Elias Sarkis å gjenopprette

1978; United Nations Security Council, "Resolution 427 (1978) of 3 May 1978," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1978).; Strømmen og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 182, 254-55.; Aabrek, "Mekling i felten og prosedyrer i forbindelse med trefninger," 791.

²⁵⁰ UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. Sak: norsk deltakelse i unifil.» 23. mars 1978; Hilde Henriksen Waage, *"Norwegians? Who needs Norwegians?": explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, vol. 9/2000, Evaluation report (Norge. Utenriksdepartementet : trykt utg.) (Oslo: Utenriksdepartementet, 2000), 28.

²⁵¹ Sønsteby, "Alternativenes grusomhet: Amerikansk politikk overfor Libanon, 1977-1979," 59.

²⁵² UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. Sak: norsk deltakelse i unifil.» 23. mars 1978

²⁵³ RAFA-3426/F/Fd/L0058 «TILLEGG D: Månedsrappport august 1978»: 2. 9. september 1978 i «Avsluttende rapport, NORBATT I.» 31. oktober 1978; Ze'ev Schiff, "Israeli Considerations Concerning UNIFIL," i *A Thankless Task: The Role of UNIFIL in Southern Lebanon*, red. Anthony McDermott B. og Kjell Skjelsbæk (Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1988), 105.; Aabrek, "Mekling i felten og prosedyrer i forbindelse med trefninger," 792-93.; "Med FN-bataljonen i Libanon," *Norsk Militær Tidsskrift* 12(1978): 561.

den libanesiske autoriteten i området. Den autoriteten hadde libanesiske myndigheter ikke hatt før innsettelsen av FN-styrken. Det var derfor vanskelig for UNIFIL å gjenopprette en suverenitet som ikke hadde vært der på mange år.²⁵⁴ Derfor startet Norbatt tidlig et samarbeid med det lokale libanesiske paramilitære politiet. Denne politistyrken bestod hovedsakelig av personer fra områder som nå var kontrollert av PLO. Haddads milits hadde følgelig mistro til dette politiet, spesielt siden politiet ikke hadde personell fra Haddad-kontrollerte områder. Haddad-militsen skapte vanskeligheter ved at den beskjøt og kidnappet nordmenn.²⁵⁵

Det kom mange krav fra Haddad. Om kravene ikke ble oppfylt, truet han med å beskytte de norske soldatene, PLO og/eller de sivile som bodde i området med artilleri.²⁵⁶ De lokale i Sør-Libanon var en blanding av religiøse grupper, der hovedgruppen var sjia-muslimer, men det var også sunni-muslimer, drusere, maronitter og andre kristne grupper der.²⁵⁷ Haddad var lite begeistret for FN-styrkene, men det var personlig kontakt mellom Haddad og nordmennene. Det, gjorde det mulig å begrense episodene. Dette betød ikke at Haddad ikke avfyrt artilleri mot nordmennene, men de norske styrkene hadde i det minste et kontaktpunkt de kunne benytte for å få slutt på beskytningen.²⁵⁸

Det var viktig for den norske FN-styrken å etablere tillit til og ha god kommunikasjon med de ulike gruppene som kjempet i borgerkrigen i Libanon. De alvorligste konfrontasjonene mellom de norske soldatene og PLO skjedde i den første tiden de norske styrkene var der.²⁵⁹ Forholdet til PLO var innledningsvis preget av mistro da PLO begynte å beskytte nordmennene allerede under innsetningen.²⁶⁰ Videre ble det opprettet en liaison-ordning mellom PLO og de norske styrkene slik at problemer som dukket opp kunne løses mer smidig. Det ble bestemt at kontakten skulle være diskret og uformell, med hensikt «å løse eventuelle praktiske vanskeligheter og avverge misforståelser».²⁶¹ Kontakten med PLO skulle

²⁵⁴ James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 " 631.

²⁵⁵ RAFA-3426/F/Fd/L0058 «TILLEGG B: Måned rapport juni 1978»: 4. 11.juli 1978 i «Avsluttende rapport, NORBATT I.» 31. oktober 1978; RAFA-3426/F/Fd/L0058 «TILLEGG C: Måned rapport juli 1978»: 3. 11.august 1978 i «Avsluttende rapport, NORBATT I.» 31. oktober 1978; Bjørn Egge, "FNs fredsbevarende operasjon i Libanon," *Internasjonal politikk*, no. 4 B (1978): 755.

²⁵⁶ Aabrek, "Mekling i felten og prosedyrer i forbindelse med trefninger," 792-93.

²⁵⁷ David Hirst, "South Lebanon: The War That Never Ends?," *Journal of Palestine Studies* 28, no. 3 (1999): 7.

²⁵⁸ Vigar Aabrek, *NORBATT I UNIFIL: En mobiliseringsbataljon i fredens tjeneste* (Bergen: Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner, 2013), 37.;

²⁵⁹ "Mekling i felten og prosedyrer i forbindelse med trefninger," 797-99.; Strømmen og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 186.

²⁶⁰ Aabrek, "Med FN-bataljonen i Libanon," 562.

²⁶¹ UD 25.11/19G Bind 1: UNIFIL. Mandat. Sammensetning. Statusrapport: «Fra Utenriksdepartementet til ambassaden i Cairo og ambassaden i Beirut. Sak: Retningslinjer for kontakt med PLO». 26. April 1978

ikke ses på som noen endring av norsk Midtøsten-politikk.²⁶² Frem til det norske engasjementet i Libanon hadde norsk Midtøsten-politikk vært preget av et svært nært forhold til Israel og en steil holdning til PLO.²⁶³

Drivkraften for Utenriksdepartementet bak kontakten med PLO var å øke sikkerheten til norske soldater i Libanon. En av nordmennene som kom til å spille en nøkkelrolle var ambassadør Hans Wilhelm Longva. Longva hadde vært norsk ambassadør i Libanon siden mars 1978, og en av hans hovedoppgaver kom til å bygge tillit til PLO. PLO ønsket seg adgang til de norske styrkenes ansvarsområde, og Longva måtte da forhandle for å forsøke å forhindre væpnede trefninger mellom PLO og nordmennene.²⁶⁴ PLO hadde en gruppe soldater i et område ved landsbyen Rachaya el Foukhar. Palestinerne ønsket å frakte forsyninger til denne gruppen. For å opprettholde norske soldaters sikkerhet ble det inngått en avtale med PLO om bruken av det området. Avtalen gikk ut på at PLO skulle få være innenfor et snevert område de ikke hadde lov å bevege seg ut ifra, og mat og vann skulle bringes til gruppen.²⁶⁵ Likevel skulle dette området skape et spenningsforhold mellom den norske FN-styrken og PLO.

Situasjonen de norske soldatene møtte i Libanon gjorde at de ofte havnet i kryssilden mellom PLO, Haddad og israelerne. Dette var farlige situasjoner som stod i et motsetningsforhold til vurderingen forsvarsminister Hansen kommuniserte til soldatene før avreise om at de ville bli trukket ut dersom de ble beskyttet eller angrepet.²⁶⁶ Forsvarssjef og Sverre Hamre ymtet at norske myndigheter og militære kanskje ikke var mentalt forberedt på de problemstillinger som var realiteten i Midtøsten.²⁶⁷ Motsetningsforholdet mellom hva som ble forespeilet og hva soldatene faktisk opplevde kan tyde på at motivene om å at norske fredsbevarende styrker forhindret konflikt og var krigsforebyggende hadde ført til at norske beslutningstakere hadde tatt avgjørelser de ikke forstod konsekvensene av.

²⁶² UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra den norske ambassaden i Beirut til Utenriksdepartementet. Ambassadens kontakter med PLO» 11.april 1978
En liaison-ordning er en forbindelsesordning mellom to aktører.

²⁶³ Riste, *Norway's Foreign Relations - A History*, 265.; Tamnes, *Norsk utenrikspolitikks historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 377-78.

²⁶⁴ Waage, "Norwegians? Who needs Norwegians?": *explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, 9/2000, 28.

²⁶⁵ Aabrek, "Med FN-bataljonen i Libanon," 565-66.

²⁶⁶ Yttrehus, *Fred og fare: historien om en norsk soldat i internasjonale operasjoner*, 20.

²⁶⁷ UD 26.6/65K Bind 4: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «referat fra moete 28 juli 1978 his israels viseforsvarsmin zippori.»: 6. 31. juli 1978

Lønnskamp – problemet som overskygget alle problemer i de norske FN-styrkene

De norske soldatene hadde ulik motivasjon for å søke tjeneste i beredskapsstyrken og i FN-styrken i Libanon. Ofte var det en kombinasjon av idealisme, eventyrlyst, et ønske om å skaffe seg militær erfaring og/eller økonomi.²⁶⁸ I møte med en situasjon som truet deres liv og helse, ønsket de norske soldatene økonomisk kompensasjon fra norske myndigheter som hadde lovet at oppdraget i Libanon ikke var farlig. Dette utviklet seg til en «lønnskamp». Både i slutten av mars og april ønsket arbeidstakerorganisasjonene høyere utbetaling til soldatene.²⁶⁹ Det gikk så langt at det til og med ble rapportert fra oberst Schanche til forsvarssjefen at «den økonomiske situasjonen for soldatene er det som overskygger alle problemer i de norske FN-styrkene.»²⁷⁰ Forsvarsdepartementet representerte arbeidsgiveren, mens soldatene var representert i ulike tjenestemannsorganisasjoner. Årsaken til lønnskampen var uenighet om hva som var en anstendig økonomisk kompensasjon for den livsfarlige situasjonen soldatene befant seg i.

Lønnskampen handlet om utbetalingen av det Forsvarsdepartementet kalte en ulempegodtgjørelse, men som soldatene kalte risikotillegg. Definisjonskampen førte til et leserinnlegg i VG der offiserer i FN-styrken skrev at de politiske myndighetene «kan jo ikke kalle det risikotillegg, for hvis det er farlig å være her skulle vi ikke ha vært her».²⁷¹ Å kalle det en ulempegodtgjørelse ble dermed fra soldatenes side sett på som «et forsøk på å tåkelegge sakens realitet, nemlig en anstendig betaling for et meget risikofylt arbeid».²⁷² Dermed ble risikooppfatningen for soldatene på bakken lagt til grunn for deres begrepsbruk rundt tema.

Soldatene anså at den økonomiske utbetalingen for tjeneste i Libanon skulle stå i stil med den risikoen soldatene erfarte, samt at utbetalingene ikke skulle fremme økonomisk tap for de

²⁶⁸ Strømmen og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 244.; Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 179.

Termen «soldat» brukes i denne sammenheng som alt væpnet personell i Libanon som er sendt dit på vegne av den norske stat. Dette brukes som et samlebegrep da menige og befal stod sammen i lønnskampen i Libanon. I Forsvaret på denne tiden var det to kategorier militære personell i tjeneste: menige og befal. Befalet var ledere utdannet i Forsvarets egne utdanningssystem og bestod av yrkesoffiserer og reserveoffiserer. *Ibid.*, 348.

²⁶⁹ FMU/100: Dokumentarkiv. UNIFIL-arkivet. Boks 2/20. UNIFIL: 1978-1979 (1): «protokoll fra møte i Forsvarsdepartementet 21 apr, 18, 19 og 22 mai 1978 om ekstraordinær ulempegodtgjøring for norske FN-styrker i Sør-Libanon»: 1.; Gisvold, *Møte med Libanon. En norsk FN-soldats beretning.*, 76-79.; Jevne, *Farlig fred*, 82-84.

²⁷⁰ Strømmen og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 244.

²⁷¹ Fenrik Lassen et al., "Lønnskippen fra Norge," *Verdens Gang*, 02.06 1978.

²⁷² Gisvold, *Møte med Libanon. En norsk FN-soldats beretning.*, 77.

tjenestegjørende da de hadde økonomiske forpliktelser i Norge.²⁷³ Soldatenes tolkning av hva en anstendig økonomisk utbetaling var dermed erfaringsorientert.

Soldatene var lønnet etter Statens Lønnsregulativ så det var tillegget som gjorde utslag i lønningsposen. Tillegget skulle «fastsettes i det enkelte tilfellet etter forutgående forhandlinger med organisasjonene».²⁷⁴ I møtet med et urolig Sør-Libanon med flere beskytninger og ordrer om å sove fullt påkledd med hjelm og splintvest var det av soldatenes oppfatning at et risikotillegg burde utbetales.²⁷⁵ Denne oppfatningen bygget på en sammenligning med tidligere erfaringer fra Gaza, der det hadde blitt utbetalt risikotillegg.

Fra soldatenes perspektiv ble Gaza-tiden trukket frem som et eksempel på at Gaza-soldatene fikk høyere risikotillegg enn Libanon-soldatene, med mindre risiko.²⁷⁶ I Gaza fikk soldatene 16 dollar dagen i såkalt krisetillegg. Indeksregulert ville det tilsvare ca. 40 dollar om dagen i 1978. Arbeidstakerorganisasjonenes krav var at soldatene skulle få tilsvarende risikotillegg som UNEF-soldatene i 1967, regulert etter lønnsutvikling og kursutvikling i tiden mellom 1967 og 1978. I 1967 hadde soldatene fått 15 dollar pr. dag.²⁷⁷ Myndighetenes foreløpige tilbud i juni var 4 dollar om dagen. Forklaringen på dette skillet mellom den økonomiske utbetalingen til Libanon- og Gaza-soldatene var ifølge departementet at det pr. definisjon var krig i Gaza, mens det i teorien var fred i Libanon. Israel og Egypt hadde aldri inngått en fredsavtale mens FN-styrken var i Gaza, og i Sør-Libanon hadde det aldri blitt erklært krig. Statens tilbud på 4 dollar dagen var så langt unna arbeidstakerorganisasjonene sitt ønske at forhandlingene ble brutt og at saken skulle bringes inn for voldgift.²⁷⁸ Dermed var departementets oppfatning av situasjonen bygget på en generell tolkning av situasjonen ut ifra de teoretiske forholdene mellom statene involvert. Denne tolkningen hadde bakgrunn i at departementsvindue ikke nådde helt til Sør-Libanon.

²⁷³ Lassen et al., "Lønnslippen fra Norge."

²⁷⁴ FMU/100: Dokumentarkiv. UNIFIL-arkivet. Boks 2/20. UNIFIL: 1978-1979 (1): «Kontrakt for frivillige befalingsmenn til de norske FN-beredskapsstyrker». 12. april 1978

²⁷⁵ Lassen et al., "Lønnslippen fra Norge."; Gisvold, *Møte med Libanon. En norsk FN-soldats beretning.*, 76-77.

²⁷⁶ Inge Sørensen, "Dårlig lønn og sanitærforhold: Stadig stigende misnøye," *Verdens Gang*, 12.05 1978.

²⁷⁷ FMU/100: Dokumentarkiv. UNIFIL-arkivet. Boks 2/20. UNIFIL: 1978-1979 (1): «protokoll fra møte i Forsvarsdepartementet 21 apr, 18, 19 og 22 mai 1978 om ekstraordinær ulempegodtgjøring for norske FN-styrker i Sør-Libanon»: 1.

²⁷⁸ FMU/100: Dokumentarkiv. UNIFIL-arkivet. Boks 2/20. UNIFIL: 1978-1979 (1): «protokoll fra møte i Forsvarsdepartementet 21 apr, 18, 19 og 22 mai 1978 om ekstraordinær ulempegodtgjøring for norske FN-styrker i Sør-Libanon»: 1.; Frode Holst, "Truer med dimisjon," *Verdens Gang*, 23.06 1978.; Gisvold, *Møte med Libanon. En norsk FN-soldats beretning.*, 76-77.

Departementets økonomiske vilkår for soldatene ble lagt frem i slutten av mai og godkjent av Stortinget i starten av juni.²⁷⁹ Voldgiftsnemda besluttet 27. juli at de som tjenestegjorde i Libanon skulle få en ekstraordinær ulempegodtgjørelse på kr. 50 pr. dag. forutsatt at Stortinget gjorde utbetalingen skattefritt.²⁸⁰ Soldatene reagerte med skuffelse og resignasjon, men de hadde oppnådd sitt primære mål om at ingen led noen økonomisk nød ved å tjenestegjøre i Libanon.²⁸¹

Vedvarende politisk støtte

Hjemme i Norge følte norske politikere at de hadde et behov for en samordning av berørte instanser som nå befattet seg med situasjonen i Libanon.²⁸² Dermed ble *Samordningsutvalget for Libanon* opprettet 21. august. Utvalget bestod av statssekretær Thorvald Stoltenberg (UD), statssekretær Johan Jørgen Holst (FD), statssekretær Paul Engstad (SMK) og general Sven Aage Hauge (FO). Det løpende arbeidet ble imidlertid overlatt til en arbeidsgruppe med representanter fra hver av statsrådene og generalen. Arbeidsgruppen skulle følge den politiske utviklingen i området, følge med på forhold som berører UNIFIL, spesielt den norske styrken og ivareta kontakten med pressen.²⁸³

En viktig sak for arbeidsgruppen høsten 1978 var å utarbeide beredskapsplaner i tilfelle en evakuering av UNIFIL-styrken. I august forelå det tre alternativer til beredskaps- og evakueringsplaner for den norske FN-styrken. De handlet om evakuering fra havner og flyplasser, ikke fra det norske ansvarsområdet i øst. Det var FN sitt ansvar. Denne saken var ytterst ømtålig da arbeidsgruppen ikke ville gi inntrykk av at Norge faktisk overveide å trekke seg fra UNIFIL.²⁸⁴ I oktober fikk norske myndigheter opplyst fra FNs visegeneralsekretær Brian Urquhart at FN har utarbeidet generelle retningslinjer for beredskapsplaner, men at det ikke var noen spesielle planer for UNIFIL. Det syntes heller ikke å være til UNIFILs hensikt å

²⁷⁹ Forsvarsdepartementet, "Tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrke i Libanon," i *St. prp. nr. 178*, red. (Oslo: Regjeringen, 1978), 3-4.; Forsvarskomiteen, "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. nr. 178)," 2-3.

²⁸⁰ UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske styrker i Libanon: «Fra Utenriksdepartementet til den norske ambassaden i Beirut. Sak: ekstraordinær ulempegodtgjøring». 27. juni 1978

²⁸¹ Gisvold, *Møte med Libanon. En norsk FN-soldats beretning.*, 79.

²⁸² UD 24.11/19H Bind 1: Samordningsutvalget for Libanon: «Samordningsutvalget for Libanon.»: 1. 21. august 1978

²⁸³ UD 24.11/19H Bind 1: Samordningsutvalget for Libanon: «Samordningsutvalget for Libanon.»: 1-2. 21. august 1978

²⁸⁴ UD 24.11/19H Bind 1: Samordningsutvalget for Libanon: «Arbeidsgruppen for Libanon. Sammendrag av drøftinger på gruppens annet møte»: 4. 28. august 1978

utarbeide slike planer.²⁸⁵ Dermed bestemte UD-statssekretær, Thorvald Stoltenberg og FD-statssekretær, Johan Jørgen Holst, at Norge på eget initiativ skulle utarbeide beredskaps- og evakueringsplaner for den norske FN-styrkens område og til havner og flyplasser.²⁸⁶ Dette arbeidet skapte ingen reaksjoner fra FN sin side.²⁸⁷

Selv om nordmennene ønsket å ha mulighet til å evakuere styrken, hadde oppdraget stor støtte fra politisk hold. Da mandatet ble forlenget med fire måneder 18. september fikk det full støtte fra utenriksminister Knut Frydenlund.²⁸⁸ Det var tidlig klart at Norge var beredt til å delta i operasjonen over lengre tid. Forsvarsdepartementet fikk fullmakt av Stortinget i juni å forberede og gjennomføre fortsatt deltagelse i UNIFIL hvis FN ønsket det.²⁸⁹ Den nye gruppen soldater ankom 15. og 20. september og overlappingen gikk uten problemer.²⁹⁰ Den nye kontingenten fikk sin første sårede allerede 25. september da en soldat ble skutt i hodet i Beirut.²⁹¹

Konklusjon

Behandlingen av invasjonen av Sør-Libanon i FNs Sikkerhetsråd foregikk hurtig og med et betydelig press fra USA om å få på plass en FN-styrke. Amerikanernes bekymring for fredsforhandlingene mellom Egypt og Israel gjorde at resolusjon 425 ble presset igjennom, på tross av klare advarsler om at det ikke var noen forutsetninger for en fredsbevarende styrke. Norske politiske myndigheter reagerte raskt ved forespørselen fra FN om å bidra i FN-styrken til Libanon. Før den uformelle forespørselen fra FN hadde norske politiske myndigheter vedtatt et politisk prinsippvedtak om å bidra til styrker til FN-styrken. Norge hadde på 1970-tallet fått en sterk økonomi som gjorde at Norge kunne engasjere seg i verden. Beredskapsstyrken var heller ikke bundet opp med andre forpliktelser så midlene for innsats var klare. Det var dermed aldri et spørsmål om Norge skulle delta, men med hva.

²⁸⁵ UD 24.11/19H Bind 1: Samordningsutvalget for Libanon: «Arbeidsgruppen for Libanon. Sammendrag av drøftinger på gruppens fjerde møte»: 1-2. 2. oktober 1978

²⁸⁶ UD 24.11/19H Bind 1: Samordningsutvalget for Libanon: «Arbeidsgruppen for Libanon. Sammendrag av drøftinger på gruppens femte møte»: 1. 16. oktober 1978

²⁸⁷ UD 24.11/19H Bind 1: Samordningsutvalget for Libanon: «Arbeidsgruppen for Libanon. Sammendrag av drøftinger på gruppens sjette møte»: 1. 3. november 1978

²⁸⁸ Knut Frydenlund, "Speech by Mr Frydenlund, United Nations General Assembly thirty-third session," red. (New York: United Nations General Assembly 1978, 25. september), 43-46.

²⁸⁹ Forsvarskomiteen, "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. nr. 178)," 3.

²⁹⁰ RAFA-3426/F/Fd/L0058 «TILLEGG E: Månedssrapport september 1978»: 3. 27. september 1978 i «Avsluttende rapport, NORBATT I.». 31. oktober 1978

²⁹¹ RAFA-3426/F/Fd/L0059 «Tillegg E: Månedssrapport for oktober måned 1978 (21 sept – 31 okt)»: 7. i «Norbatt II/UNIFIL. Rapport». 5. april 1979.

Motivene bak vurderingene om å delta i FN-styrken var et ønske om å opprettholde FN's rolle i verden. I norske øyne var FN en viktig kollektiv sikkerhetsorganisasjon.

Småstaspektivet til norske beslutningstakere gjorde at de ønsket å opprettholde en organisert verden som kunne holde Norge ute av en større konflikt. Forhandlingene mellom Egypt og Israel var også et viktig aspekt ved at Norge skulle delta i den fredsbevarende styrken. En eventuell krig mellom Egypt og Israel kunne eskalere til en større krig som kunne påvirke Norge. Ikke minst var det avgjørende for norske myndigheter at dette var en viktig sak for USA. Ved at amerikanerne var den store pådriveren for opprettelsen av styrken tok norske myndigheter dessuten små sikkerhetspolitiske risikoer ved deltagelsen da amerikanerne var Norges sikkerhetspolitiske garantist. FN var også et viktig instrument for å opprettholde den moralistiske tradisjonen i norsk utenrikspolitikk. Gjennom FN kunne Norge, gjennom *misjonærimpulsen*, fremme etiske idealer i internasjonal politikk. Tanken om at Norge hadde et særskilt kall for å gjøre dette var fremtredende for norske beslutningstakere. Norske idealer om arbeid for en fredeligere verden falt fint sammen med Norges realpolitiske interesser.

Risikoen ved oppdraget ble ikke ansett som høyere enn tidligere. Dette førte til at soldatene møtte en realitet de ikke var blitt forberedt på. Situasjonen soldatene møtte i Libanon var livsfarlig og soldatene havnet fort i kryssilden mellom PLO, Haddad og Israel. Soldatene måtte gjennomgå trusler, beskytning og kidnapping. Realiteten som gikk opp for soldatene var at risikoen for å miste liv og lemmer i Sør-Libanon var høy. Dette førte til forhandlinger mellom det politiske og militære om den økonomiske utbetaling til soldatene. Uenigheten om dette var så stor at det måtte avses en voldgiftsdom for å løse dem.

Kapittel 4: Bordet fanger - fortsatt i Libanon 1979-81

Dagen før Knut Frydenlund ga sin fulle støtte til forlengelsen av UNIFILs mandat, erklærte USAs president Jimmy Carter at Israel og Egypt hadde kommet til enighet under forhandlingene på presidentens landsted Camp David. Israel og Egypt hadde blitt enige om en rammeavtale om videre forhandlinger, formelt undertegnet 17. september 1978. Denne rammeavtalen førte til en separat fredsavtale mellom Israel og Egypt som ble undertegnet 26. mars 1979.²⁹² Endelig var avtalen som Carter hadde vært så redd for å miste på grunn av den israelske invasjonen i mars 1978 blitt reddet. UNIFIL og de norske styrkene hadde i mellomtiden etablert seg i Sør-Libanon og opplevd Libanons komplekse konfliktbilde. Hvilke vurderinger hadde norske politiske myndigheter gjort, hvorfor ble Norge stående med styrker i perioden 1979-1981, og hvordan samsvarte disse vurderingene med situasjonen soldatene møtte i Libanon?

Stabilitet for all pris

Begrunnelsen fra FNs generalsekretær og Sikkerhetsrådet for å opprettholde UNIFILs nærvær, var at styrkens tilstedeværelse hindret en oppblussing av konflikten i Libanon, som med alle sine ulike aktører ville hatt store følger for Midtøsten.²⁹³ Spørsmålet om å opprettholde bidraget ble drøftet i regjeringskonferanse 20. april 1979. I regjeringsnotatet til konferansen uttalte utenriksminister Knut Frydenlund og forsvarsministeren Rolf Hansen at «UNIFIL ikke fullt ut har klart å gjennomføre sitt mandat, og sitter fast i et politisk og militærtaktisk spill i området uten muligheter for en snarlig løsning».²⁹⁴ Denne uttalelsen fra utenriksministeren og forsvarsministeren kan forstås slik at den norske trangen til å støtte FNs oppdrag uten egne vurderinger hadde resultert i at bordet fanget.

Regjeringen ville derfor, i samråd med FN, ha en løpende vurdering av situasjonen i området og UNIFILs stilling i Sør-Libanon. Statsminister Odvar Nordli påpekte 11. desember 1978 ovenfor den israelske statsministeren Menachem Begin, som var i Norge for å motta Nobels fredspris på grunn av Camp David-avtalen, at Norge vurderte å trekke ut styrken hvis ikke

²⁹² Frydenlund, "Speech by Mr Frydenlund, United Nations General Assembly thirty-third session."; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 414-16.; Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 423.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 205.

²⁹³ Bjørn Skogmo, "FNs Sikkerhetsråd og UNIFIL: Det utøvende apparat," i *Internasjonal politikk nr. 2/3*, red. Kjell Skjelsbæk (Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 1985), 101-02.

²⁹⁴ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 193A/ Utenriksdepartementet 1979: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Det norske UNIFIL-engasjementet»:1-2. 20. april 1979

Israel lot dem utføre sitt mandat.²⁹⁵ Frydenlund og Hansen mente imidlertid at en uttrekning ville gjøre situasjonen vondt verre. Situasjonen i Libanon var fortsatt labil, uoversiktlig og kaotisk. Det ulmet mellom PLO på den ene siden, og Haddad og Israel på den andre.²⁹⁶ Det å opprettholde en viss stabilitet ble dermed viktig. Saken om stabilitet ble drøftet i regjeringskonferanse 20. april 1979. Hansen og Frydenlund argumenterte med at:

FN-styrken som sådan ikke vil kunne trekkes tilbake uten alvorlig risiko for freden og sikkerheten i området. En konfrontasjon mellom de ulike krefter som idag er representert i Libanon-konflikten vil kunne få alvorlige konsekvenser for hele situasjonen i Midt-Østen, herunder gjennomføringen av fredsavtalen mellom Israel og Egypt.²⁹⁷

Dette kan forstås som at situasjonen i Sør-Libanon ikke ble vurdert isolert fra resten av regionen av regjeringen. FN-styrken hadde, ifølge Frydenlund og Hansen i regjeringsnotatet til konferansen 20. april, «fortsatt stor betydning som en stabiliserende faktor. Dersom UNIFIL idag skulle bli trukket ut, er det økte muligheter for at en ny konflikt vil bryte ut i området».²⁹⁸ Frydenlund hadde tidligere presisert ovenfor Andrew Young, USAs ambassadør til FN, at «Uten UNIFIL må opptrappinger av fiendtlighetene og fare for åpen konflikt påregnes.»²⁹⁹ Den åpne konflikten kunne spre seg, og utenriks- og forsvarsministeren mente: «Mulighetene for en full gjennomføring av UNIFILs mandat er på denne bakgrunn betinget av en omfattende fredsløsning i Midt-Østen.»³⁰⁰ Disse vurderingene kan forstås som at det ikke var lite de to ministrene mente måtte til for at UNIFIL skulle få gjennomført sitt mandat. Å beholde en viss stabilitet i regionen var dermed førende for de norske beslutningstakernes vurderinger. Uten stabilitet kunne hele regionen gå opp i flammer.

²⁹⁵ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 379.; Waage, "Norwegians? Who needs Norwegians?": *explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, 9/2000, 28.

²⁹⁶ Forsvarsdepartementet, "Tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1979 i forbindelse med Norges fortsatte deltakelse i FN's vaktstyrke i Libanon," i *St. prp. nr. 32*, red. (Oslo: Regjeringen, 1979), 1.; UD 24.11/19H Bind 1. Samordningsutvalget for Libanon. «Fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Utkast, Notat til Regjeringskonferanse.»: 3. 17. april 1979; UD 24.11/19H Bind 1.

Samordningsutvalget for Libanon. «Vårt FN engasjement. Står innsatsen i forhold til hva som er oppnådd som fredsbevarende effekt. Notat.»: 3. 17. april 1979

²⁹⁷ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 193A/ Utenriksdepartementet 1979: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Det norske UNIFIL-engasjementet»: 2. 20. april 1979

²⁹⁸ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 193A/ Utenriksdepartementet 1980-81: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Norges fortsatte deltakelse i UNIFIL-styrkene i Libanon. Spørsmål om opprettholdelse av sanitetskompaniet.»: 1. 05. februar 1980

²⁹⁹ UD 26.6/65K Norsk FN-styrke til Libanon. Bind 6 «Utenriksministerens samtale med Andrew Young. UNIFIL. Status.»: 1. 12. januar 1979

³⁰⁰ UD 24.11/19H Bind 1. Samordningsutvalget for Libanon. «Fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Utkast, Notat til Regjeringskonferanse.»: 3. 17. april 1979

En uttrekning ville, slik det kommer frem i regjeringsnotatet fra 20.april, utgjøre en alvorlig risiko for fred og sikkerhet i Libanon og ha alvorlige konsekvenser for hele Midtøsten. I tillegg fremholdt de to ministerne i samme notat at det ville «vekke sterke internasjonale reaksjoner om Norge beslutter å trekke vår UNIFIL-kontingent tilbake etter vel ett års tjeneste i Sør-Libanon».³⁰¹ Av hvem og i hvilket omfang Norge ville kunne vente internasjonale reaksjoner ved en eventuell uttrekning, fremgår ikke eksplisitt av notatet, men det kan forstås som at norske myndigheter opplevde en reell frykt for mulige reaksjoner fra andre land. I perioden 1979 – 1980 var Norge medlem av FNs Sikkerhetsråd og Norge la seg på en forsiktig konsensusorientert linje.³⁰² Kritikerne mente ifølge Ole Ålgård, Norges FN ambassadør og representant til Sikkerhetsrådet, at han «transformed Norway into the 51st state of the United States during my years in the Security Council.»³⁰³ Dette er en krass karakteristikk da den konsensusorientert linjen heller reflekterte en anerkjennelse av maktforholdene i Sikkerhetsrådet med vetomakter. Som småstat hadde Norge ikke mye å tjene mot å opponere i rådet mot vetomaktene, spesielt ikke USA, Norges beskyttende supermakt og NATO-alliert. Linjen representerte også at norske beslutningstakere vurderte at i Sikkerhetsrådet var det viktig å vise NATO-lojalitet for å vise samhold i alliansen og ikke legge seg ut med Norges allierte, spesielt USA.³⁰⁴ Da USAs holdning, spesielt til UNIFIL, ble tungt vektlagt for å opprettholde bidraget og at Norge var i Sikkerhetsrådet, er en mulig forklaring at Norge fryktet USAs reaksjoner, da USA var Norges sikkerhetsgaranti gjennom NATO.

Selv om norske beslutningstakere fryktet internasjonale reaksjoner og en forverret situasjon ble det økonomiske aspektet ved FN-styrken derimot vurdert av ministrene som en mulig uttrekningsgrunn. Ifølge FNs generalsekretær skulle alle medlemsstater betale for operasjonen, men flere av FNs medlemsstater betalte ikke sine bidrag for UNIFIL.³⁰⁵ Regjeringen hadde forutsatt at omkostningene skulle refunderes av FN etter en spesiell fordelingsnøkkel da de vedtok kg. res. 22. mars 1978.³⁰⁶ Det ble derimot tidlig klart for den

³⁰¹ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 193A/ Utenriksdepartementet 1979: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Det norske UNIFIL-engasjementet»: 2. 20. april 1979

³⁰² Svenbalrud, "Foundation and Ornament: The United Nations as "Cornerstone of Norwegian Foreign Policy," 1970-2005," 213, 17.

³⁰³ Ibid., 216.

³⁰⁴ Ibid., 216-17.

³⁰⁵ United Nations Secretary-General, "Report of the Secretary-General on the implementation of Security Council resolution 425 (1978) " 4.

³⁰⁶ UD 26.6/65K UNIFIL. Norske styrker i Libanon. Bind 1. «Kongelig resolusjon av 22. mars 1978. Deltakelse av en norsk FN-bataljon i De forente nasjoners midlertidige styrke i Libanon (UNIFIL).»: 4. 22.mars 1978;

norske regjeringen og Stortinget at refusjon fra FN kunne utebli og at utgiftene for FN-oppdraget måtte finansieres nasjonalt.³⁰⁷ Dette gjorde at flere av de landene som deltok med militære styrker til UNIFIL selv måtte ta regningen da FN ikke kunne tilbakebetale utgiftene til de deltakende landene i henhold til avtalen.

Av regjeringsnotatet fra 20. april 1979 til regjeringskonferansen fremgår det at Frydenlund og Hansen vurderte situasjonen følgende måte: «Økonomiske argumenter som vil bli fremført fra norsk side i favør av en slik beslutning kan ikke påregnes å bli møtt med forståelse, spesielt på bakgrunn av våre tidligere utsagn og holdninger til FNs fredsbevarende operasjoner.»³⁰⁸ I samme notat påpeker de to ministrene opp at den norske avgjørelsen ville sette FN i en vanskelig posisjon da «[d]et vil bli meget vanskelig for FN å skaffe erstatning for norske enheter. En norsk tilbaketrekning vil også kunne føre til at andre troppebidragende land vil kunne følge eksempelet.»³⁰⁹ Dette kan forstås dit hen at den alvorlige trusselen mot stabiliteten i regionen ved en uttrekning, sammen med manglende forståelse for det økonomiske argumentet og ønsket om ikke å sette FN i en vanskelig situasjon, gjorde at de to ministerne tilrådet at den norske deltakelsen i styrken måtte opprettholdes. Spørsmålet om en eventuell uttrekning ser ikke ut til å ha blitt diskutert videre etter den aktuelle regjeringskonferansen.

Likevel var de to ministerne klare på at norske beslutningstakere burde:

gjøre alle berørte parter og FN oppmerksom på at man ikke kan forvente at Norge vil kunne opprettholde sitt engasjement i Sør-Libanon på ubegrenset tid. Det bør presiseres at man nå fra norsk side forventer at partene viser nødvendig politisk vilje til oppriktig samarbeid med UNIFIL, slik at styrken kan få gjennomført sitt mandat og dermed avsluttet sitt oppdrag i Sør-Libanon. En slik fremgangsmåte fra vår side vil kunne virke som et ekstra press på partene til å øke anstrengelsene for å finne fram til en ordning på problemene i området.³¹⁰

Forsvarsdepartementet, "Tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrke i Libanon," 4.;

³⁰⁷ Ibid., 4-5.; Forsvarskomiteen, "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. nr. 178)," 2.; Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Beredskapsstyrken til Midt-Østen»: 2. 06. april 1978.

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/storningsarkivet/duuk/1976-1980/1978_0406.pdf Besøkt 22.03.2019

³⁰⁸ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater / Eske 193A/ Utenriksdepartementet 1979:

«Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Det norske UNIFIL-engasjementet»: 2. 20. april 1979

³⁰⁹ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater / Eske 193A/ Utenriksdepartementet 1979:

«Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Det norske UNIFIL-engasjementet»: 2. 20. april 1979

³¹⁰ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater / Eske 193A/ Utenriksdepartementet 1979:

«Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Det norske UNIFIL-engasjementet»: 2-3. 20. april 1979

På dette grunnlaget skulle det norske bidraget fortsette i Libanon, med unntak av helikopteravdelingen som ble trukket ut i juli 1979 og sanitetskompaniet i august 1980.³¹¹ Det var imidlertid et resultat av personellmessige rekrutteringsproblemer da «Rekrutteringssituasjonen (...) har utviklet seg kritisk, og dette forhold ville på sikt få følger for den faglige standard.»³¹² Regjeringsnotatet fra 05. februar 1980 må tolkes dit hen at regjeringens helhetsvurdering ikke hadde endret seg.

Selv om Frydenlund og Hansen mente at en uttrekning ville gjøre vondt verre, var sistnevnte sommeren 1979 betenkt over fortsatt å skulle være i Libanon. Norske styrker rapporterte stadig om alvorlige påkjenninger og utfordringer med eskalerende tung ildutveksling mellom PLO, Haddad og Israel.³¹³ Hansen ønsket at det skulle utøves et reelt press på partene for å få dem til å samarbeide. I et intervju med Aftenposten i august uttalte han: «vi nærmer oss nå det kritiske punkt der vi må vurdere hvorvidt det er forsvarlig å ha de fredsbevarende styrkene stasjonert i Syd-Libanon».³¹⁴ Hansen la vekt på at en slik beslutning burde fattes av FNs Sikkerhetsråd, men at Norge måtte gjennomføre selvstendige vurderinger av situasjonen og om forutsetningene for vedvarende tilstedeværelse var tilstede.³¹⁵ Dette utspillet skapte alvorlige bekymringer hos libanesiske myndigheter som tok kontakt med den norske FN-delegasjonen i New York for å få kartlagt hva den norske forsvarsministeren mente om UNIFILs fremtid. Delegasjonen svarte at uttalelsen måtte anses som et varsel til partene om at de var best tjent med å samarbeide med UNIFIL.³¹⁶ Like fullt var det klart at Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet mente at en eventuell beslutning om å

³¹¹ Svein Erik Pedersen, "Sanitetstjenesten i Libanon - Sanitetskompaniet," i *Norske FN-styrker i Libanon*, red. Per Hohle (Oslo: Norsk arkivforskning. Bedrifthistorisk institutt og forlag AS, 1983), 127.; Hans Haug, "Helikoptervingen i UNIFIL," *ibid.*, 138.; Strømmen og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 285-86, 94.

³¹² RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 200/ Utenriksdepartementet 1980-81: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Norges fortsatte deltakelse i UNIFIL-styrkene i Libanon. Spørsmålet om opprettholdelse av sanitetskompaniet»: 2. 05. februar 1980

³¹³ RAFA-3426/F/Fd/L0060: «Norbatt III/UNIFIL. Rapport.»:1. 12. oktober 1979

³¹⁴ UD 26.6/65K Norsk FN-styrke til Libanon. Bind 8: «Det norske UNIFIL-engasjementet. Intervju med forsvarsminister Rolf Hansen i Aftenposten». 27. august 1979.; UD 26.6/65K Norsk FN-styrke til Libanon. Bind 8: «For Utenriksministeren fra ekspedisjonssjef Christiansen. Sak: Det norske UNIFIL-engasjementet»: 2. 12. juni 1979

³¹⁵ UD 26.6/65K Norsk FN-styrke til Libanon. Bind 8: «Det norske UNIFIL-engasjementet. Intervju med forsvarsminister Rolf Hansen i Aftenposten». 27. august 1979.

³¹⁶ UD 26.6/65K Norsk FN-styrke til Libanon. Bind 8: «Fra FN-delegasjonen i New York til Utenriksdepartementet. Sak: norge og unifil – henvendelse fra libanon». 28. august 1979.

trekke UNIFIL ut, skulle fattes av FNs Sikkerhetsråd og ikke av det enkelt troppebidragsytende land alene.³¹⁷

For Sikkerhetsrådet var det derimot forbundet med store problemer i det hele tatt å vurdere en uttrekning. UNIFIL ble opprinnelig opprettet som en midlertidig styrke, men fordi «problemene ikke lot seg løse» på kort sikt måtte mandatet fornyes kontinuerlig. Mandatet ble fornyet rundt hver sjette måned.³¹⁸ Dette skulle fungere som et press på partene da en uttrekning kunne gjøre situasjonen verre. Derimot vurderte FNs generalsekretær at det å true med å trekke seg ut hadde store følger. For det første ville ikke en uttrekning være effektiv for å skape et press ovenfor israelerne, den viktigste parten, mens det skapte et betydelig press på den libanesiske- og amerikanske regjeringen. For det andre ville FNs fredsbevarende operasjoner i fremtiden bli påvirket i negativ forstand da en uttrekning ville fremstå som et tap for FNs evne til fredsbevaring.³¹⁹ Det kortsiktige perspektivet gjorde også at den militære innsatsen i Libanon ikke ble gjenstand for noen grundig vurdering.³²⁰ Dermed ble trusselen om en uttrekning en sovepute, og norske myndigheter kunne bare skyve en eventuell beslutning om å trekke styrken hjem foran seg.

Den gjennomgående helhetsmotivasjonen til regjeringen var at UNIFIL-styrken var avgjørende for Norges innsats for varig fred i Midtøsten, et syn som også ble delt av Stortinget.³²¹ Samtidig var det klart for norske beslutningstakere at UNIFIL ikke hadde

³¹⁷ UD 26.6/65K Norsk FN-styrke til Libanon. Bind 8: «Fra Utenriksdepartementet til FN-delegasjonen i New York. Sak: Norge og UNIFIL. Henvendelse fra Libanon.» 29. august 1979.

³¹⁸ Utenom i fire måneders perioden fra 18. september 1978 til 19. januar 1979 da mandattiden var fire måneder. Etter sikkerhetsrådsresolusjon 425 var det resolusjon 434 (18. september 1978), 444 (19. januar 1979), 450 (14. juni 1979), 459 (19. desember 1979), 474 (14. juni 1980), 483 (17. desember 1980), 488 (19. juni 1981) 498 (18. desember 1981) som i perioden 1978-81 ga forlenget mandatet til UNIFIL.

³¹⁹ Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 169.

³²⁰ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 173.

Den totale norske uttrekningen skjedde først i 1998. Rekrutteringsproblemer ble trukket frem som den umiddelbare årsaken til tilbaketrekingen, men FNs fredsbevarende styrker hadde også mistet politisk betydning innenriks i tautrekkingen mellom Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet. Andre oppdrag fikk prioritet foran Libanon. Gunnar Grut, "Norges UNIFIL-retrett: Et spill på to nivåer" (Hovedoppgave, Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet, 2005), 115-16.; Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 173.

³²¹ Forsvarskomiteen, "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. nr. 52)," i *Innst. S. nr. 126 (1978-1979)*, red. (Oslo: Stortinget, 1978).; "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1979 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. nr.32)," i *Innst. S. nr. 94 (1979-1980)*, red. (Oslo: Stortinget, 1979).; "Innstilling fra forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1980 i forbindelse med Norges faste deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. 128)," i *Innst. S. nr. 321 (1979-1980)*, red. (Oslo: Stortinget, 1980).; "Innstilling fra forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1980 i forbindelse med Norges fortsatte deltaking i FN's fredsbevarende styrker i Libanon (St. prp. nr. 28)," i *Innst. S. nr. 73 (1980-*

gjennomført sitt mandat og det ble stilt spørsmålstegn ved hvor lenge oppdraget kunne vare. Ønsket om å opprettholde stabilitet, ikke sette FN i en vanskelig situasjon og oppfattelsen av internasjonale reaksjoner gjorde at norske beslutningstakere mente at den norske deltakelsen i styrken måtte opprettholdes. De økonomiske kostnadene som ikke ble refundert ble sett på som mindre sett opp mot tapet av politisk prestisje for regjeringen, så dette argumentet ble kun delt innenfor regjeringsskollegiet og resulterte ikke i noe som helst.

I oktober 1979 ble Rolf Hansen utnevnt til miljøvernminister, og Thorvald Stoltenberg overtok forsvarsministerposten.³²² Stoltenberg ble av formannen i Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité Arvid Johanson utfordret på muligheten om at UNIFIL-oppdraget hadde begynt å fortone seg i et «evighetsperspektiv». Stoltenberg minnet om at Norge hadde stilt med FN-styrker i 11 år på Gazastripen.³²³ Så fred ble ikke laget over natten.

Våren 1980 ble UNIFILs hovedkvarter beskyttet av artilleri og to irske soldater var blitt myrdet av Haddads militis. Stoltenberg var, som sin forgjenger, usikker på hvor lenge norske myndigheter kunne akseptere situasjonen i Sør-Libanon.³²⁴ Statsminister Nordli hevdet som et tilsvarende svar at det var politisk umulig å kalle den norske styrken hjem, om ikke hele UNIFIL ble avvirket av FNs Sikkerhetsråd. Nordli henvendte seg likevel til president Carter om at Norge ikke lenger aksepterte trakasseringen og bruk av våpen mot UNIFIL. Carter la i sitt svar stor vekt på at Norge ikke kunne trekke seg ut da det norske bidraget var av en avgjørende betydning for UNIFIL.³²⁵ USAs interesser i Midtøsten var sentrert rundt to ting. Å beskytte sin fremste allierte Israel, samtidig som de fikk tilgang på olje fra de andre landene i Midtøsten. UNIFIL hadde blitt presset igjennom med dette i bakhodet av Carter i 1978, sammen med tanken om at den israelske invasjonen ikke skulle ødelegge fredsforhandlingene

1981), red. (Oslo: Stortinget, 1980).; "Innstilling fra forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1981 i forbindelse med Norges fortsatte deltagelse i FN's fredsbevarende styrker i Libanon (St. prp. nr. 160)," i *Innst. S. nr. 315 (1980-1981)*, red. (Oslo: Stortinget, 1981).

³²² Regjeringen.no, "Odvar Nordlis regjering: 15. januar 1976–4. februar 1981," Regjeringen, <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/odvar-nordlis-regjering-1976-1981/id438726/?expand=factboxRegjeringsmedlemmer>. Besøkt: 10.01.2019

³²³ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Situasjonen i Libanon og FN-styrkenes stilling. Redegjørelse ved forsvarsministeren.»:46-49. 24. april 1980. https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1980_0424.pdf . Besøkt: 10.01.2019; Ose, "Med sykkel til Sinai: Norges deltagelse i FNs første fredsbevarende styrke – fredsidealisme eller ivaretagelse av egeninteresser?," 117.

³²⁴ RAFA-3426/F/Fd/L0062: «NORBATT V/UNIFIL. Rapport.»: 1. 15. oktober 1980

³²⁵ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 175-76.; Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 379.

mellom Israel og Egypt. Derfor ønsket USA å opprettholde en stabilitet som hindret Israel og Syria i direkte å slåss mot hverandre.³²⁶ Den norske vurderingen var dermed preget av amerikanernes holdning til UNIFIL.

Stabilitet på bakken?

Stabiliteten norske politikere ønsket å opprettholde fortonet seg ganske annerledes på bakken i Sør-Libanon. Selv om det var en utbredt holdning å støtte opp om det norske bidraget til Sør-Libanon, var den manglende samarbeidsviljen til PLO, Haddad og Israel bekymringsfull. Soldatene, som faktisk skulle opprettholde stabiliteten norske politikere ønsket, forsøkte å oppnå en viss grad av ro og orden gjennom å ha et tillitsforhold til de ulike aktørene som opererte i Sør-Libanon. De norske soldatene måtte stadig mekle med partene for å få dem til å samarbeide med FN-styrken. For de norske soldatene var situasjonen preget av svingninger mellom rolige perioder og intense kamper som både var kritiske og dramatiske.³²⁷

Forholdet til PLO ble av nordmennene betegnet som stabilt og tilfredsstillende, selv om de mente at PLO ikke spilte med åpne kort ovenfor de norske soldatene. Det ble heller ikke lettere av at PLO var en stor organisasjon med mange ulike grupperinger som hadde ulike metoder og delmål. De ulike grupperingene hadde bare et felles mål, opprettelse av en palestinsk stat. Da nordmennene kommuniserte med PLO, følte de at organisasjonen talte med to tunger. På en side forsikret PLO at de aksepterte nordmennenes tilstedeværelse og at PLO ikke ville hindre nordmennenes oppdrag som var å hindre at væpnede personer passerte gjennom sitt ansvarsområde. På den annen side forsøkte PLO nettopp å infiltrere det norske ansvarsområdet, noe som førte til sammenstøt mellom nordmennene og palestinerne. En representant fra PLO skal ha uttalt til de norske soldatene at «the day belongs to Unifil, the night belongs to PLO».³²⁸

Derimot var det ingen store problemer i forbindelse med anholdelse av palestinske infiltratører. Det utviklet seg prosedyrer for dette, og PLO og de norske militære hadde en avtale om at skyting skulle unngås.³²⁹ Likevel skjedde det til tider at norske soldater ble

³²⁶ Sønsteby, "Alternativenes grusomhet: Amerikansk politikk overfor Libanon, 1977-1979," 105.

³²⁷ RAFA-3426/F/Fd/L0060: «Norbatt III/UNIFIL. Rapport.»: 1. 12. oktober 1979; RAFA-3426/F/Fd/L0062: «NORBATT V/UNIFIL. Rapport.»: 1, 6. 15. oktober 1980

³²⁸ RAFA-3426/F/Fd/L0059 «NORBATT II/UNIFIL. Rapport»: 21. 5. april 1979

³²⁹ RAFA-3426/F/Fd/L0059 «Norbatt II/UNIFIL. Rapport»: 18. 5. april 1979; RAFA-3426/F/Fd/L0060: «Norbatt III/UNIFIL. Rapport.»: 26, 34. 12. oktober 1979

beskutt av palestinerne og fikk sine kjøretøy kapret. Dette ble løst ved forhandlinger.³³⁰ De vanskelighetene som oppstod, skyltes svikt i kjennskap til rutinene, samt at det fra PLO sin side var vanskelig å ha kontroll på andre, mer aggressive palestinske grupper. Arafat, som norske myndigheter hadde kontakt med, hadde bare kontroll over Fatah som var den største gruppen i PLO.³³¹ Dette førte av og til den paradoksale situasjonen at PLO noen ganger tipset nordmennene om infiltrasjonsforsøk fra andre palestinske gruppene.³³²

Fra våren 1979 var det Haddad, hans milits og israelerne som utgjorde hovedproblemet for den norske styrken. I enklaven som israelerne hadde overgitt til Haddads styrker under tilbaketrekningen, hadde israelerne forbeholdt seg retten til å rykke inn med egne styrker når det passet dem.³³³ De israelske styrkene og Haddads milits gjennomførte flere operasjoner mot det norske ansvarsområdet som de norske soldatene måtte avvise, enten fysisk eller ved å løsne varselskudd mot inntrengerne. Dette ble gjort flere ganger, og israelerne prøvde ikke lengre å skjule støtten til Haddad, slik de tidligere hadde nektet for.³³⁴ Nordmennene opplevde også en betydelig beskytning med artilleri og bombekastere i forhold til tidligere, samt at enklaven ble stengt for gjennomfart. Det mest alvorlige tilfellet fant sted 18. april 1979 da en norsk FN-soldat ble drept og én alvorlig såret av en granat, som med stor sannsynlighet ble avfyrt fra Israel.³³⁵

Ett år senere hadde det skjedd så mange voldelige hendelser mot UNIFIL-styrken at FNs visegeneralsekretær Brian Urquhart stilte spørsmål om reglene for bruk av våpen i selvforsvar burde liberaliseres, og hvorvidt det var på tide å gi FN-styrken tyngre militært utstyr for å hankses med problemene.³³⁶ Men den norske regjeringen og forsvaret var skeptiske, slik de hadde vært tidligere.³³⁷ Det kunne føre til en uholdbar situasjon hvis FN-styrken skulle

³³⁰ RAFA-3426/F/Fd/L0062: «NORBATT V/UNIFIL. Rapport.»: 13. 15. oktober 1980

³³¹ Waage, "Norwegians? Who needs Norwegians?": *explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, 9/2000, 28.

³³² RAFA-3426/F/Fd/L0059 «Norbatt II/UNIFIL. Rapport»: 18. 5. april 1979; RAFA-3426/F/Fd/L0060: «Norbatt III/UNIFIL. Rapport.»: 26, 34. 12. oktober 1979

³³³ Fermann, *Internasjonal fredsbevaring 1956-1990*, 5, 96.

³³⁴ RAFA-3426/F/Fd/L0059 «Norbatt II/UNIFIL. Rapport»: 19. 5. april 1979

³³⁵ RAFA-3426/F/Fd/L0060: «Norbatt III/UNIFIL. Rapport.»: 35-36. 12. oktober 1979; UD 26.6/65K Norsk FN-styrke til Libanon. Bind 8: «UNIFIL. Norsk soldat drept 18. april. Rapport»: 1-2. 23. mai 1979

³³⁶ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Situasjonen i Libanon og FN-styrkenes stilling. Redegjørelse ved forsvarsministeren.»: 40-41. 24. april 1980.

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1980_0424.pdf . Besøkt 24.01.2019

³³⁷ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Situasjonen i Libanon og FN-styrkenes stilling.

Redegjørelse ved forsvarsministeren.»: 40-41. 24. april 1980.

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1980_0424.pdf . Besøkt 24.01.2019; Strømme og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 180.

begynne med offensiv våpenbruk og ble en kampstyrke. Både PLO og Haddad ville da kunne få støtte fra langt flere. Det kunne igjen føre til at den stabiliteten som FN-styrken var utplassert for å bevare ville kunne forvitte.³³⁸ Selv om freden ikke ble fullt ut bevart, virket det norske militære bidraget til Libanon dempende på en ellers glødende situasjon der partene når som helst tok til våpen og hvor det når som helst kunne bryte ut storbrann.

Norge som mekler etter Camp David

Den nære kontakten mellom norske soldater og PLO, som hadde begynt som et resultat av den norske styrkens tilstedeværelse i Sør-Libanon, utviklet seg med Norge i en meklerrolle også på politisk nivå. Gjennom 1970-tallet hadde Norges forhold til PLO utviklet seg fra et lavt diplomatisk nivå til det fra 1976 var sentrale norske diplomater som møtte viktige PLO-representanter.³³⁹ Da Norge engasjerte seg som en del av UNIFIL, måtte Norge forholde seg til PLO som en *de facto* aktør i konflikten, og umiddelbart etter Norges inntreden i UNIFIL hadde UD utarbeidet retningslinjer for hvordan kontakten med PLO skulle være. Hensikten med retningslinjene var å gi ambassaden i Beirut og Kairo råd om hvordan de kunne løse praktiske vanskeligheter og avverge misforståelser, samt hvordan de norske diplomatene kunne møte representanter fra PLO. Tidligere hadde de bare hatt lov til å motta representanter. Nå kunne de også ta egne initiativ til møter. Dette skulle ikke ses på som en endring av norsk Midtøsten-politikk, som var restriktiv ovenfor PLO, men frøet for kontakt med PLO var dermed sådd, og ideen om at Norge kunne ha en meklerrolle så sin spede begynnelse.³⁴⁰ Drivkraften for den endrede norske diplomatiske kontakten med PLO var drevet av et ønske om å bedre de norske soldatenes sikkerhet.³⁴¹

I forbindelse med den israelsk-egyptiske fredsavtalen i 1979 skulle Israel oppgi oljefeltene i Sinai. Iran skulle da stå for leveranse av olje til Israel, men etter revolusjonen i Iran falt dette alternativet bort, og Israel trengte en ny leverandør av olje. USA, Israels allierte, henvendte seg da til Norge, som nylig hadde funnet olje, om å inngå en langtidskontrakt for å levere olje til Israel. At USA var Norges viktigste og næreste Nato-allierte og at Israel nøt stor støtte i

³³⁸ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Situasjonen i Libanon og FN-styrkenes stilling. Redegjørelse ved forsvarsministeren.»: 40-41. 24. april 1980.

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1980_0424.pdf . Besøkt 24.01.2019

³³⁹ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 379.

³⁴⁰ UD 25.11/19G Bind 1: UNIFIL. Mandat. Sammensetning. Statusrapport: «Fra Utenriksdepartementet til ambassaden i Cairo og ambassaden i Beirut. Sak: Retningslinjer for kontakt med PLO». 26. April 1978

³⁴¹ Waage, "Norwegians? Who needs Norwegians?": *explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, 9/2000, 28.

den norske befolkningen gjorde at regjeringen fikk et dilemma. Utenriksminister Frydenlund fryktet at ved å gå med på leveransen ville det resultere i «sterke reaksjoner fra oljeproduserende araberland».³⁴² Samtidig fryktet han at oljeleveransen ville føre til terrorangrep mot Norge og spesielt UNIFIL-styrken. En oljeavtale ville også true det nye og skjøre forholdet mellom PLO og Norge, som Frydenlund ønsket å bedre på grunn av norske UNIFIL-soldaters utsatte posisjon.³⁴³ Samtidig var Norge på slutten av 1970-tallet isolert i Europa med tanke på sitt restriktive syn på PLO, men det ønsket Frydenlund å endre til en mer sympatisk politikk ovenfor PLO.³⁴⁴ Regjeringen påstod dermed at det ikke var noe olje tilgjengelig og svarte nei på USAs anmodning.³⁴⁵

I løpet av arbeidet med oljeleveransen tok den norske ambassadøren i Libanon, Hans Wilhelm Longva, kontakt med PLO leder Yassir Arafat for å sjekke om PLO hadde noen motforestillinger til en eventuell norsk oljeleveranse. Det hadde han nå mulighet til ettersom retningslinjene fra UD hadde åpnet for at norske diplomater kunne ta kontakt med representanter fra PLO. Arafat hadde ingen motforestillinger, men han forventet til gjengjeld å kunne ta kontakt med Norge hvis han trengte en hemmelig kanal til Israel. Norges nære forhold til Israel og USA var en viktig årsak til at Arafat ønsket å bruke Norge i en meklerrolle. Utenriksminister Frydenlund og regjeringen takket gledelig ja til Arafats anmodning.³⁴⁶ Det norske militære bidraget til Libanon beredte dermed grunnen for senere norske meklingsforsøk i Midtøsten.

Statsminister Odvar Nordli fra Arbeiderpartiet søkte i februar 1981 avskjed på grunn av helsemessige årsaker og ble erstattet av Gro Harlem Brundtland fra samme parti. I utenriks-

³⁴² Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Orientering av utenriksminister Knut Frydenlund om "Oljeleveranser til Israel"»: 2. 3. april 1979.

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1979_0403.pdf Besøkt 15.01.2019

³⁴³ Waage, "Norwegians? Who needs Norwegians?": *explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, 9/2000, 33-34.; Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Orientering av utenriksminister Knut Frydenlund om "Oljeleveranser til Israel"»: 2. 3. april 1979.

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1979_0403.pdf Besøkt 15.01.2019

³⁴⁴ "Explaining the Oslo Backchannel: Norway's Political Past in the Middle East," 602.

³⁴⁵ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Orientering av utenriksminister Knut Frydenlund om "Oljeleveranser til Israel"»: 2. 3. april 1979.

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1979_0403.pdf Besøkt 15.01.2019; "Norwegians? Who needs Norwegians?": *explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, 9/2000, 33-34.;

³⁴⁶ "'Peacemaking Is a Risky Business' - Norway's Role in the Peace Process in the Middle East, 1993-96," i *PRIO Report 1/2004*, red. (Oslo: International Peace Research Institute Oslo (PRIO), 2004), 223.; "Norwegians? Who needs Norwegians?": *explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, 9/2000, 34.; "Explaining the Oslo Backchannel: Norway's Political Past in the Middle East," 603-04.; "Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie," 409-10.;

og forsvarsministerpostene skjedde det ingen rokeringer da Knut Frydenlund og Thorvald Stoltenberg fortsette i Brundtland-regjeringen i samme ministerposter.³⁴⁷ Det skjedde heller ingen endring i de norske vurderingene angående det norske militære bidraget til Libanon.

Derimot skjedde det store endringer i Libanon. I begynnelsen av juli 1981 iverksatte PLO en ti dagers offensiv med artilleriangrep mot Nord-Israel. Dette førte til at flere tusen israelske sivile flyktet og at det israelske luftvåpenet besvarte med gjengjeldelsesangrep mot PLO i Sør-Libanon. Dette fikk FNs Sikkerhetsråd til enstemmig å kreve stopp i alle kamphandlinger og kritisere den uakseptable situasjonen som hadde blusset opp i Libanon de siste dagene.³⁴⁸ Situasjonen roet seg etter at amerikanerne hadde fått forhandlet frem en våpenhvile gjeldende fra 24. juli. Et dokument ble aldri nedskrevet, men PLO og Israel hadde hver for seg godtatt et våpenhvileforslag som ble fremmet av den amerikanske sendemannen Philip Habib.³⁴⁹ De norske soldatene opplevde denne ildutvekslingen på nært hold og måtte flere ganger gå i dekningsrom. Våpenhvilen førte til en rolig periode for nordmennene, men utover høsten ble det igjen skyting i det norske ansvarsområdet, og nordmennene predikerte at våpenhvilen ville ende i steilere holdning mellom PLO og Israel og deres samarbeidspartnere, og en eskalering av situasjonen.³⁵⁰

FN-soldater som humanitære hjelpere

Hovedoppgavene for den norske styrken var i henhold til mandatet å påse den israelske tilbaketrekningen, overvåke området for å hindre gjennomgang og sammenstøt mellom væpnede grupper og hjelpe libanesiske myndigheter til å gjenopprette suverenitet over eget landområde.³⁵¹ Like fullt ble den norske avdelingen raskt involvert i humanitært arbeid da den israelske invasjonen hadde sendt 200 000 mennesker på flukt og dermed økt presset på den humanitære situasjonen i Libanon.³⁵²

³⁴⁷ Regjeringen.no, "Odvar Nordlis regjering: 15. januar 1976–4. februar 1981". Besøkt: 10.01.2019

³⁴⁸ United Nations Security Council, "Resolution 490 (1981) of 21 Juli 1981," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1981).

³⁴⁹ Corrin Varady, *US Foreign Policy and the Multinational Force in Lebanon: Vigorous Self-Defense* (Cham: Palgrave Macmillan, 2017), 81.; John Boykin, *Cursed is the Peacemaker: The American Diplomat Versus the Israeli General, Beirut 1982* (Belmont: Applegate Press, 2002), 47.

³⁵⁰ RAFA-3426/F/Fd/L0064 «Rapport. Norbatt VII. UNIFIL»: 2, 9. 10. november 1981

³⁵¹ United Nations Security Council, "Resolution 425 (1978) of 19 March 1978."

³⁵² Strømmen og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 208.; Pettersen, "Nødhjelp by proxy: Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon, 1975-1982," 43.

I møte med situasjonen i Libanon vokste det frem et ønske blant soldatene om å kunne drive hjelpearbeid, og dette ble drøftet av Forsvarets Overkommando i oktober 1978. FO kom fram til at norske soldater godt kunne drive hjelpearbeid, så lenge det var godkjent av UNIFILs ledelse. Ønsket til soldatene ble godtatt av UNIFILs ledelse som fra september 1978 hadde ansett humanitær innsats som en viktig oppgave.³⁵³ Hjelpeorganisasjoner som allerede var etablert i området, som f.eks. Redd Barna, var imidlertid skeptiske til bistandsinitiativet til Norbatt. Skepsisen bygde på at soldatene var i Libanon i korte perioder, og det utgjorde et magert grunnlag for å vurdere hvilke tiltak som burde gjøres. Redd Barna fryktet at tiltakene til Norbatt ville bli «utløst av en spontan, medmenneskelig følelse hos unge menn som for første gang får problemer av denne natur inn på livet.»³⁵⁴ På tross av frykten for å ha Norbatt som humanitære hjelpere, ble det med en gang inngått en arbeidsavtale mellom soldatene og Redd Barna.³⁵⁵

Utenriksdepartementet hadde siden 1976 finansiert hjelpearbeid i Libanon, men i 1978 økte de finansielle bidragene betraktelig. Det norske militære engasjementet gjorde at UD mente at Norge hadde et økt ansvar for utviklingen i Libanon. Da den humanitære situasjonen bedret seg i 1979, sank også de norske bidragene til nødhjelpsformål betraktelig.³⁵⁶ Like fullt hadde ideen om at UNIFIL var en viktig aktør i hjelpearbeid i Libanon manifestert seg. UD og Forsvaret vurderte at det var i gjensidig interesse for norske- og libanesiske interesser at det ble utført hjelpearbeid i det norske ansvarsområdet. Norske myndigheter mente at det var en stor belastning for sivilbefolkningen å ha en FN-styrke i nærområdet med tanke på alvorlig slitasje på veier, vanntilgang og annen infrastruktur i området. Dermed vurderte UD at det ville hjelpe norske soldater å opprettholde ro og orden dersom lokalbefolkningen oppfattet at soldatene reparerte slitasje og drev ytterligere hjelpearbeid.³⁵⁷

Gjennom humanitært arbeid fikk bataljonen et godt forhold til lokalbefolkningen og ble oppfattet som den reelle myndigheten i sitt ansvarsområde.³⁵⁸ For forsvarsminister Rolf

³⁵³ "Nødhjelp by proxy: Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon, 1975-1982," 51.; Erskine, *Mission with Unifil: An African Soldier's Reflections.*, 88.

³⁵⁴ Pettersen, "Nødhjelp by proxy: Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon, 1975-1982," 51.

³⁵⁵ RAFA-3426/F/Fd/L0059: «Vedlegg 12: *Humanitarian help to south Lebanon through norbatt II*»: 2. 21. April 1979 i «Norbatt II/UNIFIL. Rapport». 5. april 1979

³⁵⁶ Pettersen, "Nødhjelp by proxy: Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon, 1975-1982," 54, 91-93.

³⁵⁷ Ibid., 60-62.

³⁵⁸ RAFA-3426/F/Fd/L0059: «Vedlegg 12: *Humanitarian help to south Lebanon through norbatt II*»: 1-4. 21. April 1979 i «Norbatt II/UNIFIL. Rapport». 5. april 1979; RAFA-3426/F/Fd/L0060: «Vedlegg 13: Rapport fra

Hansen var det viktig å poengtere at norske soldater i Libanon gjorde at Norge fikk «anledning til å demonstrere sin internasjonale solidaritet overfor fjerne folkegrupper som er ført ut i en situasjon de selv ikke er herre over».³⁵⁹ Den internasjonale solidariteten ga ikke store utslag i UD's økonomiske bevilgninger til humanitært arbeid. Derimot bidro Norge med en militær styrke som opprettholdt en viss grad av sikkerhet for sivilbefolkningen innenfor det norske ansvarsområdet.³⁶⁰

I Utenriksdepartementet ble det lagt en plan om å videreutvikle konseptet til fredsbevarende styrker, ved å inkorporere humanitært arbeid som et verktøy.³⁶¹ Dermed begynte humanitært arbeid allerede fra 1978 å fungere som et verktøy for UD i et pilotprosjekt for hjelpearbeid gjennom fredsbevarende styrker. I arbeidet med å inkorporere humanitært arbeid i fredsbevaring ble det tidlig tatt opp at selv om arbeidet var godkjent av UNIFIL og FN burde FN-styrker brukes med varsomhet til humanitært arbeid. Det måtte ikke glemmes hva som var hovedoppgaven, nemlig fredsbevaring, en oppgave som i seg selv var komplisert. FN-styrken måtte også passe på å opprettholde upartiskhet. Ved humanitært arbeid var det lett for en part å beskyldte at FN-styrken favoriserte den ene eller den andre siden.³⁶² Tendensen til at Norge etablerte seg som en velgjører, som *de facto* myndighet i sitt ansvarsområde begynte i små steg å vokse frem. Humanitært arbeid som motiv for fortsatt tilstedeværelse ble ikke trukket fram som et argument i stor grad innad i regjeringen, men heller brukt av UD som et verktøy for å hankses med situasjonen i Libanon.

Nytt regjeringsparti, vedvarende motiv

Brundtland-regjeringen ble i oktober 1981 byttet ut med Kåre Willoch's nye rene Høyre-regjering. Regjeringen var en mindretallsregjering der Svenn T. Stray og Anders C. Sjaastad ble utnevnt til henholdsvis utenriks- og forsvarsminister.³⁶³ Den norske deltakelsen i UNIFIL

ord. Off/NORBATT III vedrørende utført arbeid i perioden mars – september 1979.»: 1-5. 1. september 1979 i «Norbatt III/UNIFIL. Rapport.»: 12. oktober 1979; RAFA-3426/F/Fd/L0061: «Avsluttende rapport NORBATT IV.» Månedrappporter for september til mars; RAFA-3426/F/Fd/L0062: «NORBATT V/UNIFIL. Rapport.»: 14. 15. oktober 1980; RAFA-3426/F/Fd/L0063: «Rapport. NORBATT VI/UNIFIL»: 1. 10. mai 1981

³⁵⁹ UD 26.6/65K Bind 6: Norsk FN-styrke i Libanon. «Norske FN-Styrker i Libanon. Foredrag av statsråd Rolf Hansen i Norsk Utenrikspolitisk Institutt.»: 4. 8. desember 1978

³⁶⁰ Pettersen, "Nødhjelp by proxy: Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon, 1975-1982," 60-62.

³⁶¹ Ibid., 62.

³⁶² UD 24.11/19H Bind 1. Samordningsutvalget for Libanon. «Arbeidsgruppen for Libanon. Sammendrag av drøftingene på gruppens niende møte 9. januar 1979»: 5. 12. januar 1979

³⁶³ Regjeringen.no, "Kåre Willoch's regjering: 14. oktober 1981–9. mai 1986," Regjeringen, <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/kare-willochs-regjering-1981-1986/id438728/>. Besøkt: 10.10.2019

hadde stadig stor støtte på Stortinget, så regjeringsskiftet førte ikke til noen nye vurderinger for å opprettholde bidraget. Den nye regjeringen videreførte motivasjonen om at det norske bidraget måtte opprettholdes da UNIFIL spilte en avgjørende stabiliserende rolle for situasjonen i Libanon og Midtøsten. En avbrytelse av operasjonen ville etter regjeringens syn lett kunne føre til en større væpnet konflikt. Norges deltakelse ble dermed fremdeles ansett som et betydelig bidrag til arbeidet for å bevare den internasjonale freden og sikkerheten.³⁶⁴

Konklusjon

Den utbredte positive vurderingen av det norske bidraget til UNIFIL kan ses på som et resultat og uttrykk for Norges *misjonærimpuls* og FNs særegne plass i norsk utenrikspolitikk. Norge hadde over lang tid uttrykt stor tverrpolitisk støtte til FNs fredsbevarende operasjoner og det ville harmonere dårlig om Norge ikke viste støtte gjennom fortsatt deltakelse til FNs fredsbevarende operasjoner, selv når ikke operasjonen oppnådde det den var satt til. Fra 1979 til 1980 satt også Norge i FNs Sikkerhetsråd. En velfylt pengepung gjorde at Norge kunne ta det økonomiske tapet som følge av manglende betalingsvilje fra FNs medlemsstater. Å opprettholde FNs rolle i det internasjonale system kan være preget av både egeninteresse, for å fremme kjøreregler i internasjonal politikk og altruistiske motiver for å fremme fredelig konfliktløsning.

Oppfattelsen av tap av politisk prestisje ved en eventuell tilbaketrekning ble i stor grad tillagt som motiv for ikke å trekke seg ut, men ble aldri i praksis diskutert. Fordi UNIFIL alltid ble forlenget med korte mandater ble det norske bidraget kun vurdert i et kortsiktig perspektiv. Den militære innsatsen ble derfor ikke gjenstand for en grundig vurdering da norske myndigheter bare kunne skyve en eventuell beslutning foran seg. Vurderingene var i stor grad påvirket av USAs holdning til UNIFIL for å opprettholde bidraget. Dette er vurderinger som kan karakteriseres som egeninteresser for å opprettholde USAs interesser ovenfor Norge. Norske beslutningstakere fryktet å miste politisk prestisje og relevans, og det kan antas at

³⁶⁴ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringssnotater/ Eske 248/ Utenriksdepartementet 1981-82 «Regjeringssnotat fra utenriksministeren og forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Norges deltakelse i UNIFIL-styrken i Libanon.»: 1. 17. desember 1981; Forsvarsdepartementet, "Om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1981 i forbindelse med Norges fortsatte deltaking i FN's fredsbevarende styrker i Libanon " i *St. prp. nr. 43 (1981-1982)* red. (Oslo: Regjeringen, 1981), 2.; Forsvarskomiteen, "Tilråding frå forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggslyyving til forsvarsbudsjettet for 1981 i samband med Noregs vidare deltaking i FN's fredsbevarande styrkar i Libanon (St. prp. 43)," i *Innst. S. nr. 60 (1981-1982)*, red. (Oslo: Stortinget, 1981), 1.

USA var den aktøren den norske regjeringen hadde i tankene da USA var Norges største sikkergaranti gjennom NATO.

Vurderingene til norske politiske myndighet trakk fram opprettholdelsen av stabilitet som en viktig årsak til å ha styrker i Libanon. For soldatene på bakken fortonet stabilitet seg ganske annerledes da situasjonen var preget av svingninger mellom rolige perioder og intense kamper mellom Israel, Haddad og PLO, med nordmennene i midten. Selv om stabilitet ikke alltid ble opprettholdt var det norske militære bidraget til Libanon en dempende effekt på en ellers glødende situasjon der partene når som helst tok til våpen og hvor konflikten når som helst kunne eskalere. Med aktører i Libanon som ikke ønsket å samarbeide og motsatte seg UNIFILs tilstedeværelse kan det antas at stabiliteten som norske myndigheter ønsket å opprettholde var av en regional karakter. Da Syria hadde stått i Nord-Libanon siden 1976 og Israel, gjennom en stedfortreder, i Sør-Libanon siden 1978 er det disse to regionale aktørene som det antas at UNIFILs viktigste oppgave var å holde fra hverandre. Regionalpolitiske hensyn, ved å holde Israel og Syria bort fra hverandre, og geopolitiske hensyn, å støtte opp om USAs Libanonpolitikk, var derfor styrende faktorer for de norske utenrikspolitiske vurderingene.

De norske soldatene hadde nær kontakt med PLO som resulterte i at Norge påtok seg en meklerrolle på politisk nivå. Dette var en endring i den diplomatiske kontakten Norge hadde hatt med PLO, og den var drevet av et ønske om å bedre de norske soldatenes sikkerhet. Gjennom forhandlingene om oljeleveranser til Israel ble Norge ansett av PLOs leder Arafat som et mulig meglingsland da Norge hadde et nært forhold til både USA og Israel. Det norske militære bidraget til Libanon beredte dermed grunnen for senere norske meklingsforsøk i Midtøsten.

Humanitær innsats gjennom de norske militære styrkene ble brukt som et verktøy av Utenriksdepartementet for å opprettholde ro og orden i det norske ansvarsområdet. Humanitært arbeid som motiv for fortsatt tilstedeværelse ble ikke trukket fram som et argument i stor grad innad i regjeringen. Dette altruistiske motivet ble dermed ikke mer fremtredende i denne perioden, men ble brukt pragmatisk for å forsøke å opprettholde stabilitet.

Kapittel 5: «Fred for Galilea» - Israels invasjon av Libanon 1982

6. juni 1982 iverksatte israelerne operasjon «Fred for Galilea». Dette var en fullskala invasjon med over 100 000 israelske soldater. UNIFILs sjef, general William Callaghan, fikk beskjed om invasjonen 28 minutter før den skjedde.³⁶⁵ Han sendte da straks ut ordre om at UNIFIL skulle iverksette «RUBICON». Det betød at den norske bataljonen skulle gjennomføre passiv motstand mot den israelske styrken, men at våpen bare skulle brukes i selvforsvar. Den norske bataljonen sperret alle innfartsveier fra sør og ba om tillatelse til å sprengte deler av veien. Det siste fikk de norske soldatene ikke lov til å gjøre av UNIFIL.³⁶⁶ De norske soldatene ble dermed tilskuere da den israelske krigsmaskinen rullet forbi.³⁶⁷ I løpet av invasjonens første dag ble en norsk soldat truffet av splinter fra et artillerinedslag og døde umiddelbart.³⁶⁸ Hvordan reagerte FNs sikkerhetsråd på invasjonen? Hvilke innvirkninger mente norske politiske myndigheter at invasjonen i juni 1982 hadde for UNIFIL, og hvordan samsvarte disse vurderingene med den situasjonen soldatene møtte i Libanon?

Opptakten til krig

Den israelske invasjonen kom ikke ut av det blå. Annerkjennelsen av PLO hadde økt internasjonal, og Arafat ble ikke lenger bare ansett som en terrorist. Israel mente imidlertid noe annet: PLO måtte knuses en gang for alle. Etter det israelske valget sommeren 1981 hadde statsminister Menachem Begin parti Likud gått seirende ut, og i den nye regjeringen ble Ariel Sharon utnevnt til forsvarsminister. Med på laget hadde de Rafael Eitan som forsvarssjef.³⁶⁹

Fra første dag i den nye jobben som forsvarsminister begynte Sharon å planlegge en invasjon av Libanon. Sharon utviklet en plan for å befeste israelsk politiske hegemoni i Midtøsten. For å oppnå dette, ville Sharon ødelegge PLO militært i Libanon og ødelegge PLO som politisk

³⁶⁵ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 236-37.; Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, 132.

Til sammenligning ble invasjonen i 1978 gjennomført med 25 000 soldater. Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 383.

³⁶⁶ RAFA-3426/D/Da/L0134 «Rapport for 1. periode (25. mai 1982 – 13. august 1982)»: 1. 27. september 1982
³⁶⁷ Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 99.

³⁶⁸ RAFA-3426/D/Da/L0134 «Rapport for 1. periode (25. mai 1982 – 13. august 1982)»: 2. 27. september 1982

³⁶⁹ Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 389-90.; Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 127-28.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 234-35. Shlaim, Rabanovich og Waage skriver forsvarssjefens navn Eytan. Hebraisk skrives uten vokaler noe som gjør at litteraturen varierer hvordan navnet skrives. I denne oppgaven brukes Eitan da det brukes av de israelske forfatterne Schiff og Ya'ari, *Israel's Lebanon war*. Eitan brukes også på det israelske Kneesets hjemmesider:

https://www.knesset.gov.il/mk/eng/mk_eng.asp?mk_individual_id_t=10 Besøkt 14.03.2019

organisasjon. Dette ville ifølge Sharon knekke den palestinske nasjonalismen og gjøre det mulig for Israel å annektere Vestbredden, som Israel hadde okkupert siden Seksdagerskrigen i 1967. Palestinerne i Libanon og på Vestbredden kunne deretter dra til Jordan, som kunne bli den nye palestinske staten. Det ville lette det internasjonale presset på Israel om å trekke seg ut fra Vestbredden, mente Sharon. Etter å ha knust PLO, ville Sharon deretter etablere en ny politisk orden i Libanon, ledet av Bashir Gemayel, Israels allierte og vennligsinnede maronitt, sønn av Pierre Gemayel som hadde grunnlagt Falangistpartiet. For å oppnå det siste måtte også Syria ut fra Libanon. Ved en vellykket gjennomføring av denne planen ville Libanon bli en israelsk klientstat.³⁷⁰

Det var imidlertid ikke fullt gjennomslag for en så dramatisk plan i den israelske regjeringen. En viktig årsak til den israelske regjeringens tilbakeholdenhet var frykten for USAs reaksjon. 24. juli 1981 hadde USA ved sin sendemann Philip Habib fremforhandlet en våpenhvile mellom PLO og Israel. Avtalen ble aldri nedskrevet, men PLO og Israel hadde hver for seg godtatt Habibs forslag om å en foreløpig våpenstillstand.³⁷¹ Uten et nedskrevet dokument spredde det seg ulike tolkninger av hva de egentlig var blitt enige om. Sharon var veldig misfornøyd og så på flere av PLOs handlinger som avtalebrudd, mens amerikanerne ikke gjorde det. Israels tolkning av avtalen gjorde at omverdenen forventet en israelsk invasjon når som helst.³⁷² Ulik tolkning av våpenhvileavtalen førte til at Sharon i et møte med Habib i desember 1981 presset på for at PLO brøt avtalen, og Israel måtte da utslette PLO i Libanon. Habibs svar var klart: «you can't go around invading countries just like that, spreading destruction and killing civilians.»³⁷³ Fordi regjeringen ikke støttet Sharons store plan, hadde Eitan – som Sharon samarbeidet nært med – utarbeidet en annen plan, med mindre drastiske mål, som det var lettere å få gjennomslag for. Planen bestod i å bombe PLO-mål i Libanon, som Sharon og Eitan håpet ville føre til motangrep fra PLOs artilleri mot Nord-Israel. Det igjen ville ifølge forsvarsministeren og forsvarssjefen føre en til opptrapping av konflikten.³⁷⁴

De israelske planene var knapt nok noen hemmelighet, og PLO forsøkte å unngå å gi Israel et påskudd for å gå til krig igjen i Sør-Libanon. Dette ble vanskeligere da den israelske

³⁷⁰ Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 396.; Alan Dowty, *Israel/Palestine*, 3 utg. (Cambridge: Polity Press, 2012), 139.; Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 235.

³⁷¹ Boykin, *Cursed is the Peacemaker: The American Diplomat Versus the Israeli General*, Beirut 1982, 47.

³⁷² Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 134.; Boykin, *Cursed is the Peacemaker: The American Diplomat Versus the Israeli General*, Beirut 1982, 47-49.

³⁷³ Habib sitert i; Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 401.

³⁷⁴ *Ibid.*, 397.

regjeringen i mai 1982 avgjorde at ethvert brudd på våpenhvilen mellom Israel og PLO skulle resultere i massiv gjengjeldelse.³⁷⁵ Israels *casus belli* kom 3. juni 1982 etter et mislykket attentat i London på Israels ambassadør til Storbritannia. Attentatet ble utført av den irakisk støttede palestinske gruppen til Abu Nidal, som var en av Yassir Arafats mest bitre fiender.³⁷⁶ Uansett ble attentatet brukt som påskudd til å sammenkalle den israelske regjeringen. Da Begin ble informert om at det var en rival av Arafat som utførte attentatet repliserte han «They are all PLO».³⁷⁷ Forsvarssjef Eitan avviste også forskjellen med å si «Abu Nidal, Abu Shmidal. We have to strike at the PLO».³⁷⁸

Planen som ble lagt fram for regjeringen var Eitans mindre plan for å slå til mot PLO i Sør-Libanon. Regjeringsmøte resulterte i at Israel begynte å bombe Beirut og områder i Sør-Libanon 4. juni. PLO svarte da med bombing av Nord-Israel. Dette forverret situasjonen ytterligere, og Begin og regjeringen vedtok 5. juni å etablere en sikkerhetssone på 40 kilometer inn i Sør-Libanon som skulle presse PLOs artilleri unna slik at de ikke lenger var en trussel mot Galilea.³⁷⁹ Dagen etter var invasjonen et faktum.

UNIFIL gjorde ingen aktiv motstand mot den israelske invasjonsstyrken på grunn av FN-styrkens militært underlegne styrke, ordre fra FN, og manglende belegg i mandatet til styrken.³⁸⁰ General Callaghan hadde gitt ordre om at UNIFIL skulle bli i sine stillinger og forsvare mandatet så lenge det ikke satte soldatenes liv i fare. Dette resulterte i noen spede forsøk på å hindre israelerne, men forsøkene hadde ingen nevneverdige innvirkninger på den israelske invasjonsstyrken.³⁸¹

³⁷⁵ Ibid., 401.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 243.; Robert Fisk, *Pity the Nation: Lebanon at war*, 2 utg. (Oxford: Oxford University Press, 1992), 194.; Schiff og Ya'ari, *Israel's Lebanon war*, 78, 96.

³⁷⁶ Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 402.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 243.; Schiff og Ya'ari, *Israel's Lebanon war*, 97-98.; Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 134.

Irak støttet attentatet da det både fungerte som hevn for Israels ødeleggelse av en atomreaktor i Irak i juni 1981, samt at Irak ønsket at Israel skulle gå til krig i Libanon da det ville sette Syria, Iraks rival, under umåtelig press. Schiff og Ya'ari, *Israel's Lebanon war*, 99-100.

³⁷⁷ Begin sitert i Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 403.

³⁷⁸ Eitan sitert i *ibid.*, 404.

³⁷⁹ Ibid., 395-97, 404-05.; Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 134.; Schiff og Ya'ari, *Israel's Lebanon war*, 102-06.

³⁸⁰ Martin Hjelmervik Ness, "FN i okkupert område? - UNIFIL etter invasjonen i 1982," i *Internasjonal politikk nr. 2/3*, red. Kjell Skjelsbæk (Flekkfjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1985), 155.

³⁸¹ Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, 132.

Resolusjoner uten resultat

5. juni, før invasjonen, hadde FNs sikkerhetsråd enstemmig vedtatt resolusjon 508 som krevde stans i kamphandlingene som foregikk i Libanon. Dette stanset ikke iverksettelsen av den israelske invasjonen, og samme dag som invasjonen ble gjennomført, vedtok Sikkerhetsrådet resolusjon 509 som krevde betingelsesløs israelsk tilbaketrekning og stopp i kamphandlingene i Libanon.³⁸² Heller ikke dette stanset den israelske fremmarsjen som ikke opphørte før Beirut var under beleiring 11. juni. Israelske styrker hadde da rykket mye lengre enn de 40 km som først var bestemt av den israelske regjeringen. Innen da hadde den israelske hæren satt de syriske styrkene i Libanon under press med en knipetangsmanøver, og det israelske flyvåpenet hadde ødelagt syriske luftvernraketter og jagerfly.³⁸³ Hele UNIFIL-styrken ble da liggende bak de israelske linjene, og situasjonen FNs Sikkerhetsråd stod ovenfor som en følge av den israelske invasjonen var helt ny i FNs fredsbevarende styrkers historie.³⁸⁴ UNIFIL som en buffer mellom palestinerne og Israel hadde dermed opphørt, og betingelsene for en buffersone var borte.³⁸⁵ Sharon uroet seg derimot ikke for hva FN eller UNIFIL mente da han argumenterte med at UNIFIL hadde mislyktes å hindre palestinsk militarisering av Sør-Libanon.³⁸⁶ Begrunnelsen som tidligere hadde blitt fremstilt av FNs generalsekretær, Sikkerhetsrådet og norske utenrikspolitiske myndigheter om at UNIFIL var en stabiliserende faktor i Midtøsten hadde med Israels invasjon feilet.³⁸⁷ Israel hadde igjen gjort som det ville og invadert et naboland.

Hastesammenkalling av Samordningsutvalget for Libanon

6. juni ble Samordningsutvalget for Libanon, som skulle reagere raskt i krisesituasjoner, sammenkalt i en fart på grunn av den israelske innmarsjen.³⁸⁸ Det viktigste for norske myndigheter var de norske styrkenes sikkerhet. Slik statssekretær Eivind Berg i UD så det, ble det vurdert som det sikreste valget å la de norske styrkene bli der de var. Da kunne Israel

³⁸² United Nations Security Council, "Resolution 508 (1982) of 5 June 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations 1982).; "Resolution 509 (1982) of 6 June 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982).

³⁸³ Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 137-38.; Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 407-10.;

³⁸⁴ Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, 133.; James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 " 625.; Ness, "UNIFIL, June 1982 until July 1985 - "The Occupied period", " 33.

³⁸⁵ James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 " 627.; Ness, "FN i okkupert område? - UNIFIL etter invasjonen i 1982," 156.

³⁸⁶ Varady, *US Foreign Policy and the Multinational Force in Lebanon: Vigorous Self-Defense*, 85.

³⁸⁷ Skogmo, "FNs Sikkerhetsråd og UNIFIL: Det utøvende apparat," 102.

³⁸⁸ UD 24.11/19H Bind 1: Samordningsutvalget for Libanon: «Samordningsutvalget for Libanon.»: 1. 21. august 1978

holdes ansvarlig for UNIFIL-styrken og kampene ville trolig flytte seg nordover.³⁸⁹

Bekymringen for styrkenes sikkerhet var også fremmet i New York i et møte med alle de troppebidragsytende landene og FNs visegeneralsekretær Brian Urquhart om situasjonen i Sør-Libanon.³⁹⁰

To dager senere ble UNIFILs framtid diskutert i utvalget. Samme morgen hadde Norges FN-ambassadør Tom Vraalsen, uttalt at «noen tilbaketrekning av de norske UNIFIL-styrkene ikke lå i kortene.»³⁹¹ Dette utsagnet forbauset Berg fordi det spørsmålet ikke var avklart med UD. Både Berg og Forsvarets Overkommandos utsendte, generalløytnant Sven Hauge, syntes situasjonen virket meningsløs hvis ikke de israelske styrkene umiddelbart trakk seg tilbake. Ekspedisjonssjef i UD, Per G. Ravne, mente imidlertid at det var viktig at det ikke så ut som norske myndigheter fikk panikk av den nye situasjonen. Derfor burde ikke invasjonen resultere i «noen panikkartet tilbaketrekning», men en videreføring av mandatet i neste periode.³⁹² Det siste kan ses på som en vurdering preget av egeninteresse fordi det kunne skade Norges renommé som fredsbevarer om det så ut som en panikkartet tilbaketrekning. At norske styrkers sikkerhet stod i høysete var helt naturlig, men kan også karakteriseres som egeninteresse da det ble førende for alle norske vurderinger.

De syn som kom fram i Samordningsutvalget ble tatt med videre til regjeringen. Samme dag som Samordningsutvalget diskuterte UNIFILs fremtid, ble saken tatt opp i Stortinget som en del av behandlingen av en stortingsproposisjon om fortsatt deltakelse i UNIFIL.

Proposisjonen var lagt fram før den israelske invasjonen.³⁹³ Under stortingsdebatten uttalte utenriksminister Sverre Stray at verken han eller resten av regjeringen kjente til Israels militære mål og syntes det derfor var for tidlig å ta stilling til spørsmålet om UNIFILs framtid. Regjeringen mente at situasjonen etter den israelske invasjonen var så alvorlig at det kunne bli

³⁸⁹ UD 24.11/19H Bind 2: Samordningsutvalget for Libanon: «Notat. Møte i Samordningsutvalget for Libanon»: 1-5. 6. juni 1982

³⁹⁰ UD 26.6/65K Libanon. Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13: «Fra Norges faste delegasjon til de Forente Nasjoner til Utenriksdepartementet. Sak. Libanon. Israelsk invasjon. Unifils rolle og situasjonen under de raadende forhold. Møte med visegensekr brian urquhart». 7. juni 1982

³⁹¹ UD 24.11/19H Bind 2: Samordningsutvalget for Libanon: «Notat. Møte i Samordningsutvalget for Libanon»: 2. 8. juni 1982

³⁹² UD 24.11/19H Bind 2: Samordningsutvalget for Libanon: «Notat. Møte i Samordningsutvalget for Libanon»: 3. 8. juni 1982

³⁹³ Forsvarsdepartementet, "Om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1982 i forbindelse med Norges fortsatte deltaking i FN's fredsbevarende styrker i Libanon " i *St. prp. nr. 140 (1981—82)*, red. (Oslo: Regjeringen, 1982).; Forsvarskomiteén, "Tilråding frå forsvarskomiteén om omdisponering av og tilleggslyøving til forsvarsbudsjettet for 1982 i samband med Noregs vidare deltaking i FN's fredsbevarende styrker i Libanon (St. prp. nr. 140)," i *Innst. S. nr. 283 (1981-82)*, red. (Oslo: Stortinget, 1982).

aktuelt å trekke styrken ut, men at avgjørelsen i første omgang ble overlatt til FN, i samråd med de land som bidro med styrker til UNIFIL. Om situasjonen gjorde at de norske styrkenes sikkerhet ble truet, ville situasjonen ifølge Stray stille seg annerledes. Men så lenge styrken hadde tilfredsstillende tilfluktsrom og brukte disse, ble sikkerheten vurdert som god nok.³⁹⁴ Stray ønsket ikke en uttrekning før det var «helt klart at UNIFIL ikke lenger kan ha noen meningsfylt fredsbevarende rolle i Sør-Libanon.»³⁹⁵ I Stortinget var det bred enighet om regjeringens synspunkter.³⁹⁶ Hvilken fredsbevarende rolle UNIFIL ifølge Stray fortsatt hadde, ble det ikke sagt noe om i debatten.

Utenriksdepartementet vurderte flere mulige alternativer som Sikkerhetsrådet kunne stå ovenfor. Den interne diskusjonen i UD kom av at USA, Israel, Libanon samt FNs visegeneralsekretær Brian Urquhart hadde tatt kontakt med norske myndigheter og bedt om at Norge ikke trakk seg ut av UNIFIL.³⁹⁷ 1. politiske kontor i UD vurderte samme dag som beleiringen av Beirut startet at Sikkerhetsrådet hadde fire alternativer med tanke på UNIFILs fremtid. Styrken kunne fortsette som før, men det ble sett på som vanskelig hvis de israelske styrkene ble stående i Libanon nord for FN-styrkens ansvarsområde. UNIFIL ville dermed ikke ha noen meningsfylt funksjon som fredsbevarende styrke og opprettholdelse av *status quo* ville heller ikke løse problemene med enklaven til den israelske støttespilleren major Haddad og hans hær. Både en utvidelse av UNIFILs ansvarsområde nordover og utvidelse av ansvarsområdet nord- og sørover ble sett på som mulig alternativer, men det ville kreve en økning av UNIFILs styrke med 6000 mann. En slik dobling av styrken ble ansett som lite sannsynlig at skulle få gjennomslag i Sikkerhetsrådet.³⁹⁸

Det siste alternativet var en oppløsning av hele UNIFIL, dersom styrken ikke fikk en meningsfylt fredsbevarende oppgave som ble akseptert av alle aktørene i konflikten. En tilbaketrekning ville skade FNs fremtidige muligheter til å bedrive fredsbevarende

³⁹⁴ Stortingstidene, "Sak nr. 11. Tilråding frå forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsøyving til forsvarsbudsjettet for 1982 i samband med Noregs vidare deltaking i FNs fredsbevarande styrker i Libanon. (Innst. S. nr. 283 jfr. St. prp. nr. 140)," red. Stortinget (Oslo: Stortinget, 1982, 8. juni), 4084.

³⁹⁵ Ibid.

³⁹⁶ Ibid.

³⁹⁷ UD 26.6/65K Libanon. Norsk deltagelse i UNIFIL. Bind 13: «Fra UD, 1. politiske kontor. Notat. UNIFILs fremtid.»: 1. 11. juni 1982.

³⁹⁸ UD 26.6/65K Libanon. Norsk deltagelse i UNIFIL. Bind 13: «Fra UD, 1. politiske kontor. Notat. UNIFILs fremtid.»: 1-3. 11. juni 1982. 1. politiske kontor var en underavdeling av politisk avdeling i UD, og arbeidet blant annet med saker omhandlende FN, situasjonen i Midtøsten og humanitær bistand i utlandet. Thorleif Gundem, red. *Norges statskalender for året 1981* (Oslo: H. Aschehoug & Co., 1981), 129.

operasjoner, men hvis situasjonen ble vurdert som «meningsløst og sikkerhetsmessig uholdbart» ville en uttrekning være en mulighet.³⁹⁹

Mens Sikkerhetsrådet arbeidet med et mandat til styrken som skulle legges fram 18. juni, mente norske myndigheter at de ville akseptere kortvarige forlengelser av UNIFILs mandat. Forlengelsene skulle derimot «ikke være lenger enn absolutt nødvendig for å finne fram til en mer varig løsning».⁴⁰⁰ Så lenge det norske ansvarsområdet var fritt for fremmede styrker og det ikke ble lagt hindringer i veien for den norske styrkens humanitære arbeid, var Norge beredt til å bli i UNIFIL en midlertidig periode til.⁴⁰¹ Om Norge på lengre sikt fortsatt skulle delta i UNIFIL avhang av flere faktorer: UNIFIL måtte få en meningsfylt funksjon som fredsbevarende styrke. UNIFIL måtte ha noe å bidra med for å stabilisere situasjonen. Sikkerhetsrådet måtte da komme fram til et gjennomførbart mandat. Forlengingen av styrken skulle også være støttet av alle aktørene i Libanon, og situasjonen i Libanon skulle være sikkerhetsmessig forsvarlig til fortsatt å ha styrker i området.⁴⁰²

Sikkerhetsrådet vedtok 18. juni resolusjon 511 der UNIFILs mandat ble forlenget med to måneder. UNIFIL-styrken skulle bli stående som før, alternativet som det norske embetsverket hadde vurdert som det vanskeligst tenkte fordi styrken da ikke kunne fungere som en fredsbevarende styrke og heller ikke løse problemet med Haddad. I samme resolusjon fikk derimot UNIFIL en konkret, midlertidig oppgave å «extend their protection and humanitarian assistance to the population of the area».⁴⁰³ Det siste skulle være en midlertidig oppgave i påvente av en beslutning av Sikkerhetsrådet for UNIFILs status.⁴⁰⁴

³⁹⁹ UD 26.6/65K Libanon. Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13: «Fra UD, 1. politiske kontor. Notat. UNIFILs fremtid.»: 1-3. 11. juni 1982

⁴⁰⁰ UD 26.6/65K Libanon. Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13: «Fra Utenriksdepartementet til ulike norske ambassader. Sak: UNIFIL's framtid. Norsk deltakelse»: 1. 16. juni 1982.

⁴⁰¹ UD 26.6/65K Libanon. Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13: «Fra Utenriksdepartementet til ulike norske ambassader. Sak: UNIFIL's framtid. Norsk deltakelse»: 1. 16. juni 1982.

⁴⁰² UD 26.6/65K Libanon. Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13: «Fra Utenriksdepartementet til ulike norske ambassader. Sak: UNIFIL's framtid. Norsk deltakelse»: 1-2. 16. juni 1982.

⁴⁰³ Paragraph 17 i S/15194/ Add.2, United Nations Secretary-General, "Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Force in Lebanon, S/15194/ og Add.1 og Add.2," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982, 14 June).;

⁴⁰⁴ Paragraph 17 i S/15194/ Add.2, *ibid.*; United Nations Security Council, "Resolution 511 (1982) of 18 June 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982). Resolusjon 512 og 513 fokuserte på den humanitære situasjonen i Sør-Libanon og Beirut, uten å nevne UNIFIL. "Resolution 512 (1982) of 19 June 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982).; "Resolution 513 (1982) of 4 July 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982).

Utenriksminister Svenn Stray og forsvarsminister Anders C. Sjaastad var tilfreds med at Norge, sammen med de troppebidragsytende landene, hadde bidratt til utformingene av sikkerhetsrådsresolusjonene. Selv om UNIFIL ikke var i stand til og fikk muligheten til å gjennomføre sine oppgaver fullt ut, mente de to statsrådene at UNIFIL spilte en viktig rolle for å unngå en ytterligere forverring av situasjonen. Stray og Sjaastad var spesielt fornøyde med at det i resolusjonen var tatt med henvisninger til at alle parter skulle slutte med krigshandlinger, at Israel skal trekke seg umiddelbart tilbake og at UNIFIL skulle gi økt prioritering til humanitære oppgaver.⁴⁰⁵ Allerede fra 1978 hadde norske myndigheter inkorporert humanitær innsats som et verktøy for de norske fredsbevarende styrkene. Fire år senere ble humanitær innsats en del av UNIFILs mandat, og humanitær innsats ble dermed også fremmet som et motiv for fortsatt norsk tilstedeværelse.

En del av den humanitære innsatsen var å beskytte sivilbefolkningen fra major Haddad. Problemet med Haddad tilspisset seg fra 25. juni da han krevde at nordmennene skulle forlate området de hadde ansvar for i Sør-Libanon. Presset fra Haddad ble lagt på byen Ebel Es Saqi, der det norske hovedkvarteret lå. Haddad ville hindre at sivilbefolkningen forlot byen og ville iverksette kidnapping, beskytning og sprengning av hus om sivilbefolkningen ikke presset bataljonen til å dra.⁴⁰⁶ Sivile ble dermed skvist mellom FN-styrken og Haddad. Nordmennene forstod at israelerne enten støttet eller stilltiende aksepterte Haddads fremferd, og UD ble kontaktet for å legge press på Israel.⁴⁰⁷ Dette roet situasjonen, og de norske styrkene var av den oppfatning at det var det politiske presset fra norske myndigheter ovenfor Israel som gjorde at Haddad avsluttet presset på sivilbefolkningen.⁴⁰⁸

Betenkeligheter uten endring

Norske synspunkter om UNIFIL ble fremmet underhånden til Sikkerhetsrådet før rådet behandlet mandatforlengelsen i august. Synspunktene som ble fremmet var at dersom styrken ikke fikk noen meningsfulle oppgaver burde styrken avvikles så fort som mulig. Men det burde ikke skje som en ensidig norsk tilbaketrekning. Det ville bare skje som en del av en

⁴⁰⁵ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 248/ Utenriksdepartementet 1981-82: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Norges deltakelse i UNIFIL-styrken i Libanon.»: 1-2. 22. juni 1982

⁴⁰⁶ RAFA-3426/D/Da/L0134 «Rapport for 1. periode (25. mai 1982 – 13. august 1982)»: 2. 27. september 1982

⁴⁰⁷ UD 26.6/65K Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13: «Sekretærvakt. Melding mottatt fra oberst Stein, Norbatt ca. kl. 16:20»: 1. 28. juni 1982; «1. politiske kontor. Notat: Samtale mellom den israelske ambassadør Elron og Utenriksråden 29. juni 1982. «Overreaksjoner» fra den norske bataljonsledelsen»: 1. 2. juli 1982.; «1. politiske kontor. Notat: Samtale mellom Israels ambassadør Elron og Utenriksråden onsdag 30. juni 1982.»: 1 2. juli 1982.

⁴⁰⁸ RAFA-3426/D/Da/L0134 «Rapport for 1. periode (25. mai 1982 – 13. august 1982)»: 2. 27. september 1982

avvikling av hele UNIFIL. Stray håpet at den uklare situasjonen i Libanon ville endres slik at UNIFIL igjen fikk meningsfylte oppgaver. Hvis ikke situasjonen ble endret og styrken fikk noen meningsfylte oppgaver, trodde Stray at det ville gå mot en avvikling av styrken. Norge ville se an situasjonen de nærmeste to månedene. Ved å fremme korte forlengingsperioder av mandatet, trodde Stray og Sjaastad at det ville legge press på aktørene for å komme frem til en avklaring på situasjonen i Libanon.⁴⁰⁹ Hvorfor korte perioder skulle legge press på aktørene er usikkert. Trolig overvurderte Stray og Sjaastad UNIFILs betydning for Israel, USA, Libanon og PLO, som alle hadde høyst ulike motiver. Sikkerhetsrådet vedtok 17. august resolusjon 519 som videreførte alle oppgavene til UNIFIL, inkludert den nye oppgaven fra resolusjon 511 med tanke på humanitær assistanse.⁴¹⁰

Da den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité fikk en redegjørelse fra regjeringen i slutten av august om situasjonen i Libanon og UNIFIL-styrken, hadde Norge allerede godtatt en to måneders forlengelse. Vurderingen for å forlenge den norske deltakelsen var den samme som tidligere; en uklar situasjon i Libanon som raskt kunne forandre seg gjorde at regjeringen mente at styrken i overskuelig fremtid igjen kunne få fredsbevarende oppgaver. Dermed ønsket regjeringen ikke å endre *status quo* fordi det ville være vanskelig å få på plass en FN-styrke på et senere tidspunkt. En annen faktor som spilte inn i den norske vurderingen var at Norge ville blitt det eneste landet til å trekke seg ut av en styrke som fortsatt hadde Sikkerhetsrådets støtte. Det kunne oppfattes som en manglende tro på FNs fredsbevarende styrker, en tro norske beslutningstakere fortsatt hadde.⁴¹¹ Selv om regjeringen hadde tro på FNs fredsbevarende styrker, mente regjeringen at det var beklagelig at FN ikke var i stand til å håndtere situasjonen i Libanon. Utenriksminister Stray mente at det egentlig bare var USA som hadde muligheten til å ordne opp i Libanon.⁴¹²

⁴⁰⁹ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 248/ Utenriksdepartementet 1981-82: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Norges deltakelse i UNIFIL-styrken i Libanon.»: 1-3. 12. august 1982; UD 26.6/65K Libanon. Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13: «Utenriksministerens sekretariat. Utenriksministerens uttalelse 17. august 1982 om forlengelse av UNIFIL-mandatet.»: 17. august 1982

⁴¹⁰ United Nations Security Council, "Resolution 519 (1982) of 17 August 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982).

⁴¹¹ Støtten i Sikkerhetsrådet var ikke eksplisitt da Sovjetunionen og Polen avsto fra å stemme, men Sven Stray mente at det kunne oppfattes som at de fortsatt ønsket UNIFIL i Sør-Libanon. Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Sak nr. 1. Redegjørelse ved utenriksministeren om situasjonen i Libanon og UNIFIL-styrken.»:178-179. 27. august 1982

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_0827.pdf Besøkt 18.02.2019

⁴¹² Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Sak nr. 1. Redegjørelse ved utenriksministeren om situasjonen i Libanon og UNIFIL-styrken.»:187. 27. august 1982
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_0827.pdf Besøkt 19.02.2019

Israel var negative til UNIFILs tilstedeværelse og ønsket styrken ut av Libanon. En ensidig norsk uttrekning kunne oppfattes som at norske myndigheter kom det israelske ønsket i møte. En slik oppfatning ville være feilaktig ifølge Stray, og regjeringen ønsket ikke å bidra til en slik oppfatning. Dermed burde styrken fortsatt bli i Libanon.⁴¹³ Derimot hadde ikke regjeringen kommet fram til denne konklusjonen uten betenkeligheter. For regjeringen var det ingen praktiske problemer med å opprettholde det norske bidraget. Problemet var ifølge Stray at «man löper den risiko at styrkens midlertidige tilstedeværelse uten noen meningsfylt oppgave utvikler seg til å bli en mer eller mindre permanent ordning. Det blir en av de faste brikker som man ikke tör flytte på av hensyn til den politiske balanse».⁴¹⁴

Selv om beslutningen om å opprettholde det norske bidraget var tatt, var det fortsatt usikkert hva den norske styrken skulle gjøre i Libanon. Den norske regjeringen mente at det var lite sannsynlig at UNIFIL i løpet av høsten og vinteren igjen ville få som oppgave å være en buffer mellom Israel og palestinerne. Utenriksminister Stray mente at styrken kanskje kunne jobbe videre med å gjenreise den libanesiske regjeringens autoritet, men da måtte alle fremmede styrker ut av Libanon og ulike grupperinger innad i Libanon måtte ikke gå imot dette.⁴¹⁵ Sannsynligheten for at det skjedde i nærmeste fremtid var utenkelig fordi den libanesiske staten var fragmentert og ulike grupper og land, og deres militser, kontrollerte ulike deler av landet. Den libanesiske regjeringen hadde ingen autoritet til å styre i landet som også var bombet og ødelagt.⁴¹⁶ Regjeringen mente derfor at om styrken ikke hadde fått nye oppgave ved neste mandats slutt (19.oktober), ville regjeringen ta initiativ til et møte med de andre troppebidragsytende land med sikte på å erklære at styrken burde trekkes ut.⁴¹⁷

⁴¹³ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Sak nr. 1. Redegjørelse ved utenriksministeren om situasjonen i Libanon og UNIFIL-styrken.»:178-179. 27. august 1982

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_0827.pdf Besøkt 19.02.2019.

⁴¹⁴ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Sak nr. 1. Redegjørelse ved utenriksministeren om situasjonen i Libanon og UNIFIL-styrken.»:179. 27. august 1982

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_0827.pdf Besøkt 19.02.2019

⁴¹⁵ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Sak nr. 1. Redegjørelse ved utenriksministeren om situasjonen i Libanon og UNIFIL-styrken.»:180. 27. august 1982

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_0827.pdf Besøkt 19.02.2019;

⁴¹⁶ James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 " 623.

⁴¹⁷ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Sak nr. 1. Redegjørelse ved utenriksministeren om situasjonen i Libanon og UNIFIL-styrken.»:180. 27. august 1982

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_0827.pdf Besøkt 19.02.2019;

Multinasjonal styrke utenfor FN – USA griper inn og Norges meklerrolle svekkes

USA opprettet i desember 1981 *Multinational Force of Observers in the Sinai* (MFO) uten et FN-mandat for å overvåke fredsavtalen mellom Israel og Egypt. Styrken ble opprettet fordi FNs Sikkerhetsråd ikke hadde greid å komme til enighet om å ha en FN-styrke på den israelsk-egyptiske grensen. Ved Israels invasjon i 1982 ble amerikanerne desillusjonerte over UNIFILs mandat og FN som aktør i Libanon. Opprettelsen av MFO skapte presedens for amerikanernes håndtering av den forverrede situasjonen i Libanon som tilsa at USA ikke lengre kunne forholde seg rolig til det som skjedde. Etter intenst diplomati fra den amerikanske utsendingen Philip Habib ble det meklet frem en avtale for å få de palestinske styrkene trukket ut av Beirut. Dette var også en våpenhvile, der Israel avsto fra å rykke inn i Vest-Beirut, som var PLOs høyborg. Israelerne gikk med på dette da de fryktet høye tap hvis de måtte kjempe seg igjennom byen. USA skulle garantere for sikkerheten til de sivile palestinerne som ble igjen. PLO og syrerne hadde valget mellom overgivelse, utslettelse eller trekke seg ut som en del av Habibs plan. En multinasjonalstyrke (MNF) bestående av militære styrker fra USA, Frankrike og Italia ble opprettet 18. august og skulle overvåke uttrekningen av PLO-styrker fra Beirut. 21. august ankom de første enhetene fra den multinasjonale styrken og de første PLO-styrkene ble fraktet ut av byen. 1. september var evakueringen ferdig, og den multinasjonale styrken forlot Libanon.⁴¹⁸

Forsvarsminister Ariel Sharon hadde imidlertid ikke gjennomført alle sine planer for Libanon. En av disse var å få Bashir Gemayel innsatt som president. 23. august ble han valgt til president. Valget skjedde i skyggen av den israelske militærmakten og ble boikottet av flere av parlamentsmedlemmene i Libanon. Av de som deltok i valget ble Gemayel valgt med et overveldende flertall i parlamentet, et flertall som skal ha blitt sikret gjennom trusler, korrupsjon og terror. Det så nå ut som Israel hadde oppnådd sine mål om å fjerne PLO fra Libanon, knuse organisasjonens troverdighet og innsette sin foretrukne allierte som president. Men Israels politiske «seire» skulle vise seg å bli kortvarig. 14. september ble Bashir Gemayel myrdet. Hans bror, Amin Gemayel, ble valgt til president etter mordet.⁴¹⁹

⁴¹⁸ Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 384-85.; Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 412.; James, *Peacekeeping in International Politics*, 29, 353-54.; Varady, *US Foreign Policy and the Multinational Force in Lebanon: Vigorous Self-Defense*, 94-98.; Richard W. Nelson, "Multinational Peacekeeping in the Middle East and the United Nations Model," i *The Multinational Force in Beirut 1982-1984*, red. Anthony McDermott B. og Kjell Skjelsbæk (Miami: Florida International University Press, 1991), 10-11.

Styrken skulle senere få forkortelsen MNF I for å skille den fra MNF II

⁴¹⁹ Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 415-16.; Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 215.; Schiff og Ya'ari, *Israel's Lebanon war*, 246-47, 82.; Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 245.

Umiddelbart etter mordet ble den israelske hæren sendt inn i Vest-Beirut, angivelig for å opprettholde ro og orden etter mordet og beskytte sivile. Dette brøt med avtalen Habib hadde fremforhandlet i august. Sharon trodde også at det var flere tusen PLO-soldater som hadde gjemt seg og ikke blitt med under evakueringen. Mens den israelske hæren var i Beirut, fikk falangistene fritt spillerom i byen. Hevngjerrige for drapet på Gemayel gikk dette utover de palestinske flyktningleirene Shatila og Sabra. Falangistene massakrerte et stort antall palestinske flyktninger, mens den israelske hæren forholdt seg passive etter ordre fra Sharon. Den israelske kommisjonen som ble satt ned i etterkant av massakren anslo at mellom 7-800 mennesker ble drept, men palestinsk røde halvmåne anslo 2000 mennesker. Uansett antall skapte massakrene stor internasjonal fordømmelse.⁴²⁰

FNs Sikkerhetsråd hadde allerede ved den israelske inntreden i Beirut vedtatt resolusjon 520 som blant annet fordømte Israels inntog i Beirut, brudd på våpenhvilen fra august, og drapet på Gamayel.⁴²¹ Dette ble det eneste eksempelet der USA stemte for en resolusjon som eksplisitt fordømte Israels fremtreden i Libanon.⁴²² Da Sikkerhetsrådet i tillegg fikk melding om massakrene i flyktningleirene vedtok de resolusjon 521 som fordømte «the criminal massacre of Palestinian civilians in Beirut».⁴²³ Generalsekretæren fikk også i oppdrag å utrede muligheten for en egen FN-styrke til Beirut, som et tillegg til FN-observatørene som var sendt inn i byen i henhold til resolusjon 516 som ble vedtatt 1. august. Det skulle imidlertid ikke bli noen ny FN-styrke. UNIFIL var rede til å sende 2000 soldater til Beirut, men den libanesiske regjeringen sendte aldri en forespørsel om en FN-styrke i Beirut.⁴²⁴ Israel hadde også sendt signaler om at de ikke ønsket FN-tropper i Beirut og ville derfor hindre UNIFIL fra å sende styrker fra Sør-Libanon og til hovedstaden.⁴²⁵ Amin Gemayel anså at PLO, syrerne og israelernes tilstedeværelse i Libanon skapte et 'triangel' som opprettholdt ustabilitet i Libanon, og han ønsket dem ut av landet.⁴²⁶ For å få 'triangelet' ut, trodde Amin at USA var

⁴²⁰ Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world*, 415-16.; Rabinovich, *The war for Lebanon, 1970-1985*, 144.; Cleveland og Bunton, *A history of the modern Middle East*, 385.; Yapp, *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 272-73.

⁴²¹ United Nations Security Council, "Resolution 520 (1982) of 17 September 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982).

⁴²² Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 106.

⁴²³ United Nations Security Council, "Resolution 521 (1982) of 19 September 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982).

⁴²⁴ Ibid.; "Resolution 516 (1982) of 1 August 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982).; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 106.;

⁴²⁵ Nelson, "Multinational Peacekeeping in the Middle East and the United Nations Model," 12.

⁴²⁶ Varady, *US Foreign Policy and the Multinational Force in Lebanon: Vigorous Self-Defense*, 121.

den avgjørende aktøren for å få dette til og ba dermed om at MNF skulle komme tilbake, noe den også gjorde i slutten av september.⁴²⁷

Opprettelsen og videreføringen av MNF kan ses på som et resultat av USAs manglende støtte til UNIFIL som en fredsbevarende styrke og FN som aktør i Libanon. Nedgangen i den amerikanske støtten startet allerede to dager etter invasjonen fordi USA ikke ønsket å videreføre kravet om betingelsesløs tilbaketrekning av den israelske hæren som var blitt vedtatt i Sikkerhetsrådets resolusjon 509 6. juni. USA ble sett på som den mest innflytelsesrike aktøren i Libanon, og opprettelsen av en egen internasjonal styrke utenfor FN ble ikke sett på med positive øyne. MNF, med USA i spissen, ble derimot sett på som en devaluering av FN som et fredsbevarende organ.⁴²⁸ Bjørn Skogmo argumenterer derfor med at amerikanerne implisitt gikk bort fra å støtte UNIFILs oppdrag som var vedtatt i resolusjon 425 (1978).⁴²⁹

President Reagans opprettelse av MNF svekket UNIFILs autoritet og kredibilitet. USA ønsket å opprette en egen flernasjonalt styrke i stedet for å bruke den eksisterende FN-styrken som alt var i Libanon. Reagan-administrasjonen oppfattet UNIFIL som en styrke som hadde vært i Libanon lenge med få positive resultater, og hadde ingen tro på at UNIFIL kunne ordne de problemene invasjonen hadde skapt. Administrasjonen mente at FN-styrken konsekvent ikke hadde greid å forhindre konflikt mellom libanesiske grupper, eller forhindret økt regional spenning mellom Israel og Syria. Derfor ønsket ikke administrasjonen å jobbe med de rammene FN-styrken hadde.⁴³⁰ Likevel uttalte amerikanerne støtte til UNIFIL ved resolusjonsforhandlingene ved mandatforlengelse og når troppebidragsytende land truet med å trekke seg.⁴³¹ USA red dermed to hester samtidig. Ved å opprette MNF, *samtidig* som de støttet UNIFIL, hadde administrasjonen flere alternativer for å håndtere konflikten i Libanon. At MNF undergravde UNIFIL som fredsbevarende styrke var av mindre betydning.⁴³² De norske vurderingene av UNIFIL bygget dermed på vekslende amerikansk støtte som ikke

⁴²⁷ Harris, *Lebanon: A History, 600-2011*, 245.; Varady, *US Foreign Policy and the Multinational Force in Lebanon: Vigorous Self-Defense*, 121.

⁴²⁸ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 248/ Utenriksdepartementet 1981-82: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Norges deltakelse i UNIFIL-styrken i Libanon.»: 1. 12. august 1982; *US Foreign Policy and the Multinational Force in Lebanon: Vigorous Self-Defense*, 117.

⁴²⁹ Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 209.

⁴³⁰ Varady, *US Foreign Policy and the Multinational Force in Lebanon: Vigorous Self-Defense*, 117-18.

⁴³¹ Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 206.

⁴³² James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 " 626-27.

nødvendigvis bygde opp om UNIFILs rolle i Sør-Libanon. Likevel veide USAs anmodninger om at styrken måtte bli i Sør-Libanon tungt i regjeringens vurderinger i den halvårige perioden etter invasjonen.⁴³³

PLOs avreise fra Libanon hadde gjort organisasjonen svekket, og krigen i Libanon hadde også splittet og vært ressurskrevende for organisasjonen. Norges selvtiltenkte rolle som mekler mellom PLO og Israel ble jevnlig tatt opp på 1980-tallet, uten at det førte til noen konkrete resultater. Arafat var fortsatt interessert i å opprettholde Norge som en mekler, men Israel hadde ingen interesse i å mekle med et svekket PLO. Meklingen mellom PLO og Israel ble dermed midlertidig lagt på is. Frøene norske beslutningstakere hadde sådd hos PLO for å være en fremtidig mekler ble ikke videreført av den norske regjeringen, men av opposisjonspartiet Arbeiderpartiet.⁴³⁴

Ensidig tilbaketrekning, men ikke av Norge

I slutten av september var det et møte mellom de landene som stilte med tropper til UNIFIL. Alle landene delte den norske bekymringen om den vanskelige situasjonen UNIFIL var i, men ingen mente det var tid for UNIFIL å trekke seg ut med unntak av Nepal, som trakk ut alle sine styrker i 1982. Nigeria bestemte etter møtet at nok var nok og trakk sin styrke ut i 1983. De landene som fortsatte å delta i UNIFIL skulle sammen uttrykke overfor FNs generalsekretær at de fant situasjonen utilfredsstillende.⁴³⁵ Da to land trakk seg ut av UNIFIL, kan det settes spørsmålsteget ved den norske vurderingen om at Norge ensidig ikke kunne trekke seg ut uten at styrken gikk i oppløsning. Norge var derimot vesensforskjellig fra Nepal og Nigeria da Norge var den nest største bidragsyteren etter Frankrike, noe som gjorde at en norsk uttrekning ville hatt store konsekvenser for UNIFIL, noe president Carter hadde presisert ovenfor daværende statsminister Odvar Nordli allerede i 1980.⁴³⁶ Det ville heller ikke samsvart med FNs særegne posisjon i det norske samfunnet om Norge ensidig trakk seg ut av UNIFIL.

⁴³³ Tamnes, *Norsk utenrikspolitikks historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 379.; Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 176.

⁴³⁴ Waage, "'Peacemaking Is a Risky Business' - Norway's Role in the Peace Process in the Middle East, 1993-96," 19.; "Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie," 410-11.

⁴³⁵ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Sak nr. 2. Redegjørelse ved utenriksministeren om forlengelse av UNIFIL-styrkenes nærvær i Libanon»: 209. 11. oktober 1982
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_1011.pdf Besøkt 20.02.2019

Nepal hadde tidligere trukket ut sine styrker i 1980, men kom tilbake i 1981. Etter uttrekningen i 1982 kom de tilbake i 1985. Strømme og Leraard, *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*, 405.

⁴³⁶ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 175-76.

Ingen militær hensikt

For de norske soldatene i Libanon var oppdraget formelt uendret. Derimot oppfattet bataljonen at muligheten til å løse oppdraget var sterkt redusert da bataljonens situasjon var radikalt endret, men at de norske styrkene fortsatt garanterte for sivilbefolkningens sikkerhet. Bataljonen inntok dermed en «vent og se» holdning i påvente av et nytt mandat og oppdrag.⁴³⁷

Blant soldatene som opplevde invasjonen var det ulike meninger om hva som burde gjøres. I overkant av 10 prosent ønsket å ha styrken trukket ut, mens 50 prosent ønsket å bli værende litt lengre, men med krav om israelsk tilbaketrekning. Bare 35 prosent ønsket å fortsette som før. Så selv om invasjonen var dramatisk for UNIFIL, var det få norske soldater som mente styrken burde vært trukket ut med en gang.⁴³⁸ For flere soldater var det å beskytte lokalbefolkningen et sentralt element for å motivere sin fortsatte tilstedeværelse.⁴³⁹ Den israelske invasjonen hadde i tillegg skapt et økt press på den humanitære situasjonen i Sør-Libanon. Innen 11. juni 1982 var mellom 100 000 og 300 000 mennesker påvirket av krigen, og mange hadde blitt internt fordrevne. Mat, vann og medisiner var mangelvarer.⁴⁴⁰ For de norske styrkene ble de siviles problemer bataljonens hovedbekymring.⁴⁴¹ Ingen sivile innenfor det norske ansvarsområdet ble drept under invasjonen, men flyktninger begynte å komme til Sør-Libanon fra Beirut-området som var under beleiring av israelske styrker.⁴⁴² 10. juni bestemte bataljonssjefen seg for at bataljonens ressurser skulle brukes til å hjelpe de sivile og skadelidende.⁴⁴³

Imidlertid var ikke den rådende situasjonen på bakken særlig holdbar i lengden, og det var snakk innad i bataljonen om styrken heller burde få ett nytt operasjonsområde for å få en mer meningsfylt rolle, der soldatene kunne ta mer initiativ da soldatene ofte mente «FN var for passiv».⁴⁴⁴ Selv om flere soldater i den norske styrken så en mening i oppdraget gjennom å

⁴³⁷ RAFA-3426/D/Da/L0134 «Rapport for 1. periode (25. mai 1982 – 13. august 1982)»: 4-5. 27. september 1982

⁴³⁸ Ness, *FNs fredsbevarende operasjoner - UNIFIL, Deltakere, Forsvaret: En tilbakemelding fra de første 17 bataljonene*, 66-69.

⁴³⁹ UD 24.11/19H Bind 2: Samordningsutvalget for Libanon: «Rapport til Samordningsutvalget for Libanon fra tjenestereise i Libanon i tiden 27/8-1/9. 1982.»: 2-3. 9. september 1982

⁴⁴⁰ Pettersen, "Nødhjelp by proxy: Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon, 1975-1982," 72-73.

⁴⁴¹ RAFA-3426/D/Da/L0134 «To SMIO from NORBATT. Subject: Monthly infsum no. 6 – 82»: 3. 1. juli 1982

⁴⁴² RAFA-3426/D/Da/L0134 «Rapport for 1. periode (25. mai 1982 – 13. august 1982)»: 17. 27. september 1982

⁴⁴³ RAFA-3426/D/Da/L0134 «Rapport for 1. periode (25. mai 1982 – 13. august 1982)»: 17, 19. 27. september 1982

⁴⁴⁴ UD 24.11/19H Bind 2: Samordningsutvalget for Libanon: «Rapport til Samordningsutvalget for Libanon fra tjenestereise i Libanon i tiden 27/8-1/9. 1982.»: 2-3. 9. september 1982

hjelpe lokalbefolkningen mente generalløytnant Rolv Eios, som var på tjenestereise i Libanon på vegne av Samordningsutvalget, at det «fra et militært synspunkt har styrkens fortsatte nærvær i den rådende situasjon liten eller ingen hensikt.»⁴⁴⁵ Dermed var det rene politiske grunner for å bli værende i Sør-Libanon. FNs fredsbevarende styrker kunne ikke løse konflikten, bare sørge for opphør i kamphandlinger slik at en diplomatisk løsning kanskje en dag kunne komme på plass.

FNs kontinuerlige forlengelser

I oktober skulle Sikkerhetsrådet fornye UNIFILs mandat. I forkant hadde Israel i klare ordelag uttrykt at Israel ikke ønsket UNIFIL i Libanon. Det israelske ønsket var derimot en medvirkende årsak til at FNs Sikkerhetsråd og de troppebidragsytende landene valgte å bli. Ingen ønsket å hjelpe Israel med å oppnå sine mål, og det at UNIFIL ble stående hindret også en *de facto* israelsk annekasjon av Sør-Libanon. En annen årsak til at Sikkerhetsrådet og de troppebidragsytende landene valgte å fornye UNIFILs mandat var at de så for seg at UNIFIL i en senere tid kunne ha en nyttig funksjon, enten ved at situasjonen forandres eller at oppdraget endres. Dermed ble det ansett som lettere å bygge videre på UNIFIL som var i området i stedet for å opprette en ny FN-styrke ved en senere anledning. Hvis Sikkerhetsrådet ikke valgte å fornye mandatet, ville det også skade FNs fremtidige sjanser til å bedrive fredsbevaring i andre konfliktområder da en utrekning uten konfliktløsning ville anses som et nederlag.⁴⁴⁶

Sikkerhetsrådet mente at konfliktpotensialet i Sør-Libanon fortsatt var stort. UNIFILs vedvarende nærvær ville kunne demme opp for noe av dette. UNIFIL ville også forhindre at Israel og Syria gikk til fullskala krig mot hverandre, noe som var den største frykten, som kunne trekke hele Midtøsten inn i en regional krig. Globalt støttet de to supermaktene, USA og Sovjetunionen henholdsvis Israel og Syria, noe som også var en årsak til fortsatt å ha en FN-styrke som kunne overvåke og i noen grad dempe konfliktene i Sør-Libanon. Dermed kunne UNIFILs nærvær også dempe sannsynligheten for en større konflikt mellom de to supermaktene.⁴⁴⁷

⁴⁴⁵ UD 24.11/19H Bind 2: Samordningsutvalget for Libanon: «Rapport til Samordningsutvalget for Libanon fra tjenestereise i Libanon i tiden 27/8-1/9. 1982.»: 7. 9. september 1982

⁴⁴⁶ James, "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 " 626.; Fermann, *Internasjonal fredsbevaring 1956-1990*, 5, 98.; Ness, "UNIFIL, June 1982 until July 1985 - "The Occupied period", " 59.

⁴⁴⁷ "UNIFIL, June 1982 until July 1985 - "The Occupied period", " 58-59.

UNIFILs overvåkning av israelerne hadde delvis en beroligende virkning på Israel og deres militers bruk av militærmakt innenfor okkupasjonssonen. Hva enn Israel og major Haddads menn foretok seg ble rapportert til omverdenen.⁴⁴⁸ UNIFIL og de norske styrkene utøvte en internasjonal overvåkning av et okkupert område, som i et slikt omfang antageligvis aldri har vært gjort tidligere.⁴⁴⁹ Dermed kunne UNIFIL også bidra til at sivile i Sør-Libanon ble beskyttet. Etter invasjonen hadde ikke befolkningen noe mindre behov for beskyttelse⁴⁵⁰ Humanitær assistanse til sivilbefolkningen ble dermed en av UNIFILs viktigste oppgaver. Det å hindre bevegelsesfriheten til Haddad sine styrker, som ikke var anerkjent som okkupasjonsmakt slik Israel var, var dermed et ledd i den humanitære assistansen.⁴⁵¹

Haddad var fortsatt et problem for den norske styrken fordi Haddad i oktober igjen begynte å trakassere de norske styrkene som skulle ta over ansvarsområdet til den nepalske bataljonen. Flere biler tilhørende den norske styrken ble kapret, og våpnene tatt fra nordmennene. De måtte dermed gå tilbake til leir. En slik forverring av situasjonen ble løst diplomatisk ved at Utenriksdepartementet tok kontakt med israelerne som ble sett på som ansvarlige for det som skjedde i deres okkupasjonszone. Den israelske forsvarsministeren Ariel Sharon måtte personlig instruere den israelske nordkommandoen om å presse Haddad til å levere tilbake det som var tatt fra nordmennene.⁴⁵²

Det politisk mulige

Kritikken som har blitt reist mot opprettholdelsen av UNIFIL gikk på at de oppgavene den utførte ikke hadde noen *direkte* tilknytning til å bevare internasjonal fred. Oppgavene styrken nå i praksis hadde krevde heller ikke en så stor styrke som stod i landet.⁴⁵³ Det humanitære aspektet kom fram i resolusjon 523 som forlenget UNIFILs tilstedeværelse med tre måneder

⁴⁴⁸ Marianne Heiberg, "UNIFIL and the Lebanese," *ibid.* (Norsk utenrikspolitisk instiutt), 85-86.

⁴⁴⁹ Ness, "FN i okkupert område? - UNIFIL etter invasjonen i 1982," 187-88.

⁴⁵⁰ "UNIFIL, June 1982 until July 1985 - "The Occupied period", " 58-59.; Fermann, *Internasjonal fredsbevaring 1956-1990*, 5, 100.

⁴⁵¹ James, *Peacekeeping in International Politics*, 29, 344.; Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, 136.

⁴⁵² UD 26.6/65K Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13 «Notat. UNIFIL/NORBATT – kapringen av kjøretøy med sjåfør»: 1. 13. oktober 1982; UD 26.6/65K Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13 «Fra Utenriksdepartementet til ambassaden i Tel Aviv og FN-delegasjonen i New York. Sak: UNIFIL/NORBATT – Forholdet til DFF/IDF.»: 1-2. 22. oktober 1982; UD 26.6/65K Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13. «UD. Rådgiveren for spørsmål vedrørende de arabiske områder, Hans Wilhelm Longva. UNIFIL/NORBATT – Forholdet til DFF/IDF»: 1. 26. oktober 1982

⁴⁵³ James, *Peacekeeping in International Politics*, 29, 344.

frem til januar 1983.⁴⁵⁴ Det var Sikkerhetsrådets vetomakter som vedtok resolusjoner som ga FN-styrken mandat til å operere i Libanon, men disse resolusjonene var påvirket av vetomaktens og deres alliertes egeninteresser i landet og i regionen. Dermed ble utformingen av mandatet til FN-styrken i større grad påvirket av egeninteressene til vetomaktene og deres allierte, framfor å ha en internasjonal FN-styrke med tilstrekkelig mandat til å forhindre en eskalering av konflikten i landet og til å forhindre økt spenning blant Libanons nabostater. Mandatene UNIFIL arbeidet etter var alltid et kompromiss av det politisk mulige i Sikkerhetsrådet, og ikke hva som var realistisk å oppnå i Libanon. Dermed var det mer realistisk å tro, slik UNIFILs sjef general Callaghan formulerte det til Samordningsutvalget, at Sikkerhetsrådet heller ville «forlenge mandatet uten endringer snarere enn å ««forsøke det umulige» - nemlig å gi styrken et realistisk mandat.»⁴⁵⁵ De norske vurderingene om at det var opp til Sikkerhetsrådet å avgjøre oppdraget og dets fremtid, var dermed styrt av egeninteressene til andre land og kompromisser av det som var politisk mulig. Dette tyder på at den norske politikken var preget av pragmatiske vurderinger, der det viktigste var å vise støtte til FN, ikke hva som ble oppnådd.

Da mandatet gikk ut i oktober, vurderte den norske regjeringen situasjonen på samme måte som tidligere. UNIFIL var bak de israelske linjene og ute av stand til å gjennomføre sitt opprinnelige mandat. Styrken ga imidlertid en viss grad av beskyttelse og bistand til lokalbefolkningen. Stray mente at situasjonen hadde stabilisert seg noe etter at Amin Gemayel hadde blitt innsatt som president i Libanon, men at det var urealistisk å tro at libaneserne igjen kunne ta kontroll over Sør-Libanon.⁴⁵⁶ Dermed mente Stray at Norge burde godta en ny forlengelse av UNIFILs mandat, men at den norske regjeringen samtidig skulle markere at den gjeldende situasjonen over lengre tid var uholdbar for UNIFIL. Stray mente derfor at «styrken måtte trekkes tilbake hvis det ikke innen rimelig tid igjen vil foreligge en oppgave å løse for den».⁴⁵⁷ Regjeringen var med andre ord betenkt over at hele det norske styrkebidraget kunne bli en brikke i et spill ingen turte å flytte på i frykt for mulige konsekvenser. USA

⁴⁵⁴ United Nations Security Council, "Resolution 523 (1982) of 18 October 1982," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1982).

⁴⁵⁵ UD 24.11/19H Bind 2: Samordningsutvalget for Libanon: «Rapport til Samordningsutvalget for Libanon fra tjenestereise i Libanon i tiden 27/8-1/9. 1982.»: 4. 9. september 1982

⁴⁵⁶ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Sak nr. 2. Redegjørelse ved utenriksministeren om forlengelse av UNIFIL-styrkenes nærvær i Libanon»: 209. 11. oktober 1982
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_1011.pdf Besøkt 20.02.2019

⁴⁵⁷ Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité: «Sak nr. 2. Redegjørelse ved utenriksministeren om forlengelse av UNIFIL-styrkenes nærvær i Libanon»: 210. 11. oktober 1982
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_1011.pdf Besøkt 20.02.2019

hadde også vektlagt ovenfor Norge at det kunne få «uheldige konsekvenser» om styrken ble trukket ut. Det siste veide tungt for Stray. På tross av betenkelighetene gikk regjeringen nok en gang inn for en forlengelse av mandatet fra oktober til januar.⁴⁵⁸

Tilbake til regulære fornyelser

Ved fornyelsen av UNIFILs mandat i januar 1983 ønsket den libanesiske regjeringen at styrken skulle få en ny rolle i landet. Den libanesiske regjeringen ønsket at UNIFIL skulle plasseres i hele Libanon og påse en tilbaketrekning av alle ikke-libanesiske styrker. Dette skulle skje uten å øke antall soldater i UNIFIL og styrken skulle ikke ha mulighet til å involvere seg i sammenstøt mellom ulike libanesiske fraksjoner. Den libanesiske forespørselen ble aldri realitetsbehandlet i Sikkerhetsrådet fordi forslaget ble møtt med vantro og stor skepsis.⁴⁵⁹

Sikkerhetsrådet vedtok heller resolusjon 529, som brakte resolusjonsinnholdet tilbake til slik det hadde vært før 1982: Seks måneders forlengelse av UNIFILs mandat og en formaning om at alle parter skulle rette seg etter Sikkerhetsrådets allerede vedtatte resolusjoner. Den humanitære oppgaven forsvant fra resolusjonen, men skulle likevel bli styrkens hovedoppgave i 1982-1985.⁴⁶⁰ Professor Alan James omtaler UNIFILs periode mellom 1982-85 som et mellomspill, der styrken ikke bedrev fredsbevaring, men heller utførte viktige tjenester for den lokale sivilbefolkningen.⁴⁶¹ Land som Frankrike og Nederland, som hadde oppfordret Sikkerhetsrådet i januar 1983 til å gi UNIFIL en mer meningsfull rolle enn bare å beskytte og gi humanitær assistanse til den lokale befolkningen, ble dermed ikke hørt.⁴⁶² Stray

⁴⁵⁸ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 248/ Utenriksdepartementet 1981-82: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Norges deltakelse i UNIFIL-styrken i Libanon.»: 1. 27. oktober 1982

⁴⁵⁹ Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 107-08.

⁴⁶⁰ United Nations Security Council, "Resolution 529 (1983) of 18 January 1983," red. United Nations Security Council (New York: United Nations, 1983).; Skogmo, *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*, no. 65, 93.; Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, 136.

⁴⁶¹ James, *Peacekeeping in International Politics*, 29, 345.

Dette kan antyde at UNIFIL var i begynnelsen av *mission creep* ved at oppgavene endret seg vekk fra de oppgavene styrken opprinnelig hadde. *Mission creep* vil si at det skjer en gradvis endring av oppdraget slik at oppgavene endres betydelig fra det styrken opprinnelig var satt inn og utrustet for. Michael Pugh, *From Mission Creep to Mission Creep? Implications of new peace support operations doctrine*, vol. 2, Forsvarsstudier (Oslo: Institutt for forsvarsstudier, 1997), 9.

⁴⁶² Nathan A. Pelcovits, *Peacekeeping on Arab-Israeli fronts : lessons from the Sinai and Lebanon*, vol. 3, SAIS papers in International Affairs (Boulder: Westview Press, 1984), 34.

og Sjaastad mente fortsatt at styrken hadde en stabiliserende rolle i Libanon, selv om det ikke var «mulig for UNIFIL-styrken å utøve sitt mandat på en tilfredsstillende måte.».⁴⁶³

Konklusjon

De innledende bombeangrepene i starten av juni og den israelske invasjonen gjorde at Sikkerhetsrådet reagerte med en rekke resolusjoner. Dette stoppet ikke den israelske krigsmaskinen. Utover i perioden ble FN til tider satt på sidelinja ved at det ble opprettet en internasjonal styrke (MNF) utenfor FN-regi som ifølge kritikerne svekket UNIFILs autoritet og kredibilitet til å gjennomføre sitt oppdrag. USA ble en mer aktiv aktør i Libanon ved opprettelsen av MNF og var den aktøren som hadde mest innflytelse på Israel. USA samarbeidet også med libanesiske myndigheter og ble brukt til å sikre Beirut etter Sabra og Shatila-massakrene ved å gjenopprette MNF-styrken. I resolusjon 511 fra 18. juni hadde humanitær innsats blitt betraktet som en midlertidig oppgave i påvente av en beslutning i Sikkerhetsrådet. Denne oppgaven skulle i starten av 1983 bli tatt ut av mandatet, men ble likevel en viktig oppgave for den norske styrken.

Umiddelbart etter den israelske invasjonen var norske myndigheters primære prioritering de norske styrkenes sikkerhet. Å la de bli der de var, med tilgang til tilfluktsrom, ble sett på som den beste måten å ivareta sikkerheten. I tiden etter den israelske invasjonen vurderte norske myndigheter den fredsbevarende styrkens tilstedeværelse som til tider meningsløs. Likevel fant norske myndigheter mening i oppdraget gjennom humanitær innsats. Humanitær innsats ble i denne perioden mer enn bare et verktøy for norske myndigheter, slik det hadde vært i 1979-1981. Det ble også et motiv for å opprettholde styrken som ikke lenger kunne gjennomføre sitt tidligere mandat. Samtidig ble beskyttelse av lokalbefolkningen flere soldaters primære motivasjon for å fortsette oppdraget i Sør-Libanon fordi styrken hadde en sterkt redusert, for ikke å si en umulig, oppgave å løse det opprinnelige oppdraget. For de norske soldatene på bakken var oppdraget formelt uendret, mens situasjonen var radikalt endret.

De norske vurderingene var preget av flere betenkeligheter. UNIFILs tilstedeværelse ble til tider sett på som meningsløs for å ha en fredsbevarende rolle og uten mulighet til å

⁴⁶³ RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 255A, mappe Utenriksdepartementet 1983: «Regjeringsnotat fra Utenriksministeren og Forsvarsministeren til regjeringens medlemmer. Norges deltakelse i UNIFIL-styrken i Libanon.»: 1. 19. januar 1983

gjennomføre sitt oppdrag. Regjeringen fryktet at UNIFIL ville bli en fast brikke som ingen turte å flytte på i frykt for hva som kunne bli konsekvensene. Det ble flere ganger vurdert om Norge burde trekke seg ut, men det ble overlatt til FNs Sikkerhetsråd å bestemme når styrken kunne trekkes ut. Norges tro på Sikkerhetsrådet som en fredsbevarende institusjon veide tungt i de norske vurderingene om det norske UNIFIL-bidraget på grunn av FNs særstilling i norsk politikk. USAs anmodninger om at Norge ikke måtte trekke seg ut var også avgjørende.

Den norske meglerrollen ble ikke videreutviklet av norske beslutningstakere da PLO ble svekket av invasjonen og kastet ut av Libanon. Kontakten med PLO og en mulig fremtidig meklerrolle ble ført frem av Arbeiderpartiet som var i opposisjon og ikke av den norske regjeringen. Dermed ble den norske tilstedeværelsen i større grad i denne perioden enn tidligere motivert av altruistiske motiver som humanitær innsats, samtidig som det var i norsk egeninteresse å opprettholde relevansen til FNs fredsbevarende rolle i verden. Det siste kan også ses på som et altruistisk motiv da FN i en norsk kontekst både fremmer Norges ideelle motiver og egeninteresser. For å opprettholde den rollen måtte Norge støtte UNIFILs tilstedeværelse. Amerikanernes holdning til UNIFIL ble også vektlagt som motiv for å fortsette oppdraget, noe som kan karakteriseres som i norsk egeninteresse da USA var Norges sikkerhetsgaranti gjennom NATO.

Kapittel 6: Konklusjon

I 1978 invaderte Israel Sør-Libanon og UNIFIL ble opprettet i kjølvannet av dette. Norge bidro umiddelbart med militære styrker til FN-styrken. Denne oppgavens hensikt har vært å belyse, drøfte og diskutere ulike sider ved de norske motivene og vurderingene ved starten av det norske styrkebidraget til Libanon. Analysen har tatt for seg tre tidsperioder, 1978, 1979-1981 og 1982. De styrende problemstillinger har vært:

Hvorfor valgte norske beslutningstakere å delta i UNIFIL da det ble opprettet? Hvorfor valgte norske beslutningstakere å bli stående med styrker i Libanon? Hvilken rolle spilte situasjonen på bakken i Libanon i disse beslutningene? Var Norges militære tilstedeværelse i Libanon motivert av egeninteresser og/eller altruistiske motiver?

Norge ble stående med militære styrker i Libanon i tjue år. I de fire første årene var det gjennomgående motivet for å opprette og opprettholde det militære styrkebidraget til Libanon at norske myndigheter ønsket å støtte FN. Denne støtten var motivert av både altruisme og egeninteresse slik det hadde vært i hele etterkrigstiden. FNs plass i det norske samfunnet var drevet av en moralistisk tradisjon, der Norge som en småstat kunne kjempe for moralsk atferd og en høyverdig målsetning gjennom organisasjonen. Samtidig var FN et sted norske myndigheter fremmet en tro på et organisasjonssamfunn. Det vil si at Norge ønsket en organisert verden som var bygget på folkerettens prinsipper om staters ukrenkelighet og fredelig løsning av konflikter. Dette ble betraktet som et vern for småstater som dermed kunne holde Norge ute av en større konflikt og styrke Norges egensikkerhet. Amerikanernes holdning ble også gjennomgående vektlagt i de norske vurderingene om UNIFIL. USA var Norges nærmeste allierte i perioden og deres innvendinger ble tatt med inn til regjeringen. Disse motivene har tidligere vært kjent i forskningslitteraturen.⁴⁶⁴ Denne oppgavens ambisjon var å undersøke disse tradisjonelle tolkningene. Oppgaven har vist at disse motivene inneholdt flere avveininger og betenkeligheter, spesielt etter at oppdraget viste seg å være farlig for norske soldater, og vanskelig å oppnå oppgavene i mandatet til FN-styrken.

1978

Den moralistiske tradisjonen og troen på organisasjonssamfunnet banet vei for den handlekraft norske myndigheter viste ved å sende styrker til Libanon. Den uforbeholdne

⁴⁶⁴ Børresen, Gjeseth, og Tamnes, *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*, B. 5, 171.; Tamnes, *Norsk utenrikspolitikks historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*, 412-13.

støtten til FN kom til uttrykk i 1978 da norske beslutningsmyndigheter uten gjennomgående vurderinger vedtok å delta i UNIFIL. Det var aldri et spørsmål om Norge skulle delta, men hvordan. Den gjeldende instruksen til den norske FN-delegasjonen i New York gjorde at delegasjonen kunne informere generalsekretæren om at Norge ville stille styrker til UNIFIL. Dette skjedde samme dag som henvendelsen fra FNs generalsekretær ble gitt til norske myndigheter. Engasjementet bygget derfor på en gjennomgående oppfatning fra etterkrigstiden om at Norge skulle støtte FNs fredsbevarende styrker. Dette fordi FN utgjorde en bærebjelke og hjørnestein i norsk utenrikspolitikk. Norges bidrag med soldater til Libanon ble derfor vedtatt av norske beslutningsmyndigheter uten av de gjorde en selvstendig vurdering av Libanons konfliktbilde.

I 1978 var det også viktig for Norges nærmeste allierte, USA, å opprettholde fredsforhandlingene mellom Egypt og Israel. UNIFIL ble presset igjennom av president Carter som fryktet for konsekvensene den israelske invasjonen av Libanon i 1978 kunne ha for fredsforhandlingene. Om ikke fredsforhandlingene holdt fram kunne regionen gå opp i flammer. Det kunne føre til en regional krig som dro inn supermaktene, og i verste instans kunne det oppstå en dominoeffekt der konflikten spredde seg. Dermed var også dette viktig for norske beslutningstakere. Norge kunne også fremme etiske idealer gjennom FN, noe som gjorde at norske idealer om arbeid for en fredeligere verden falt fint sammen med Norges realpolitiske interesser.

Norske myndigheter vurderte at risikoen for de norske soldatene ikke var høyere enn ved tidligere fredsbevarende oppdrag. Dette ble formidlet til soldatene som ble forsikret om at oppdraget ikke var farlig. Da realitetene viste seg å være annerledes, der soldatene risikerte livet, ønsket de høyere økonomisk utbetaling som stod i forhold til risikoen soldatene ble utsatt for. Dette var ikke norske myndigheter enige i og saken måtte gå til voldgift før den ble løst.

1979-1981

Norske myndigheter forstod tidlig at den uforbeholdne støtten til FN, uten selvstendige vurderinger, hadde satt norske soldater fast i et politisk og militærtaktisk spill der oppdraget ikke hadde noen snarlig løsning. Den norske virkestrangen til å støtte FN hadde gjort at bordet fanget da norske myndigheter oppfattet at de ikke hadde mye handlingsrom angående det norske bidraget. Det norske motivet om å støtte FN ble i denne perioden fylt med ulike

vurderinger og betenkeligheter. Statsminister Nordli luftet allerede i desember 1978 at styrken kanskje burde trekkes ut. Dette ble advart mot av utenriksminister Frydenlund og forsvarsminister Hansen som fryktet for at stabiliteten, ikke bare i Libanon, men i hele regionen kunne kollapse hvis styrken ble trukket ut. Denne dominoeffekten kunne skade norske egeninteresser ved i verste instans spre seg til Europa og Norge. Å opprettholde en viss grad av stabilitet ble dermed et stort motiv for å opprettholde styrkebidraget. De norske styrkene erfarte en manglende samarbeidsvilje fra PLO, Haddad og Israel som skapte store problemer for styrken. De norske soldatene utgjorde derimot en dempende faktor på den anstrengte situasjonen og opprettholdt en viss grad av stabilitet i Sør-Libanon. Norske myndigheter ønsket heller ikke å sette FN i en vanskelig situasjon, noe de ville gjort ved en uttrekning da FN måtte funnet en annen stat til å erstatte det norske bidraget.

Norske myndigheter ble også motivert til å opprettholde styrkebidraget da utenriks- og forsvarsministeren fryktet «internasjonale reaksjoner». Det kan antas at USA var en av de norske myndigheter fryktet en reaksjon fra da amerikanerne var Norges beskyttende supermakt og NATO-alliert. Amerikanernes holdning ble også tungt vektlagt av den norske regjeringen i alle spørsmål som gjaldt UNIFIL. Norges forhold til USA og Israel ble også vektlagt av PLOs leder Arafat for å godta Norge som et mulig meklingsland mellom PLO og Israel. Situasjonen i Sør-Libanon beredte dermed grunnen for at norske myndigheter senere kunne stå for meklingsforsøk i Midtøsten.

Selv om det var tungtveiende motiver for å opprettholde bidraget vurderte utenriks- og forsvarsministeren at økonomi kanskje kunne være en uttrekningsgrunn. Alle medlemsland skulle egentlig betale for FN-styrken, men flere stater valgte å ignorere dette, noe som gjorde at landene som bidro med tropper måtte ta en større del av utgiftene selv. De to ministrene landet på at det å bruke økonomi som argument ikke ville bli møtt med forståelse grunnet Norges tidligere uttalelser og holdninger til FNs fredsbevarende operasjoner. Regjeringen godtok dermed økonomisk tap over å tape politisk prestisje. Den langvarige norske støtten til FN gjorde at de norske ministrene oppfattet at de hadde lite handlingsrom.

I denne perioden ble humanitært arbeid en viktig oppgave for de norske styrkene. I UD ble dette brukt som et verktøy for å opprettholde ro og orden i det norske ansvarsområdet. Humanitært arbeid ble brukt pragmatisk for å forsøke å opprettholde stabilitet i området de norske styrkene hadde ansvaret for. Slikt arbeid gjorde at de norske soldatene fikk et bedre

forhold til lokalbefolkningen. Dette arbeidet ble derimot ikke trukket fram som et motiv i stor grad innad i regjeringen for å opprettholde det militære bidraget. Gjennom slikt arbeid mente forsvarsminister Hansen utad at Norge demonstrerte internasjonale solidaritet overfor lokalbefolkningen, men den internasjonale solidariteten ga ikke store utslag i UDs økonomiske bevilgninger til humanitært arbeid.

1982

Umiddelbart etter den israelske invasjonen i juni 1982 var norske beslutningstakere primært opptatt av å opprettholde de norske styrkenes sikkerhet. I etterdønningene av invasjonen vurderte norske myndigheter den fredsbevarende styrkens tilstedeværelse som til tider meningsløs for å løse et fredsbevarende oppdrag. Det norske beslutningstakere håpet var at situasjonen på en eller annen måte kunne forandre seg slik at de norske styrkene igjen kunne bedrive fredsbevaring. Uansett fryktet utenriksminister Stray at styrken ville bli en fast brikke ingen turte å flytte på. Dette begrenset det oppfattede handlingsrommet til norske politiske myndigheter. Selv om styrkens tilstedeværelse til tider ble sett på som meningsløs vurderte norske myndigheter at det var opp til Sikkerhetsrådet å avgjøre UNIFILs fremtid. Dette tyder på at det viktigste motivet for å bli stående var å støtte opp om FN, uavhengig om norske myndigheter så på styrkens tilstedeværelse som meningsløs.

I den fullstendig endrede situasjonen for den fredsbevarende styrken ble USAs holdning til det hele fremdeles vektlagt i de norske vurderingene. Amerikanerne hadde ovenfor nordmennene bemerket at det kunne få «uheldige konsekvenser» om FN-styrken ble trukket ut, noe nordmennene diskuterte i forlengelsen av at oppdraget var meningsløst. Å støtte USA var motivert av norske egeninteresser for å befeste den amerikanske sikkerhetsgarantien ovenfor Norge.

I større grad enn tidligere ble humanitært arbeid et uttalt motiv for norske beslutningstakere etter den israelske invasjonen. Invasjonen hadde ført med seg en radikal endring i de norske soldatenes situasjon i Sør-Libanon ved at FN-styrken ble liggende bak de israelske linjene. Humanitært arbeid hadde tidligere vokst fram som et verktøy for norske myndigheter, men ble først et motiv etter invasjonen i 1982.

Det politiske motivet for å opprette og opprettholde bidraget var en blanding av altruisme og egeninteresser, men etter hvert som oppdraget utspant seg ble altruisme et mer uttrykt motiv.

Selv om motivene var preget av egeninteresse og altruisme, oppfattet norske beslutningstakere at situasjonen satte begrensinger for deres handlingsrom. Ved å delta hadde bordet fanget og de politiske omkostningene ble vurdert som for store til å trekke seg ut, selv om situasjonen ble ansett som meningsløs av norske beslutningstakere.

Videre forskning

Under den kalde krigen bidro NATO-landene Norge og Danmark, og alliansefrie Sverige og Finland med rundt 25 prosent av personellet som deltok i FNs fredsbevarende operasjoner. Det tilsvarte cirka 125 000 soldater i tjeneste for FN. Samtidig som alle landene bidro i stort mon med personell skilte landene seg ut med et utstrakt samarbeid under operasjonene, noe Peter Viggo Jakobsen har kalt «the Nordic Model» for fredsbevaring.⁴⁶⁵

I litteraturen om nordiske lands fredsbevaring har det utviklet seg tre retninger for å forklare landenes støtte til FNs fredsbevarende operasjoner. En retning argumenterer for at nordiske lands støtte til FNs fredsbevarende operasjoner var motivert av altruisme og en internasjonalistisk identitet. Den andre retningen argumenterer at de nordiske landene, som alle andre land, var motivert av egeninteresser som å øke egen sikkerhet og mulighet til å øke internasjonal innflytelse og prestisje. I den tredje retningen argumenteres det for at støtten til FNs fredsbevarende operasjoner er størst når den blir motivert av en kombinasjon av egeninteresse, altruisme og identitet.⁴⁶⁶ Denne oppgaven er et bidrag til denne litteraturen ved å undersøke de norske motivene, og hvilke vurderinger som lå til grunn for dette. I et større perspektiv har de nordiske motivene vist seg å være sammenfallende, selv om det er ulikt hva landene legger i egeninteresse og altruisme.

Da litteraturen som sammenligner nordiske lands motiver i fredsbevarende operasjoner er fyldig, kan en ny innfallsvinkel være å sammenligne de norske motivene med et annet sammenlignbart land. En mulig innfallsvinkel er å gjennomføre en komparativ analyse av de norske vurderingene og motivene med eksempelvis Nederland, og se om vurderingene skiller seg fra hverandre. Norge og Nederland stilte begge med en infanteribataljon, noe som gjør at bidragene var like.⁴⁶⁷ Nederland kan da være et sammenlignbart land med tanke på begges

⁴⁶⁵ Jakobsen, *Nordic approaches to peace operations : a new model in the making?*, 10.

⁴⁶⁶ "Denmark and UN peacekeeping: glorious past, dim future," *International Peacekeeping* 23, no. 5 (2016): 744.

⁴⁶⁷ Ben Schoemaker, "The debate on the Netherlands contribution to UNIFIL, 1979-85," *ibid.* 12, no. 4 (2005): 590.

NATO-medlemskap som sikrer landet sikkerhetspolitisk og FNs rolle i begge land. I Nederland utgjorde FN en viktig rolle i utenrikspolitikken og var et hovedmotiv for å delta i UNIFIL. Nederland er også blant landene som, sammen med Norge, Japan og Sverige, har blitt oppfattet som 'gode samaritaner' som støttet et alternativ til stormakts hegemoni.⁴⁶⁸ Til forskjell fra Norge valgte Nederland å trekke ut sitt bidrag i 1985. Den uttalte årsaken var at det på det daværende tidspunkt var klar at styrken ikke fikk gjennomført sitt mandat. Ben Schoenmaker argumenterer derimot at uttrekningen var «determined by the fact that the argument that breaking with UNIFIL would damage the Netherlands' image was no longer decisive. Another factor was that by 1985 pressure from Washington to remain had expired.»⁴⁶⁹ Dette var også vurderinger som var oppe blant norske beslutningsmyndigheter, men som resulterte i ett annet valg, nemlig å bli i tjue år. Hvorfor valgte de to landene ulikt under samme operasjon?

⁴⁶⁸ John Karlsrud og Kari M. Osland, "Between self-interest and solidarity: Norway's return to UN peacekeeping?," *ibid.* 23, no. 5 (2016): 788.; Ben Schoenmaker, "The debate on the Netherlands contribution to UNIFIL, 1979-85," *ibid.* 12, no. 4 (2005).; Claes Nilsson og Kristina Zetterlund, "Sweden and the UN: a rekindled partnership for peacekeeping?," *ibid.* 23, no. 5 (2016).

⁴⁶⁹ Ben Schoenmaker, "The debate on the Netherlands contribution to UNIFIL, 1979-85," *ibid.* 12, no. 4 (2005): 596.

Primærkilder

Utenriksdepartementet

- UD 24.11/19H Bind 1: Samordningsutvalget for Libanon
- UD 24.11/19H Bind 2: Samordningsutvalget for Libanon
- UD 25.11/19G Bind 1: UNIFIL. Mandat. Sammensetning. Statusrapport
- UD 26.6/65K Bind 1: UNIFIL. Norske styrker i Libanon.
- UD 26.6/65K Bind 2: UNIFIL. Norske FN-styrker i Libanon.
- UD 26.6/65K Bind 4: UNIFIL. Norske styrker i Libanon
- UD 26.6/65K Norsk FN-styrke til Libanon. Bind 6
- UD 26.6/65K Norsk FN-styrke til Libanon. Bind 8
- UD 26.6/65K Libanon. Norsk deltakelse i UNIFIL. Bind 13

Riksarkivet

Regjeringsnotater

- RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 187/
Forsvarsdepartementet 1978
- RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 193A/
Utenriksdepartementet 1979
- RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 193A/
Utenriksdepartementet 1980-81
- RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 248/
Utenriksdepartementet 1981-82
- RA S-1005 Statsministerens kontor/Da - regjeringsnotater/ Eske 255A, mappe
Utenriksdepartementet 1983

Forsvarsarkivet

- RAFA-3426/F/Fd/L0059
- RAFA-3426/F/Fd/L0060
- RAFA-3426/F/Fd/L0061
- RAFA-3426/F/Fd/L0062
- RAFA-3426/F/Fd/L0063
- RAFA-3426/F/Fd/L0064
- RAFA-3426/D/Da/L0134
- RAFA-3426/D/Da/L0134

Referater fra Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité:

- «Sak 1: Beredskapsstyrken til Midt-Østen». 06. april 1978.
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1978_0406.pdf
- «Orientering av utenriksminister Knut Frydenlund om "Oljeleveranser til Israel"». 3. april 1979. https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1979_0403.pdf.
- «Sak 3: Situasjonen i Libanon og FN-styrkenes stilling. Redegjørelse ved forsvarsministeren.». 24. april 1980.
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1976-1980/1980_0424.pdf
- «Sak nr. 4. Eventuelt.»: 07. juni 1982.
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_0607.pdf
- «Sak nr. 2. Forlengelse av UNIFIL's mandat»: 24. juni 1982.
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_0624.pdf
- «Sak nr. 1. Redegjørelse ved utenriksministeren om situasjonen i Libanon og UNIFIL-styrken.»: 27. august 1982.
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_0827.pdf
- «Sak nr. 2. Redegjørelse ved utenriksministeren om forlengelse av UNIFIL-styrkenes nærvær i Libanon»: 11. oktober 1982.
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1981-1985/1982_1011.pdf

Stortingsmeldinger, proposisjoner, innstillinger og Stortingstidene (kronologisk)

Utenriksdepartementet. "Om deltakelse av et norsk kompani på ca. 190 befal og menige i de Forente Nasjoners vaktstyrke i Midt-Østen " I *Stortingsproposisjon nr. 132 (1956)* Oslo: Regjeringen, 1956.

———. "Melding om Norges deltaking i De Forente Nasjoners vaktstyrke i Kongo." I *St. meld. nr. 8 (1960-1961)*. Oslo: Regjeringen, 1960.

Den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomité. "Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomité om deltakelse av et norsk kompani på ca. 190 befal og menige i

- De Forente Nasjoners vaktstyrke til Midt-Østen. (St. Prp. nr. 132)." I *Innst. S. nr. 240*. Oslo: Stortinget, 1956.
- . "Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomité om melding om Norges deltakelse i De Forente Nasjoners vaktstyrke i Kongo (St. meld. nr. 8)." I *Innst. S. nr. 13*. Oslo: Stortinget, 1960.
- Utenriks- og konstitusjonskomitéen. "Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomitéen om øket norsk bidrag til De Forente Nasjoners vaktstyrker i Kongo (St. prp. nr. 93)." I *Innst. S. nr. 56*. Oslo: Stortinget, 1962.
- Forsvarsdepartementet. "Tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltakning i FN's vaktstyrke i Libanon." I *St. prp. nr. 178*. Oslo: Regjeringen, 1978.
- . "Tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1979 i forbindelse med Norges fortsatte deltakelse i FN's vaktstyrke i Libanon." I *St. prp. nr. 32*. Oslo: Regjeringen, 1979.
- . "Om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1981 i forbindelse med Norges fortsatte deltaking i FN's fredsbevarende styrker i Libanon " I *St. prp. nr. 43 (1981-1982)* Oslo: Regjeringen, 1981.
- . "Om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1982 i forbindelse med Norges fortsatte deltaking i FN's fredsbevarende styrker i Libanon " I *St. prp. nr. 140 (1981—82)*. Oslo: Regjeringen, 1982.
- Forsvarskomiteen "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. nr. 178)." I *Innst. S. nr. 366 (1977-1978)* Oslo: Stortinget, 1978.
- . "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1978 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. nr. 52)." I *Innst. S. nr. 126 (1978-1979)*. Oslo: Stortinget, 1978.
- . "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1979 i forbindelse med Norges deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. nr.32)." I *Innst. S. nr. 94 (1979-1980)*. Oslo: Stortinget, 1979.
- . "Innstilling fra forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1980 i forbindelse med Norges faste deltaking i FN's vaktstyrker i Libanon (St. prp. 128)." I *Innst. S. nr. 321 (1979-1980)*. Oslo: Stortinget, 1980.
- . "Innstilling fra forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1980 i forbindelse med Norges fortsatte deltaking i FN's fredsbevarende styrker i Libanon (St. prp. nr. 28)." I *Innst. S. nr. 73 (1980-1981)*. Oslo: Stortinget, 1980.
- . "Innstilling fra forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1981 i forbindelse med Norges fortsatte deltaking i FN's fredsbevarende styrker i Libanon (St. prp. nr. 160)." I *Innst. S. nr. 315 (1980-1981)*. Oslo: Stortinget, 1981.
- . "Tilråding frå forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1981 i samband med Noregs vidare deltaking i FN's fredsbevarande styrkar i Libanon (St. prp. 43)." I *Innst. S. nr. 60 (1981-1982)*. Oslo: Stortinget, 1981.
- . "Tilråding frå forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsbevilgning til forsvarsbudsjettet for 1982 i samband med Noregs vidare deltaking i FN's fredsbevarende styrker i Libanon (St. prp. nr. 140)." I *Innst. S. nr. 283 (1981-82)*. Oslo: Stortinget, 1982.

Stortingstidene. "Sak nr. 11. Tilråding frå forsvarskomiteen om omdisponering av og tilleggsløyving til forsvarsbudsjettet for 1982 i samband med Noregs vidare deltaking i FN's fredsbevarande styrker i Libanon. (Innst. S. nr. 283 jfr. St. prp. nr. 140)." redigert av Stortinget. Oslo: Stortinget, 1982, 8. juni.

Forsvarsmuseet

- FMU/100: Dokumentarkiv. UNIFIL-arkivet. Boks 2/20. UNIFIL: 1978-1979 (1)
- FMU/100. Dokumentarkiv. UNIFIL-arkivet. Boks 12

FN dokumenter

Security Council official records. "2074th meeting: 19. March 1978." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1978.

Resolusjoner

United Nations Security Council. "Resolution 242." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1967.

———. "Resolution 425 (1978) of 19 March 1978." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations 1978.

———. "Resolution 426 (1978) of 19 March 1978." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1978.

———. "Resolution 427 (1978) of 3 May 1978" redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1978.

———. "Resolution 490 (1981) of 21 Juli 1981." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1981.

———. "Resolution 508 (1982) of 5 June 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations 1982.

———. "Resolution 509 (1982) of 6 June 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982.

———. "Resolution 511 (1982) of 18 June 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982.

———. "Resolution 512 (1982) of 19 June 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982.

———. "Resolution 513 (1982) of 4 July 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982.

———. "Resolution 516 (1982) of 1 August 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982.

———. "Resolution 519 (1982) of 17 August 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982.

———. "Resolution 520 (1982) of 17 September 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982.

———. "Resolution 521 (1982) of 19 September 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982.

———. "Resolution 523 (1982) of 18 October 1982." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982.

———. "Resolution 529 (1983) of 18 January 1983." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1983.

Rapporter

- United Nations Secretary-General. "Report of the Secretary-General on the implementation of Security Council resolution 425 (1978)", redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations 1978.
- . "Progress report of the secretary-General on the United Nations Interim Force in Lebanon S/12620 /Add .1 ", redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1978.
- . "Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Force in Lebanon, S/15194/ og Add.1 og Add.2." redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1982, 14 June.

Avisartikler

- Holst, Frode "Truer med dimisjon." *Verdens Gang*, 23.06 1978, 6.
- Lassen, Fenrik, Lt. Kjendli, Fenrik Eriksrød, og Fenrik Dammen. "Lønns slippen fra Norge." *Verdens Gang*, 02.06 1978.
- Løvstrøm, Rolf. "Norske FN-tropper er aktuelle i flere land." *Verdens Gang*, 20.03 1978, 7.
- Sørensen, Inge. "Dårlig lønn og sanitærforhold: Stadig stigende misnøye." *Verdens Gang*, 12.05 1978, 8.
- . "VG på "norsk område" i Libanon: Her hagler med granater " *Verdens Gang*, 28.03 1978, 7.

Litteratur

- Aabrek, Vigar. "Foredrag ved NORBATT Is 10års markering i 1988. NORBATT 10 år etter." I *Norbatt I - Vurderinger i ettertid*, redigert av FN-Veteranenes landsforbund. Bergen: FN-Veteranenes landsforbund, 1998.
- . "Med FN-bataljonen i Libanon." *Norsk Militær Tidsskrift* 12 (1978): 553-70.
- . "Mekling i felten og prosedyrer i forbindelse med trefninger." I *Internasjonal politikk nr 4B*, redigert av Arne Olav Brundtland, 791-99. Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 1978.
- . "Norbatt I." I *Norske FN-styrker i Libanon*, redigert av Per Hohle. Oslo: Norsk arkivforskning. Bedrifthistorisk institutt og forlag AS, 1983.
- . *NORBATT I UNIFIL: En mobiliseringsbataljon i fredens tjeneste*. Bergen: Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner, 2013.
- Arnesen, Lars Andreas. "Fra Gardermoen til Afrikas hjerte: Den norske FN-styrken i Kongo, 1960-1964." Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2015.
- Begin, Menachem. "Statement to the Knesset by Prime Minister Begin on the terrorist raid and the Knesset resolution- 13 March 1978." Israel Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook3/Pages/134%20Statement%20to%20the%20Knesset%20by%20Prime%20Minister%20Beg.aspx>.
- Beydoun, Ahmad. "The South Lebanon Border Zone: A Local Perspective." *Journal of Palestine Studies* 21, no. 3 (1992): 35-53.
- Boykin, John. *Cursed is the Peacemaker: The American Diplomat Versus the Israeli General, Beirut 1982*. Belmont: Applegate Press, 2002.
- Braa, Knut A. *Den lange veien hjem*. Oslo: Piratforlaget, 2012.
- Brundtland, Arne Olav, red. *Internasjonal Politikk nr 4B* Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 1978.
- Butenschøn, Nils A. *Midtøsten : imperiefall, statsutvikling, kriger*. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.

- Børresen, Jacob, Gullow Gjeseth, og Rolf Tamnes. *Allianseforsvar i endring: 1970-2000*. Vol. B. 5, Bergen: Eide, 2004.
- Cleveland, William L., og Martin Bunton. *A history of the modern Middle East*. Boulder, Colorado: Westview Press, 2013.
- Dawisha, Adeed. *Iraq : A Political History*. Princeton: Princeton University Press, 2013.
- Dowty, Alan. *Israel/Palestine*. 3 utg. Cambridge: Polity Press, 2012.
- Egge, Bjørn. "FNs fredsbevarende operasjon i Libanon." *Internasjonal politikk*, no. 4 B (1978): 751-65.
- El-Solh, Raghid. *Lebanon and Arabism: national identity and state formation*. London: Tauris, 2004.
- Elvestad, Anne Mari Vigdal. "Frankrikes maronittiske marionetter? : fransk-maronittiske forhold 1918-1937." Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2012.
- Eriksen, Knut Einar. "Norge i det vestlige samarbeid." I *Vekst og velstand. Norsk politisk historie 1945-1965*, redigert av Trond Bergh, Helge Øystein Pharo og Knut Einar Eriksen. Oslo: Universitetsforlaget, 1987.
- Eriksen, Knut Einar, og Helge Øystein Pharo. *Norsk utenrikspolitisk historie bind 5, Kald krig og internasjonalisering, 1949-1965*. Oslo: Universitetsforlaget, 1997.
- Ersikine, Emmanuel A. *Mission with Unifil: An African Soldier's Reflections*. New York: St. Martin Press 1989.
- Fermann, Gunnar. *Internasjonal fredsbevaring 1956-1990*. Forsvarsstudier. Vol. 5, Oslo: Institutt for forsvarsstudier, 1992.
- . "Norge og FN." I *Norges Utenrikspolitikk*, redigert av Thorbjørn L. Knutsen, Gunnar Sørbo og Svein Gjerdaaker, 203-20. Oslo: Cappelen Akademisk forlag, 1997.
- , red. *Utenrikspolitikk og norsk krisehåndtering*. 1 utg. Oslo: Cappelen Damm Akademisk 2013.
- . "Utenrikspolitikk som begrep, intensjon og atferd." I *Anarki, makt og normer: Innføring i internasjonal politikk*, redigert av Jon Hovi og Raino Malnes, 28-66. Oslo: Abstrakt forlag, 2011.
- . "Utenrikspolitisk analyse. Begreper, perspektiver, anvendelser." I *Utenrikspolitikk og norsk krisehåndtering*, redigert av Gunnar Fermann, 89-139. Oslo: Cappelen Damm, 2013.
- Fisk, Robert. *Pity the Nation: Lebanon at war*. 2 utg. Oxford: Oxford University Press, 1992.
- Frydenlund, Knut. "Speech by Mr Frydenlund, United Nations General Assembly thirty-third session." New York: United Nations General Assembly 1978, 25.september.
- Ghali, Mona. "United Nations Interim Force in Lebanon." I *The evolution of UN peacekeeping*, redigert av William J. Durch New York: St. Martin Press, 1993.
- Gilmour, Andrew. "The Role of the UN Secretary-General: A Historical Assessment." I *Land of Blue Helmets: The United Nations and the Arab world*, redigert av Karim Makdisi og Vijay Prashad, 21-57. Oakland, California: University of California Press, 2017.
- Gisvold, Marius. *Møte med Libanon. En norsk FN-soldats beretning*. Oslo: Gyldendal, 1979.
- Grut, Gunnar. "Norges UNIFIL-retrett: Et spill på to nivåer." Hovedoppgave, Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet, 2005.
- Græger, Nina, og Iver B. Neumann. "Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet som beslutningspolitiske aktører." I *Norsk utenrikspolitisk praksis: Aktører og prosesser*, redigert av Birgitte Kjos Fonn, Iver B. Neumann og Ole Jacob Sending. Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2006.
- Gundem, Thorleif, red. *Norges statskalender for året 1981*. Oslo: H. Aschehoug & Co., 1981.
- Haaland, Torunn Laugen. "Small forces with a global outreach : role perceptions in the Norwegian Armed Forces after the Cold War." Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, University of Oslo Unipub, 2008.

- Hald, Ole Jakob. "Oppsetning, innsetting og organisasjon." I *Norske FN-styrker i Libanon*, redigert av Per Hohle, 67-80. Oslo: Norsk arkivforskning. Bedrifthistorisk institutt og forlag AS, 1983.
- Harris, William. *Lebanon: A History, 600-2011*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Haug, Hans. "Helikoptervingen i UNIFIL." I *Norske FN-styrker i Libanon*, redigert av Per Hohle, 129-38. Oslo: Norsk arkivforskning. Bedrifthistorisk institutt og forlag AS, 1983.
- Heiberg, Marianne. "Observations on UN peace keeping in Lebanon." *NUPI-notat (trykt utg.)* 305 (1984).
- . "Peacekeepers and Local Populations: Some Comments on UNIFIL." I *NUPI rapport*. Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1990.
- . "UNIFIL and the Lebanese." I *A Thankless Task: The Role of UNIFIL in Southern Lebanon*, redigert av Anthony McDermott B. og Kjell Skjelsbæk, 70-94. Oslo: Norsk utenrikspolitisk instiutt, 1988.
- Heradstveit, Daniel. "Norsk politikk i Midt-Austen etter Oktoberkrigen." I *Norsk utenrikspolitisk årbok* redigert av Johan Jørgen Holst, 18-25. Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1974.
- Hillen, John. *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*. Washington: Brassey's 1998.
- Hirst, David. *Beware of small states : Lebanon, battleground of the Middle East*. London: Faber and Faber, 2010.
- . "South Lebanon: The War That Never Ends?". *Journal of Palestine Studies* 28, no. 3 (1999): 5-18.
- Hohle, Per, red. *Norske FN-styrker i Libanon*. Oslo: Norsk arkivforskning. Bedrifthistorisk institutt og forlag AS, 1983.
- Holte, Jens Frølich. "Bør Norge bli medlem av FNs sikkerhetsråd? Frokostmøte hos Civita." redigert av Utenriksdepartementet. Regjeringen.no, 06. mars 2019.
- Howard, Michael. "The Use of Military History." *Centre for Defence and Strategic Studies* (2008).
- I tjeneste for Norge. "OPERASJON: UN Interim Force in Lebanon (UNIFIL)." Forsvaret, <https://itjenestefornorge.no/operasjoner/un-interim-force-in-lebanon-unifil>
- Ingebrigtsen, Tor Martin. "UNIFIL i historisk kontekst." I *Internasjonal politikk nr. 2/3*, redigert av Kjell Skjelsbæk. Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1985.
- Jakobsen, Peter Viggo. "Denmark and UN peacekeeping: glorious past, dim future." *International Peacekeeping* 23, no. 5 (2016): 741-61.
- . *Nordic approaches to peace operations : a new model in the making?* London: Routledge, 2006.
- James, Alan. "Painful Peacekeeping: The United Nations in Lebanon 1978-1982 ". *International Journal* 38, no. 4 (1983): 613-34.
- . *Peacekeeping in International Politics*. Studies in International Security. Vol. 29, Hampshire: Macmillan Academic and professional ltd., 1990.
- Jevne, Per Ø. *Farlig fred*. J. W. Cappelens forlag AS, 1978.
- Karam, Jeffrey G. "Beyond Sectarianism: Understanding Lebanese Politics through a Cross Sectarian Lens." *Middle East Brief* April no. 107 (2017).
- Karlsrud, John, og Kari M. Osland. "Between self-interest and solidarity: Norway's return to UN peacekeeping?". *International Peacekeeping* 23, no. 5 (2016): 784-803.
- Khalidi, Walid. *Conflict and Violence in Lebanon: Confrontation in the Middle East*. Harvard Studies in International Affairs. Harvard University: Center for International Affairs 1979.

- Khazen, Farid El. *The Breakdown of the State in Lebanon*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2000.
- Kjeldstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.
- Knutsen, Thorbjørn L. "Norsk utenrikspolitikk som forskningsfelt." I *Norges utenrikspolitikk*, redigert av Thorbjørn L. Knutsen, Gunnar Sørbø og Svein Gjerdåker. Oslo: Christian Michelsens institutt/Cappelen Akademisk Forlag, 1997.
- Knutsen, Thorbjørn L., Gunnar Sørbø, og Svein Gjerdåker, red. *Norges utenrikspolitikk*. 2 utg. Oslo: Christian Michelsens institutt/Cappelen Akademisk Forlag, 1997.
- Kristiansen, Rolf. *Norsk militær innsats for de Forente nasjoner (1949-1970)*. Oslo: Forsvarets krigshistoriske avdeling, 1972.
- Kristoffersen, Lene. "Interesser i norsk engasjementspolitikk." *Oslo Files on Defence and Security* 4 (2009).
- Leira, Halvard. "Folket og freden: Utviklingstrekk i norsk fredsdiskurs 1890–2005." *Internasjonal politikk* 63, no. 2 (2005): 135-60.
- , red. *Norske selvbilder og norsk utenrikspolitikk*. Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 2007.
- Leraand, Dag. *INTOPS : norske soldater, internasjonale operasjoner : politisk vilje, militær evne, personlig innsats : 1947-2012*. Forsvarsmuseets skrifter (trykt utg.). Oslo: Forsvarsmuseet, 2012.
- Lunden, Henrik. "'UNIFIL er vår regjering": patronage, fredsbevaring og legitimitet i Sør-Libanon." Hovedoppgave, Universitetet i Bergen, 1999.
- Lyftingsmo, Anne Nafstad. "Om r-konferanser: Forberedelse av saker til regjeringsskonferanse." redigert av Statsministerens kontor, 1-38. Oslo, 2018.
- Magnes, Frank. *Norske FN-soldater i skuddlinjen : Libanon 1978-1998*. Militærhistorisk bibliotek. Skallestad: Ares forlag, 2018.
- Makdisi, Karim. "Reconsidering the Struggle over UNIFIL in Southern Lebanon." *Journal of Palestine Studies* 43, no. 2 (2014): 24-41.
- Makdisi, Ussama. "Reconstructing the Nation-State: The Modernity of Sectarianism in Lebanon ". *Middle East Report*, no. No. 200, Minorities in the Middle East: Power and the Politics of Difference (1996): 23-26+30.
- Marki, Petter. *UNEF : United Nations Emergency Force : DANOR-bataljonen og det norske feltsykehuset : Suez, Sinai og Gazastripen, 1956-1967*. Oslo: FN-veteranenes landsforbund, 2008.
- McDermott B., Anthony, og Kjell Skjelsbæk, red. *A Thankless Task: The Role of UNIFIL in Southern Lebanon*, NUPI-rapport nr.123: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1988.
- Militærkomitéen. "Innstilling fra militærkomitéen om norske beredskapsstyrker til disposisjon for De Forente Nasjoner (St. prp. nr. 61)." I *Innst. S. nr. 248*. Oslo: Stortinget, 1964.
- Murphy, Ray. "UN Peacekeeping i Lebanon. A Case Study." *International Relations and Security Network* (2008).
- Nachmias, Nitza. "UNIFIL: When peace is non-existent, peacekeeping is impossible." *International Peacekeeping*, 6, no. 3 (1999): 95-112.
- Nelson, Richard W. "Multinational Peacekeeping in the Middle East and the United Nations Model." I *The Multinational Force in Beirut 1982-1984*, redigert av Anthony McDermott B. og Kjell Skjelsbæk. Miami: Florida International University Press, 1991.
- Ness, Martin Hjelmervik. "FN i okkupert område? - UNIFIL etter invasjonen i 1982." I *Internasjonal politikk nr. 2/3*, redigert av Kjell Skjelsbæk, 155-88. Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1985.

- . *FNs fredsbevarende operasjoner - UNIFIL, Deltakere, Forsvaret: En tilbakemelding fra de første 17 bataljonene*. Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1989.
- . "UNIFIL, June 1982 until July 1985 - "The Occupied period"." I *A Thankless Task: The Role of UNIFIL in Southern Lebanon*, redigert av Anthony McDermott B. og Kjell Skjelsbæk, 33-61. Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1988.
- Nilsson, Claes, og Kristina Zetterlund. "Sweden and the UN: a rekindled partnership for peacekeeping?". *International Peacekeeping* 23, no. 5 (2016): 762-83.
- NRK. "Fanget av ild." NRK, 2018.
- Nyhamar, Tore. "Norsk utenrikspolitikk: Nasjonal internasjonalisme?". I *Anarki, makt og normer: Innføring i internasjonal politikk*, redigert av Jon Hovi og Raino Malnes, 150-66. Oslo: Abstrakt forlag, 2011.
- O'Ballance, Edgar. *Civil war in Lebanon, 1975-92*. Basingstoke: Macmillan, 1998.
- Ose, Christine Due. "Med sykkel til Sinai: Norges deltagelse i FNs første fredsbevarende styrke – fredsidealisme eller ivaretagelse av egeninteresser?" Mastergradsoppgave, Universitetet i Oslo, 2010.
- Pedersen, Svein Erik. "Sanitetstjenesten i Libanon - Sanitetskompaniet." I *Norske FN-styrker i Libanon*, redigert av Per Hohle, 112-28. Oslo: Norsk arkivforskning. Bedrifthistorisk institutt og forlag AS, 1983.
- Pelcovits, Nathan A. *Peacekeeping on Arab-Israeli fronts : lessons from the Sinai and Lebanon*. SAIS papers in International Affairs. Vol. 3, Boulder: Westview Press, 1984.
- Pettersen, Mathias Skovli. "Nødhjelp by proxy: Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon, 1975-1982." Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2015.
- Pugh, Michael. *From Mission Cringe to Mission Creep? Implications of new peace support operations doctrine*. Forsvarsstudier. Vol. 2, Oslo: Institutt for forsvarsstudier, 1997.
- Rabinovich, Itamar. *The war for Lebanon, 1970-1985*. Revised edition utg. Ithaca, N.Y: Cornell University Press, 1985.
- Regjeringen.no. "Kåre Willoch's regjering: 14. oktober 1981–9. mai 1986." Regjeringen, <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/kare-willochs-regjering-1981-1986/id438728/>.
- . "Odvar Nordlis regjering: 15. januar 1976–4. februar 1981." Regjeringen, <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/odvar-nordlis-regjering-1976-1981/id438726/?expand=factboxRegjeringsmedlemmer>.
- Riste, Olav. "Ideal og egeninteresser: utviklinga av den norske utenrikspolitiske tradisjonen." I *Motstrøms: Olav Riste og norsk internasjonal historieskriving*, redigert av Sven G Holtsmark, Helge Øystein Pharo og Rolf Tamnes. Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2003.
- . *Norway's Foreign Relations - A History*. Oslo: Universitetsforlaget, 2001.
- Rogan, Eugene L. *Araberne - Historien om det arabiske folk*. oversatt av Gunnar Nyquist. The arabs - A History. 2 utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2013.
- Romero, Juan. "Discourse and Mediation in the Lebanese Crisis of 1958." *Middle Eastern Studies* 48, no. 4 (2012): 567-87.
- Schiff, Ze'ev. "Israeli Considerations Concerning UNIFIL." I *A Thankless Task: The Role of UNIFIL in Southern Lebanon*, redigert av Anthony McDermott B. og Kjell Skjelsbæk, 95-110. Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1988.
- Schiff, Ze'ev, og Ehud Ya'ari. *Israel's Lebanon war*. London: Unwin, 1986.

- Schoenmaker, Ben. "The debate on the Netherlands contribution to UNIFIL, 1979-85." *International Peacekeeping* 12, no. 4 (2005): 586-98.
- Shlaim, Avi. *The Iron Wall: Israel and the Arab world*. New York: Norton & Company, 2000.
- Sjaastad, Anders C. "Stortinget som utenrikspolitisk organ." I *Norsk utenrikspolitisk praksis: Aktører og prosesser*, redigert av Birgitte Kjos Fonn, Iver B. Neumann og Ole Jacob Sending, 19-47. Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2006.
- Skjelsbæk, Kjell, red. *Internasjonal Politikk nr. 2/3*. Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 1985.
- . "UN Peacekeeping: Expectations, Limitations and Results: Forty Years of Mixed Experience." I *The United Nations and Peacekeeping: Results, Limitations and Prospects*, redigert av Indar Jit Rikhye og Kjell Skjelsbæk. London: MacMillan, 1990.
- . "UNIFIL: Forutsetninger, vanskeligheter og resultater." I *Internasjonal politikk nr.2/3*, redigert av Kjell Skjelsbæk (red.), 253-76. Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1985.
- Skogan, John Kristen. "Sikkerhetspolitiske mål og virkemidler." I *Anarki, makt og normer: Innføring i internasjonal politikk*, redigert av Jon Hovi og Raino Malnes, 102-49. Oslo: Abstrakt forlag, 2011.
- Skogmo, Bjørn. "FNs Sikkerhetsråd og UNIFIL: Det utøvende apparat." I *Internasjonal politikk nr. 2/3*, redigert av Kjell Skjelsbæk, 85-106. Flekkefjord: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 1985.
- . "Norge i FN - illusjoner, virkelighet og visjon." I *Norsk utenrikspolitikk* redigert av Johan Jørgen Holst og Daniel Heradstveit, 145-66: Tano 1985.
- . *UNIFIL : international peacekeeping in Lebanon, 1978-1988*. Norwegian foreign policy studies (trykt utg.). Vol. no. 65, Boulder, Colo: Rienner, 1989.
- Skogrand, Kjetil. *Alliert i krig og fred : 1940-1970*. Vol. B. 4, Bergen: Eide, 2004.
- Stortinget. "Referater fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen 1976–1985." Stortinget, <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Lukkede-moter/den-utvidede-utenriks--og-konstitusjonskomiteen-1976-1985/>.
- Strømmen, Wegger, og Dag Leraard. *I kamp for fred: UNIFIL i Libanon - Norge i UNIFIL*. Oslo: Gazzete bok, 2005.
- Svenbalrud, Hallvard Kvale. "Foundation and Ornament: The United Nations as "Cornerstone of Norwegian Foreign Policy," 1970-2005." Dissertasjon for the PhD., University of Oslo, 2012.
- Sønsteby, Mathias Nesthun. "Alternativenes grusomhet: Amerikansk politikk overfor Libanon, 1977-1979." Mastersoppgave, Universitetet i Oslo, 2015.
- Tamnes, Rolf. *Norsk utenrikspolitikk historie bind 6, Oljealder, 1965-1995*. Oslo: Universitetsforlaget, 1997.
- Traboulsi, Fawwaz. *A History of Modern Lebanon*. London: Pluto Press, 2007.
- Tueni, Ghassan. "Letter dated 15 March 1978 from the Permanent Representative of Lebanon to the United Nations addressed to the President of the Security Council", redigert av United Nations Security Council. New York: United Nations, 1978, .
- Tveit, Odd Karsten. *Alt for Israel: Oslo-Jerusalem, 1948-1978*. J.W. Cappelens Forlag AS, 1996.
- Udgaard, Nils Morten. "Statsministerens kontor - minst, men mektigst?". I *Norsk utenrikspolitisk praksis: Aktører og prosesser*, redigert av Birgitte Kjos Fonn, Iver B. Neumann og Ole Jacob Sending, 48-66. Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2006.

- UNIFIL. United Nations Interim Force in Lebanon. "UNIFIL marks the 41st anniversary of its establishment." United Nations, <https://unifil.unmissions.org/unifil-marks-41st-anniversary-its-establishment>.
- United Nations. *The blue helmets : a review of United Nations peace-keeping*. 3 utg. New York: Department of Public Information, 1996.
- Urquhart, Brian. *A life in peace and war*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1987.
- Utenriksdepartementet. "Norges kampanje for sete i FNs sikkerhetsråd." Regjeringen, <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/fn/sr2021/id2603889/>.
- . "Norway for the UN Security Council 2021-2022." Regjeringen.no: Regjeringen, 2018.
- Varady, Corrin. *US Foreign Policy and the Multinational Force in Lebanon: Vigorous Self-Defense*. Cham: Palgrave Macmillan, 2017.
- Waage, Hilde Henriksen. *Da staten Israel ble til : et stridsspørsmål i norsk politikk 1945-49*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1989.
- . "Explaining the Oslo Backchannel: Norway's Political Past in the Middle East." *Middle East Journal* 56, no. 4 (Autumn, 2002): 596-615.
- . "Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie." I *Motstrøms: Olav Riste og norsk internasjonal historieskriving*, redigert av Sven G Holtsmark, Helge Øystein Pharo og Rolf Tamnes, 398-423. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag, 2003.
- . *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*. Kristiansand: Cappelen Damm Akademiske, 2013.
- . *Norge - Israels beste venn : norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*. Oslo: Universitetsforlaget, 1996.
- . "*Norwegians? Who needs Norwegians?*" : *explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*. Evaluation report (Norge. Utenriksdepartementet : trykt utg.). Vol. 9/2000, Oslo: Utenriksdepartementet, 2000.
- . "'Peacemaking Is a Risky Business' - Norway's Role in the Peace Process in the Middle East, 1993-96." I *PRIO Report 1/2004*. Oslo: International Peace Research Institute Oslo (PRIO), 2004.
- Yapp, Malcolm E. *The Near East since the First World War: A History to 1995*. A History of the Near East. Second utg. London: Longman, 1996.
- Yttrehus, Ståle. *Fred og fare: historien om en norsk soldat i internasjonale operasjoner*. Oslo: Font forlag, 2013.